

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД

Бүгэдэ арадай сонин

ҮНЭН

1921 оной декабрин 21-нээ гарана

2001
октябрин
18
Четверг
№ 120
(20480)

Намарай
бууд шара
нохой харын
2
гарагай
5

Бурятия

НАМАРАЙ НААДААНДА ИЛАЛТА ТУЙЛАЖА

Красноярск хотодо эндэ ная «КВН-Азия» гэнэн намарай наадан үнгэргэгдэжэ, манай «Забайкальский вариант» команда түрүү нуури эзэлэ. Энэ командатай хамта «Забав» гэнэн эбтэй бүлэг ошолсожо, мүн тэ амжалта туйлаба.

Р-Н.БАЗАРОВАЙ фото.

ТҮРЭЛ СОНИНОО ЗАХИЯЛ!

Хүндэтэ уншагшаг! «Буряад үнэн» Хэблэлэй байшангай хэблэдэг газетэ, журналнуудта 2002 оной түрүүшын хахад жэлэй захил үргэлжэлхөөр. Захилай сэнгүүд (почтын сэнтэй хамта):

1. «Буряад үнэн» («Дүхэриг» болон «Бизнес Олзо» сонинуудтай хамта) - индекс 50901
*почтоор захихада - 71 тух. 40 мүн.
*редакцияа абахала - 30 тух.
2. «Буряад үнэн - Дүхэриг» - индекс 73877
*почтоор - 58 тух. 98 мүн.
*редакцияа абахала - 24 тух.
*«Новости» АО-гой киоскһоо - 24 тух.
3. «Бизнес - Олзо» - индекс 31111
*почтоор - 42 тух. 90 мүн.
*редакцияа - 20 тух.
*«Новости» АО-гой киоскһоо - 19 тух. 50 мүн.
4. «Спорт - Тамир» - индекс 31113
*почтоор - 109 тух. 20 мүн.
*редакцияа - 57 тух. 60 мүн.
5. Хүүгэдэй «Одон» сэтгүүл - индекс 73879
*каталожно сэн - 36 тух.
6. «Морин хуур» сэтгүүл - индекс 73878
*почтоор - 66 тух.
7. «Вершины» сэтгүүл - индекс 73883
*почтоор - 66 тух.

Түрэл сониноо, дуратай сэтгүүлээ хужарлан уншахаяа түргэн захиял, нүхэд!

УЛАН-УДЭНСКИЙ МЯСОКОНСЕРВНЫЙ КОМБИНАТ

ЗАКУПАЕМ У НАСЕЛЕНИЯ

КРУПНЫЙ РОГАТЫЙ

СКОТ

Расчет -
незамедлительно

Оплата
транспортных
расходов

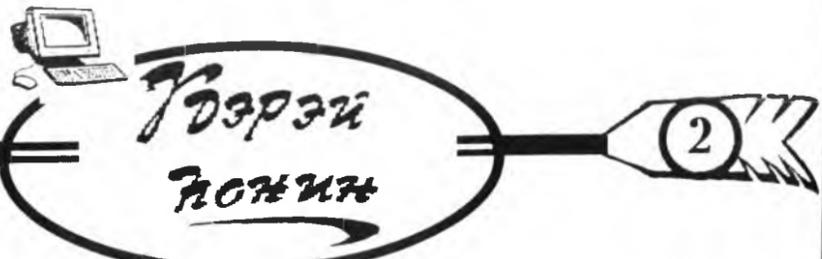
(301-2) 42-61-64

за килограмм живого веса:	ВЗРОСЛЫЙ	МОЛОДНЯК
высшей, средней упитанности	20 р	22 р
ниже средней упитанности	15 р	16 р

БУРЯТ МЯСОПРОМ

ИЛ "Домин", 2001

ТОО БҮРИДХЭЛЭЙ САГ ОЙРТОО

XXI зуун жэлэй эхинд ООН-ой үүсхэлээр бүхы дэлхэйн гүрэнүүдтэ 2005 он болотор хүн зоной тоо бүридхэл үнгэргэгдэх ёһотой. Америкэдэ, Канадада, Литвада, Турцида энэ ажал ябуулагданхай. Манай гүрэндэ 2002 оной октябрин 9-һөө 16 болотор перепись үнгэргэхөөр түсэблэгдэнхэй. Пүүлшынхидэ 1989 ондо тоо бүридхэл үнгэрэн байна. Энэ арбан нэгэн жэлэй туршдаа гүрэндэ олон хубилалтанууд болоо. Энэ ажал хадаа ехэ удха шанартай. Политическэ, социальнo-экономическа, эрдэм шэнжэлэлгын гэхэ мэтэ олон талаһаа хараалагдах ёһотой. Тоо бүридхэлэй үедэ хүн зон хаана ажаһуунаб, юу хэнэб, ямар хургуулитайб гэхэ мэтэ харюу гүхэ болоно.

Тоо бүридхэлэй дүнгүүд социальнo-экономическа хүгжэлтын ерээдүйн байдалыг харуулха. Буряад Республика-дамнай 1992 он болотор хүн зоной тоо ходо нэмэжэ байһан хаа, мүнөө хорожо эхилэнхэй. Энэ хугасаа соо республикын ажаһуугшадай тоо 30 мянган хүнөөр үсөөрөө. Энэ юунһээ болоноб гэхэдэ, зомнай гүрэн соогоо, тинхэдэ хари гүрэн руу нүүнэ. Гадна эмэгтэйшүүл үсөөнөөр гүрэнэ, олон зон наһа бараһа. Мүнөөдэрээ республика соомнай 1 млн.026 мянган зон ажаһууна. Тоо бүридхэл энэниие тодолох болоно бшуу. Тингэжэ 2000 оной хабарһаа республика

соомнай тоо бүридхэлдэ бэлдэхэлэй ажал ябуулагдажа эхилэнхэй. Энэ хэрэг һайн ябуулхын тула тусхай республиканска комисси байгуулагданхай. Түрүүлэгшын - Буряад Республикын Провительствын Түрүүлэгшын нэгдэхэ орлогшо А.Ю.Налетов. Аймаг бүхэндэ өөһэдэн комисси байгуулагданхай, эндэ районий толгойлогшонорой орлогшонор ударидана. Бэлдэхэлэй программын ёһоор тон түрүүн аймагуудай, хотын, тосхонуудай, хүдөө ажахын хилэ элирүүлэгдээ. Саашадаа үйлсын нэрэнүүдыг, гэрэй номернуудыг бүридхэжэ, үлгэхэ ажал ябуулагдажа эхилэ хэн. Энэ хэрэг ехэ хүндөөр, удаан сагай туршдаа бэлдэгдэжэ, хүсэндөө ороо хэбэртэй. Гэрэй номернууд, үйлсын нэрэнүүд заатагүй үлгөөтэй байха ёһотой байгаа.

Байра байшангууд, үйлсэ гудамжанууд, уһа горхонууд, харгы замууд, ой модон гэхэ мэтэ булта тэмдэглэгдэнхэй байха. Удаахи шатада тусхай бэлдэхэл гараһан хүнүүд (регистраторнууд) гэрнүүдэй тоо элирүүлэ.

Тинхэдэ паспортно-визовэ албангууд табиһан түсэбөө дүүргэнхэй. Хүн зоной паспорт, прописка гэхэ мэтэе шалгаһан байна. Хуули хазгайруулан 59 мянган зон ушараа гэжэ тэмдэглэлтэй. Улаан-Үдэдэ - 535, Сэлэнгын аймагта 116 хүүгэд бүридхэлдэ абтаагүй, дансалагдаагүй байһанаа

элирүүлэгдээ. Үшөө тинхэдэ республика соо 10-15 жэлэй саана наһа бараһан 173 хүн амнды гэжэ тоологдодог байгаа. Мүнөө сагта байра байдал үгы, зайгуул зон олошорһон гэжэ булта мэдэнбди. Иимэ байдалтай зоноо бултыен

шадаха зэргээрээ журамтай болгох хэрэгтэй, тингээгүй хаа хүнэй тоо буруугаар гаража магад. Улаан-Үдэдэ иимэ зондо түхээрэгдэн хонолгын газарта ехээн ажал ябуулагдана. Бултыен бүридхэлдэ абажа, документнуудыг барюулжа эхилэнхэй.

Республикын сэрэгэй Комиссарнадай хүдэлмэрилэгшэд алба хэжэ байһан сэрэгшэдэй болон сэрэгэй частыда хүдэлдэг, байрладаг зоние мүн лэ бүридхэлдэ өөһэдөө абана. Тинхэдэ түрмэдэ хууһан зоние тэндэхи ажалшадын баһал өөһэдөө бүридхэхэ.

Пайнаар бэлдэхэл хэгдээгүй хаа, ажалай дүнгүүд буруу абтаха гэжэ мэдэхэ ёһотойбди. Ганса статистикийн комитет, гүрэнэй захиргаанууд энэ ажал ябуулха бэшэ, олон министерствэнүүд,

бэлдэгдэнхэй. Пургуулинууд тусхай хэшээлиүүд, лекцинууд үнгэргэгдэнэ. Иигэжэ ойлгууламжын ажал ябуулагдажа хаа, зарим нотагуудта үхибүүнэ һая, шэнээр үлгэдлээр номернуудыг, үйлсэнүүдэй нэрэнүүдыг холлоно. Хэрбээ танай гэрэй номер, үйлсын нэрэ үгы байбал, өөһэдөө гэрэй эзэ шэрээршы хаа бэшэхэ аргатай. Энэ ганса тоо бүридхэлэй ажалта хэрэгтэй бэшэ, юрын байдалта элдэб ушарнууд болодог ха юм.

Зарим зон тоо бүридхэлһөө ехэ сошоно. Ушарын халаа, абтаһан мэдээн милици, налогово полиция инспекци болон бусад эмхинууд дотор хамтадээрээ 5000 бэшээтэй ажаллахаар хараалагдана. Нэгэ бэшээшэн 10 үдэрэй туршдаа хотодо - 420, хүдөөдэ - 320 хүн бүридхэлдэ абаха ёһотой.

Бэшээшэд тусхай үнэмшлэлтэ саарһатай ябаха юм гэжэ тэмдэглэе.

Тоо бүридхэлһөө ерээдүйн байдалнай заатагүй дулдыда гүрэн түрүмнай хүгжэлтэ саашанхи хараа бодовч билгалда туһа болохо гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй.

Хэрбээ тоо бүридхэл хэжэ ябаһан зоние гэртээ оруулха байбал, тусхай бэлдэгдэн газарта ошожо, мэдээлээ үгэхэ аргатай. Тоо бүридхэлэй үедэ республика дотор хамтадээрээ 5000 бэшээтэй ажаллахаар хараалагдана. Нэгэ бэшээшэн 10 үдэрэй туршдаа хотодо - 420, хүдөөдэ - 320 хүн бүридхэлдэ абаха ёһотой.

Бэшээшэд тусхай үнэмшлэлтэ саарһатай ябаха юм гэжэ тэмдэглэе.

Тоо бүридхэлһөө ерээдүйн байдалнай заатагүй дулдыда гүрэн түрүмнай хүгжэлтэ саашанхи хараа бодовч билгалда туһа болохо гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй.

Цыренбутил НАДЦАЛОВ

На конкурс "Баатар мэргэн-2001"

Дело, которому он служит

Одним из таких специалистов является заведующий отделением компьютерной томографии республиканской больницы им. Семашко Валерий Гончикович Дымбрылов.

Многие давно слышали, что своевременно и правильно поставленный диагноз помогает излечить и больных раком. Современные физические методы исследования, которые в последние десятилетия активно внедряются в медицинскую практику, зачастую оказываются единственными методами, позволяющими вовремя распознать многие коварные недуги.

Одним из самых эффективных методов исследования всех органов человека является компьютерная томография, у истоков внедрения которой в республике стоял Валерий Гончикович.

А до того, как возглавил отделение компьютерной томографии республиканской больницы, Валерий Гончикович Дымбрылов много лет проработал главным рентгенологом Бурятии.

Два его сына пошли по стопам отца - оба учатся в Читинской медицинской академии, которую их родитель окончил в далеком 1976 году.

За плечами Валерия Гончиковича и работа в сельской глубинке, в Кижингинском и Туинском районах. Много чего интересного он мог бы рассказать из своей богатой врачебной практики.

Он помог сотням больных исцелиться, вовремя обнаруживая первые признаки страшной болезни.

Врачи издавна пользуются в народе огромным уважением. Дело, которому они служат, одно из самых благородных.

Когда-то давно Валерий Гончикович Дымбрылов выбрал для себя профессию врача и с тех пор с честью несет нелегкий крест исцелителя. Мы от всей души поздравляем его с золотым юбилеем и желаем всего самого наилучшего в его профессии и служить ему во благо народа, во имя здоровья населения нашей республики.

Б.Д. СОДНОМОВ.

«Семья XXI века»

События культурной жизни республики обращают на себя внимание тем, что народное творчество занимает в них одно из главных мест. А уж тем более, семейное художественное творчество завоевывает огромную популярность и уже известны семейный ансамбль Дымбрыловых, победитель I республиканского конкурса, лауреат Всероссийского фестиваля «Семья России» в 1994 г., семья Черепановых - из Еравны - победитель и II республиканского и II Всероссийского фестиваля в 1997, Тайлашевых - из Бичуры, Михеевых - из Тарбагатай, Цыденовых - из Нижней Иволги, театральная семья Запхановых из Хурамши и многие другие.

И вот, очередной III Республиканский фестиваль семейного творчества, который

состоится 26 октября 2001 г. Государственной филармонией.

Это совместное мероприятие РЦНТ Министерства культуры и Министерства труда и социального развития РБ.

В фестивале «Семья XXI века» могут принять участие любительские семейные ансамбли по разным жанровым направлениям.

В РЦНТ уже поступают заявки на участие в фестивале из многих сельских районов. Надеемся, жители г. Улан-Удэ тоже останутся в стороне и примут участие.

Приглашаем всех, кто заинтересован в этой идее праздника, прийти в Бурятскую государственную филармонию на Гала-концерт участия в фестивале 26 октября в 18 часов.

Т. БАЕНДУВ

гл. специалист РЦНТ

тел. 222-647, факс 223-792

ЗАО «Спецмебель»

тел. 222-647, факс 223-792

Весь спектр необходимой вам мебели

Учебная мебель

43 наименования

Мягкая мебель

28 наименований

Мебель для офисов

37 наименований

Мебель для дома

31 наименование

Специальная и по индивидуальным заказам

Изделия из деревянного массива

- двери филенчатые
- двери со стеклами
- блоки оконные
- рейка половая
- наличники
- плинтуса
- вагонка

Перегляжка, ремонт мягкой мебели | Консультация технолога | Гарантия от 12 до 18 месяцев | Работаем без выходных

670045 г.Улан-Удэ. ул. Амбулаторная, 2 | Р-н Республ. ГИБДД, проезд маршрутом №4

«Гуа сэсэн хатан - 2001»
гэһэн конкурсно

УРАН БЭЛИГТЭНИИЕ УДАРИДАГША

Гүрэн түрын ажал ябуулагша, юрын зоной үгүүлбэрээр «хатан гарга» гүүлэмээр засагай жолоо барилсаһан хүбэлгэн бэрхэ буряад эхэнэрүүд хургаар тоолохоор үсөөн. Иимэ байдалье хараагаа абажа гэхэ юм гү, үнэн оролдосотойгоор даалгагдһан тушаалдаа хүдэлжэ ябахыень харахадаа гү, даруу дамай, уян зөөлэн абари зангыень хүндэлһэндөө гү, - Евдокия Будажаповна Раднаева тухай богонихон тэмдэглэл бэшэхэ дуран хүрбэ.

Урдандаа түрүү малшаг, хонишод тухай, юрэ хара ажалда хүсэ тэнхээгээ зориулһан хүнүүд тухай яһала бэшэгдээ һэн бээ.

Хүниие ухаа оруулха, хургаха, сэдхэлыень тэдхэн урмашуулха соёл болбосоролой хүнгэн бэшэ хүдэлмэри хээдгэ хэрэгтэй. Сэлэнгын аймагай Доодо-Бүхэн хууринда түрээһэн, республикын интернат-хургуули дүүргэһэн Дуся басаган ямар мэргэжэл олохоб гэжэ тээмэрдэггүй байха. Багаһаа хойшо дуу шуунда дуратай, алоуштын хэрэгтэ тон ханамжатай, ород, буряад хэлэнүүдтэ хурса хүн хадаа багыһын лэ зам шэлээ һэн ааб даа. Тиигэжэ түрэл хургуулидаа, Яруунын аймагай Мужыхын, Нархатын хургуулинуудта ород хэлэ, литературы заагаа. Мужыхын хургуулида олон жэлэй туршада хуралсалай таһагые даагшаар, директорээр хүдэлжэ, хүтэлбэрлхы ажалай амта абаа, дүй дүршэлтэй болоо.

Энэнь саашанхи харгыдань табсан, тухисэ болохо үгөө бшуу. КПСС-эй обкомой лекторээр жэл хахад ажаллаад байхадаа, эршэ хүсэн дундаа абаһан дүй дүршэлтэй багша Бурядаг АССР-эй эрдэм хуралсалай министрэй орлогошор томилогдоно. Тиигэжэ энэ харюусалга ехэтэй тушаалдаа 8 жэлһээ үлүү саг соо хүдэлжэ гараба. Тэрэ 1989-1998 онууд гээшэмнай, хэнийсь мэдгээр, арагай ажахын бүхы халбарини унажа, хандаржа, хубилжа, шэнэлжэ байһан хамуутай, ойлгосоггүй үе саг бэлэй. Хэды тиигэбэшье, бүгдэ ниитэ хуралсалай байгуулага эршэмтэй хубилалтанууд боложо байгаа. Янза бүриин шэглэлэй классуудтай хургуулинуудгыё олошороо. Соёл түүхын шэглэл тоогдохо болоо. Энэ хадаа министрэй орлогошор Евдокия Будажаповнагай ханаагаа табиха гол зорилго байба.

Е.Б.Раднаевагай соёл, искусствуда мээхэй байһые хараагаа абажа, правительство 1998 ондо тэрэниие Республикын соёлой министрээр томилбо бшуу. Тиихэгдээ оройдоошье алдуу хээгүй гэжэ ханахаар юм.

Олохон артистинууд, хүгжэмшэд, уран зохиолшод, уран зураашадые, юрэ клубай, библиотекеын хүдэлмэрилгэһэнье нюураарнь танидаг, театруудта ходо ябажа байдаг Евдокия Будажаповна шэнэ ажалдаа хамсыгаа шаман, «шунгажа» ороо ха юм. Тиигээд лэ хэн мэдээжэ бэлигтэний ойн баяр болоноб, ямар театрта премьерэ, ямар библиотекэдэ шэнэ номтой танилсалга, салон, яармаг болоноб, үгышье наа, ямар хүдөө аймагай найр болоноб - эдгэхэ үүсхэлтэй министр орлогошоророо эльгээгээд, ханаа амар луухагүй, заабол өөрөө ошолсожо, гүн сэдхэлһээ ордоһолон урдаһан уран үгээ хэлэжэ, баяраа хубаалдажа гараха һайн заншалтай юм. Иимээр лэ бидэ Евдокия Будажаповнае харагшабди. Кабинет соогоошье адалхан түбшэн даруугаар, хэнииешье тэсэбэритэй шагнамаар харахан нюдөөрөө энэбхилэн угтахал даа.

Оролдожо, зүдхэжэ хүүлэһэн, бүтэһэн ажал хэрэгүүдынь олон юм бээ. «Буряад Республикын соёл, искусствые хамгаалха, хүгжөөхэ талаар тусхай зорилготой республиканска программа табихааа захалаад, «Музейнүүд болон музейнүүдэй жаса тухай» хуули абхуулха хүрэтэр ханаа үнөөн болохо хэрэгүүд олон ааб даа. Иүүлэй үедэ хари гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдэй хабаадалгатай регион хоорондын олохон удха шанар ехэтэй зүблөө, семинарнууд үнгэрэгдэб. Монгол оронтой, Саха (Яхаг) Республиктай соёлой талаар хэлсээнүүд баталагдаа. Манай искусствын түлөөлэгшэд хүүлэй үедэ, нээрээ, буруугайнгаа бэлшээрһээ гаража, бүхы дэлхэйгээр ябажа, бэлиг талаанаа харуулжа байдаг болоо. Опера балетэй суута дуушаг, хатаршаг Америкэ, Урга Корей, филармониинхид Итали, «Бадма сэсэг» Испани, «Байгал» ансамбль Монгол ошоо бэлэй. Арагай ансамбльнууд баһал дутахагүй, хари гүрэнүүдээр харгылна. Эгэ бүхы дэмбэрэлтэй ажал хэрэг министрэй хабаадалга, анхарал оролдоггүйгөөр яажа бүтэхэ бэлэй!

«Дэлхэйн эрхим циркнүүд» гэһэн уласхоорондын фестивалыда Бурядаг циркын хабаадаха проект бэлдээд хуутарнь, ерээдүйн артистнуудые хурахи эльгээхэ, «Болдер» гэжэ эвенк арагай һайндэр үнгэрэгхэ гү, али театруудаа, клубуудаа хэльбэн захибарилха мүнэ һомолуулха, бэдэрхэ, дээдын засагтаа, баян фирмэнүүдтэ ойлгуулха, ябаха ханаа зобохо хэрэгүүд мундахагүй даа. Олон залуу бэлигтэн хонохо байрагүй зобохо ябаха... Эхэ хүн хадаа Евдокия Будажаповна энэниие сэдхэлээ үбдэнгүй талһаа хаража арай шадахагүй бэшэ гү?

Сергей хубүүн Оюна басаган хоёрын мэргэжэлэ олонхой ааб даа. Хүгшэн эжин анхарал дура татаха хоёр аша уржа ябана.

Буряад араг зондоо хүндэтэй болоһон, түрэл соёл гэгээрэлдэ сэдхэл зүрхээ гүйсэд үгэһэн иимэ эхэнэр манга бии. Энэ хадаа Буряад Республикын болон Монголой эрдэм хуралсалай габыата хүдэлмэрилгэшэ, РСФСР-эй гэгээрэлэй отличник Евдокия Будажаповна Раднаева гээшэ даа. Урагшатай, урматай ябахыеш, улаг зонийнгоо түлөө дүүргэхэ ёһотой уялга, үүргээ гүйсэд бэлүүлхыень хүсэ!

Лобсон ТАПХАЕВ.
Бурядаг арагай поэт.
Батажаргалай Сэрсэгмаа,
багшанарай колледжын
хүдэлмэрилэгшэ.

«Аласай холбоон - 2001» гэһэн конкурсно

АЛДАР СОЛОТОЙ ТҮРҮҮШЫН МЭРГЭН

Дашинима Раднаевич ЭРДЫНЕЕВ
Манай Буряад орондо хур харбалгые хүгжөөлгын эдэбхитэдэй нэгэн, республика дотороо СССР-эй спортын мастерай нэрэ зэргэдэ түрүүлэн хүртэһэн багша, хүмүүжүүлэгшэ мүн.

Баргажанай аймагай Баян-Гол нюотагта тоонтотой Дашинима Раднаевич бага балшар наһанһаа хүбэлгэн бэрхэ, али бүхы юумэ өөрөө хэһы оролдодог байһан ха. 1956 ондо Бурядаг Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтай буряад хэлэ бэшэгэй факультедэй 2-дохи курсда хуража байхадаа, эбэр номын хүбшэргэе түрүүшынхие татажа, мэргэн годлинуудые хубарюулжа захалаа. Багшанарай институтта хуража байха үедөө тэрэ үнинэй тренер Л.Н.Устиновай хүтэлбэри доро хорилго эршэмтэйгээр хэжэ, түрүүшын амжалта туйлаһан байгаа. Тиин институтта дүүргэмсээрээ, нюотагаа бусажа, түрэл хургуулидаа түрэхы хэлээ заажа эхилбэ. Эндэ Д.Эрдынеев хур харбалгын секци эмхидхэжэ, хорёод хүбүүдые, басагадые спортын энэ зүйлэй нюусануудтай танилсуулжа эхилэ һэн. Удаань Дашинима Раднаевич арбаад жэл соо Хурамхаан тосхондо ажаллаа. Хурамхаанай дуцда хургуулида харбагшадай секци хүтэлхэн бэлэн байгаагүй. Үбдөө оройдоол хорёод метр угатай зал соо хорилго хэжэ ушартай болодог һэн. Номо годлинууд дуталдаха. Тезд Дашинима Раднаевич ямаршые байдалда дүй дүршэөө хүбүүдтэ, басагадта дамжуулахаар бэлэн байха. 1965 ондо СССР-эй түрүү хуури эзэлэлгын мүрысөөндэ спортын мастерта кандидат нэрэ зэргэтэй хабаадаа һэн.

1966 ондо тэрэ ороной чемпионатта наймадахы хуурида гаража, урагшаа бата алхам хээ. Тэрэл жэлдэ Д.Эрдынеев М-2 упражненээр РСФСР-эй абсолютна чемпион болохо, СССР-эй спортын мастерай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм. Иигэжэ Буряад ороной хур харбагшад сооһоо түрүүшын мастер урган гараба. Удаань 5 жэл соо Дашинима Раднаевич Росси дотороо эрхимдэһэн байгаа. 1968 ба 1974 онуудта удаа дараалан, манай республикын суглуулагдамал команда РСФСР-эй чемпионатта түрүү хуури эзэлһэн. Эндэ Д.Р.Эрдынеевэй оруулаһан хубита угаа ехэ.

Россин Федерациин суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, 1968 ондо Монголд, харин 1970 ондо Венгридэ уласхоорондын ехэ мүрысөөнүүдтэ хабаадахадаа, хоёрдохи, гурбадахы хууринуудта гараһан. 70 метрһээ харбахыдаа, Монголой чемпион Г.Бямбатай хамта түрүү хуури хубаалдаа. Будапешт хотодо 90 метртэ мэргэлхэдээ, хоёрдохи хуури эзэлһэн юм.

Дашинима Раднаевич эдэ бүхы жэлүүдтэ спортын 38 мастерые, 40 гаран мастерта кандидатые, нэгдэхэи разрядтай олон мэргэшүүдые хурган хүмүүжүүлэ. Тэрэнэй хоринон Бадмажаб Цыбииков 1976 ондо СССР-эй арадуудай зунай VI Спартакиадын чемпион болоһон, уласхоорондын классай спортын мастерай үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн, харин үшөө хоёр хүмүүжэмэлнүүдын Вячеслав Гуров, Анатолий Гармаев РСФСР-эй, мүн ВЦСПС-эй чемпионууд юм.

1967-70 онуудта СССР-эй суглуулагдамал командын гэшүүн, Бурядаг түрүүшын мэргэн Дашинима Раднаевич 1978 ондо «РСФСР-эй арадаг гэгээрэлэй отличник» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн, багшанарай Бүхэсоюзна III съездын делегат болоһон юм. Мүн Бурядаг соёлой габыата хүдэлмэришэн гэһэн хүндэтэ нэрэ солотой.

Азийн арадуудай 31 гүрэнүүдэй хабаадалгатай наадануудта

Энэдхэг ороной суглуулагдамал командые эрхимээр бэлдэһэнэйгээ түлөө Энэдхэгэй парламентын хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа.

СССР гүрэн дотор эгээн түрүүшынхие Буряад нюотагта «хур харбалга» гэһэн спортын наада эмхидхэһэн гээшэ. Москва, Львов хотонуудтай зэргэ Яхадта, Арменидэ хур харбалгын спортын хүгжэлтэдэ ехэтэ туйлаһан намтартай. Монголд, Венгридэ, СНГ, Эстони, Латви, Литва, Украинада олон нүхэдтэй.

«Возвращение», «Гроза над Русью», «Три солнца» Арья Дашиевай, «Охотники за голубыми гусями» гэһэн фильмуудтэ буулгуулаһан.

Советскэ Союзай ба Энэдхэг ороной хоорондохы хэлсээнэй үндэһөөр СССР-эй спорткомитедэй болон хур харбалгын федерациин шийдхэбэрээр Д.Р. Эрдынеев Энэдхэгэй хур харбагшадай суглуулагдамал командын тренерээр хүдэлһэн байгаа. Энэдхэгэй ниислэл хото Делиһээ хойшоо 120 модоной газарта (Пенджаб штат) хорёод эхэнэрүүдые болон эршүүдые Ази түбин IX наадануудта бэлдэһэн.

Дашинима Раднаевич секциингээ хэшээлүүдтэ үнэн зүрхэнһөө хандажа, сэдхэлэйгээ ульһые хурагшадтаа сүм зориулдаг юм. Эгээл иимэһээ үхибүүд тэрэндэ дуратай, үгынь дууладаг, хуралсаал хорилгоорнь һонирхдог. Буряад арадайнгаа зунай найр нааданда, Сурхарбаанда хур харбалгаар оло дахин илажа, абсолютна чемпион нэрэ зэргэдэ хүртэһэн. 2001 оной зунай Сурхарбаанай нааданда 24-дэхие илаа.

Дашинима Раднаевич угаа хорин табан үе хүртэр мэдэхэ.

Хани нүхэрэнь Гурова Галина Ивановна түрүүшын спортын мастер, Бурядаг АССР-эй арба дахин чемпион, РСФСР-тэ гурбадахы хуури эзэлһэн.

Ехэ басаган Ларисань 9-дхи классай үүлдэ РСФСР-эй чемпионатта түрүү хуури эзэлжэ, 1969 ондо спортын мастер болоо һэн.

Бага басаган Светлана Бурядаг габыата артистка. Константин хубүүниинь 2-3 жэл соо СССР-эй залуушуулай суглуулагдамал командын гэшүүн байһан, РСФСР-эй Кубок 1977 ондо эзэлһэн юм.

Россин габыата тренер Константин Эрдынеевэй хурагша Бальжинима Цыремпилов Европын гурба дахин чемпион (1966, 1998, 2000), дэлхэйн болон Европын рекордсмен. 2000 ондо Австралийн Сидней хотодо үнгэрэгдэһэн Олимпиад наадануудта тэдэнэр хабаадажа, командна 4-дхи, хубийн долоодохи хуури эзэлһэн байна.

Д. ЭРДЫНЕЕВА.

«АГЛАГ ЭНЭ ДАЙДЫНГАА Ивалгын дасанай»

Байгша оной түрүүшнй арбан хоногто намжаа дулаан байһан аад, Ивалгын дасанай байгуулагдаһаар 55 жэлэй ойн баярай болоһон үдэр - октябрин 11-дэ эгсээр хүйтэржэ, хойто хадаһаа

халарган халхитай Согшон дуганай үбэртэ үе үе хүришөөдхихэдэнь, хүнгөөр хубсалһан хүнүүд мүрөө хабшан хабшан, хайратайгаар харагдаба. Гэбэшье хүйтэн болоо гээд, гэр тээшээ шэглэһэн зон сохом харагдагүй.

Гэхээ байтагай хэрэзгы хатуу дайнай хүлээршье дасан шадархи дайдын хүн зон түбэгшөөн зүрхэсэнгүйгөөр Буряадайнгаа хүлдэ болодог Бурхан шажанай гансахан сүмье Халхотын голые зубшаһан хабтагар нэмжээ талын нурган дээрэ табижархиһан алдартай.

Табин табан жэлэй урда тээ шотагаа дасанда хайрлаһан Ивалгын зон сэхэ буянтай байна гэжэ Россин Буддын шажанай Заншалта Сангхын түрүүлэгшэ Бандила Хамба лама Дамба Аюшеев баяр ёһололой үедэ гол руунь хэлэбэ. Тэрэнэй саашань тэмдэглэһээр, «Ивалга» гэхэн үгэ бол бүри эртэ урдын монгол угсаатанай үедэ «бини болго» гэхэн холбуулалһаа эхи абанһан байжа болохо гэхэн тайлбари бии гэдэг. Юрэ, Ивалгын дасан Россин түүхэдэ айхабтар сэхэ үүргэ дүүргэһэн юм гэжэ Хамба лама саашань тобшолбо. Юундэб гэбэл, Ивалгын, Агын - имагтал эдэ хоёр дасанда буряад аралнай 1946 онһоо 1990-ээд оной гаратар Бурхан шажандаа шүтэхэ заншалаа үргэлжэлүүлэн ябаа бшуу.

Мүнөөшье үедэ Ивалгын дасан энэ заншалаа дээрэ үргэн, дам саашань халбаруулна гэжэ Хамба лама онсолон зааба. Ехэ Согшон дуганһаа гадна Сахиюсадай дуган, Майдарин дуган, Чойро дуган, Диваажан дуган гэхэ мэтэнүүд бии. Харин дасанай 55 жэлэй ойн баярай үдэр эндэ гансата хоёр сэхэ шүтээн а р м н а й л а г д а б а . Нэгэдэхинь - Жүд (тарнин) дуган, хоёрдохинь - Чойнпрол Чоддон гэхэн субарга. Жүд дуган болбол Ивалгын дасанай түрүүшнй шулуун барилга болоно. Бүри урзанда модоор Жүд дуган баригдаһан аад, үнгэрэгшэ үбэд хайлашоо нэн. Хэр хархитай, байбашье, шэрээтэ Гунчен-лама (Дагба Очиров) түрүүтэй дасанай ламанар ажаг хэжэг болонгүй, дулаан сагай ерэмсээр Жүд дуганаа шэнээр шулуугаар шууд болхоожо эхилээ юм.

Тинхэдээ мэргэжэлтэ барилгашадые бэдэрэнгүй, гол түлэб һайн дуратанай, өөһэднйгөө хүсөөр барья. Эндэ Бурхан шажанай дээдэ хургуулин хубарагууд хүдэлжэ

гараһан бээе даа. Харин шэрээтэ лама (тэрэ нэгэ доро дээдэ хургуулин ректорэй уялга дүүргэдэг), проректор Ганжуур лама (Раднаев) мунгэ болон барилгын материалнуудые бэдэрдэг эрхилэгшэд энэ үедэ боложо гараа.

7-8 жэлэй саана томо гэгшын Мөөрөөшнй дасан хирниисээр барюулжа, дүршэлтэй болоһон Хамба ламын дэмжэлгэгүйгөөр эдэ бүгэдые бүтээхэн хэсүү байха һааб даа. Энэ барилгы «улаан гараараа» оролсоод, дүүргэжэ гараһан Гунчен шэрээтын, дээдэ хургуулин проректор Ганжуур ламын шэн зориг зууншье жэлэй үнгэрхэдэ, гайхаһан мэдэрэлтэйгээр дурлагдажа байхань сохом.

Энэл зун, намарай үедэ Чойнпрол Чоддон гэхэн субарга Диваажан дуганай баруун тээхэнэ бодхоогдоо. Энэ хадаа буруу ном идхаһан харша үзэлтэниие Бурхан багшын илаһан эди шэднис хүлдэлһэн удхатай. Алагга хюдалга соогуур Бурхан, Номдоо үнэн сэхэ үлэһэн 30-аад онуудай лама хубарагуудта, амидын тамаһаа мээдэ гаража, 40-50-60-70-80-аад онуудта Ивалгын дасаниие барихан, хүгжөөһөн лама хубарагуудта, манай багшанар ябагшадта тэрэ зорюулагдана гэжэ Хамба лама тайлбарилла.

Гасалан зоболонгын өөһэднй лэ үйлын үрэхөө гэжэ мэдэжэ байбашье, тэдэ ламанар тинмэ юумэндэ тудаха ёһотой байгаа юм гэжэ сээрхэхэн - нүгэл. Мүнөө үөнэ - амгалан саг. Урда үсынгөө лама хубарагуудай дурасхаалые эды хайханаар хүндэлэн, мүнөө үсын санаартанай дасанаа алишье саһаа дутуу бэшээр, сохом үлүүгээр хүгжөөн халбаруулжа байхыень хаража байгаад, Буряадай Бурхан шажан доройтожо, унажа байна, энэнь, тэрэнэ уналгын түлөө гэмтэй гэжэ үгэлхэн мүн лэ нүгэл. 55 жэлэй саана ганжартань шэнгээгдэһэн дээдэ тарнин номуудыс, бурхадай нангин хүрэгүүдыс, эрдэниин зүйлнүүдыс (тэрэ тоодо Пасын газар) нэрэ нэрээр зоной үмэнэ дуудахадань, иимэ хүлдэ заяатай аад, дээрэһэнь олон үе хүзэгшэдэй зальбарал мүргэлөөр батажуулагдаһан дасаниие газардуулан хэсүүхэн даа гэжэ ханагдаа. Мүн 55 жэлэй саана дэбжүүлэгдэһэн юрөөлнүүдыс Согшон дуганай урда болоһон ёһолол дээрэ Хамба лама уншажа үгэбэ. Дасаниие хэргээлсэһэн хүнүүд сэдхэл тэнюун ажаһууха, һайн заяанда түрэхэ гэжэ хэлэгдэһэн байна.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Е.К.Ханхалаев Президент Л.В.Потаповай амаршалгыс дамжуулаад, һүүлшын хоёр жэлэй туршала Правительствын зүгһөө Буддын шажанай дасангуудта 1145 мянган түхэриг, имагтал Ивалгын дасанай ойн баярта 170 мянган түхэриг үгтөө гэжэ сонсохогдобо. Тини республикын Буддын шажантанай дула тохёолдоһон мүнөөнэй байдалаар. Правительство ханаата болонхой, тинмэхэ эндэхи дасангууд эбтээ орожо, Бурхан шажанай түб дахин ишээ бусаха бээ гэхэн найдалаа Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо элрэхэйлбэ.

Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.И.Семеновой амаршалгыс тэрэнэй орлогшо В.В.Измайлов уншажа үгөөд, олон мянгад хүзэгшэдэй Ивалгын дасанда саашадаанье субажа байхыс Арадай Хурал урмашан ажаглаха гэжэ мэдүүлбэ. Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, шотагай өөһэднй хүтэлбэрнин болон хуули ёһо сахилгын комитетэй түрүүлэгшэ Ц.Б.Батуев дасанай шэрээтэ Гунчен ламада, шажанай дээдэ хургуулин ректор Ганжуур ламада ойн баяртай

дашарамдуулап, Арадай Хуралай Хүндэлэлэй грамотануудые барюулба.

Энхэ тайбаниие, эблэрэл найрамдалые мандуулха хэрэгтэ холодоо тухалдаг Буддын шажантан арадайнгаа оюун ухаанай ёһо запшалыс хэргээхэ талаар саашадаанье оролдохо бээ гэжэ Буряад Республикадахи ахамал федеральна инспектор Б.В.Данилов хэлээд, абья шангалдадаг онһон түхээрэлгэ (усилитель) бэлэглэбэ.

Улаан-Үдэ хотын мэрэй орлогшо В.Б.Прокопьев гурбан районой толгойлогшоноор: Советскэ - А.Н.Козлов, Железнодорожно - Г.Д.Бунаев, Октябрьска - Н.Ф.Михалев гэгшэдтэй суг гаража, хотын захиргаанай амаршалга уншаад, 85 тонно барилгын материал бэлэг болгон дамжуулнабди гэбэ.

КПРФ-эй ЦК-гай, республикын коммунистуудай зүгһөө Россин Гүрэнэй Дүүшн депутат, компартин Буряадай рескомой нэгэдэхи секретарь С.П.Буджапов амаршалхадаа, мүнөө үсын компарти урданайхидлал шажанда харша байхаяа болёо, Буддын, Лалын, Христын гү, алишье шажанда шүтэдэг хүнүүд партин гэшүүн байха аргатай гэжэ Устав соонь бэшээтэй гэжэ мэдээсэбэ.

Бүгэдэ Буряадуудай үндэһэн соёлой эблэлэй (ВАРК-ын) Президент Д.Н.Дугаров амаршалгын тэмдэг болгодо, өөрынгөө шаби, бурхан зурагша, Эрхүү буряад гарбалтай Анна Ихинироватай бүтээһэн Саган Дара эхын дүрэ бэлэглэбэ.

Дасан болбол гансал буян хурааһи түлөө бэшэ, харин шажан дэлгэрүүлхыс, зонниие гэгээрүүлхын түлөө тогтоогдожэ юм гэжэ Энэдхэгэй Гоман дасанай Буряадахи түлөөлэгшэ, Ивалгын дасанай дээдэ хургуулин багша Лубсан Хайды хаарамба айладаба. Урда сагта Буряада эрдэмтэй ламанар олон байһан, тэрэ үсын хүгжэлтын шатада дасангуудаа хүргэе гэжэ хаарамба багша уряалаад, дасанда - Далай багшын хүрэг, Гунчен шэрээтэдэ - хадат барнба.

Оросой, Монголой буддын шажантан үнгэрһэн зуунай үеэр алли гай гасалангуудыс үзөөд, мүнөө һаял амисха абаяа байна гэжэ Монголой Гандан Тэгчинлин хииндэй түлөөлэгшэ Батнас ламхай тэмдэглээд, аллар суута Ивалгын дасанай ламанарта ута һаһа, удаан жарга хүсэбэ.

Юунэйнье боложо байбал, хам юумэн хэмдээ орожо, тохорлог юм. Э талаар таанадыс өөһэднйгөө үүр дүүргэхэ байхат гэжэ «Титан» гэ бөөнөөр худалдалаг түбэй менеж Максим Сотнич гүнзэги удхатайга тобшолоод, дасанда эмхингээ үзүүд тухаламжа тухай дуулгаба.

Тамчадахи Хамбын хүрээ хааглаһанай, улаадахи арбан жэ таһалдалай хүлээр шэнээр нээгдэ Ивалгын дасан олон мянгад хүзэгшэ гансахан найдалын болоһон юм гартуул-Гэгээтэй дасанай шэрэ Данзан-Нима ламхай (М.Р.Чойбо хэлэбэ.

-Мүнөө энэ дасанаа харада баясамаар байна. Далай багшаһаа эхид хэды сэхэ хаан ламанар ишээ залар зоний хэрэг бүтээжэ ябаа гэшэб: хүүг энэнэ тухай хэлэжэ байгты, ламанар муушалагты, хоб жэб бү шэрэгты. юумэ үүсэхэн хүн өөдэлдэггүй. Үнгэрэгшэ зундаа сэхэ үйлэ хэрэг тохёолдожо, Тамчын дасанай 260 жэ Агын дасанай 190 жэлэй, Сүүгэл дасанай 200 жэлэй ойнуд дэбжэлтын ор байдалда үнгэрөө. Ивалгын дасан

«АШЬЕНЬ ХАРЮУЛЬАЙ»

55 жэлэй ойн баярһаа

Заяата багшанараймнай дасан гээшэ. Бидэнэр, Дорно зүгэй уладууд, хаан ухаагаа дээрэ үргэжэ ябая. - гэжэ Дагзан-Нима лама хэлээд, Гунчен шэрээтэлэ халаг, мүнгэн бэлэг баряад, хоёр байртай гэр эндэтнай асаржа табихабди гэжэ сонсохобо

Буряадай Буддын шажанай үлгы гуламтын нур жабхаланта ганжарнууд мунхагай харанхыс нэтэ гэрэлтүүлэн тарааг лэ гэжэ Тамчын дасанай шэрээтэ **Солбон Аюшеев** юрөөл табинба.

Ивалгын аймагай захиргаанай толгойлогшын орлогшо **В.Б.Дашимолонов** түрэл дасандаа малай байра малшалай гэртэйгээр бэлэглэнбди гэжэ мэдүүлбэ.

«Бурятэнерго» АО ойн баярыс угтуулан, дасанай зайн галай утахануудыс, подстанцине шэнэлэн захибарилла. Энэнь дун хамта 425 мянган түхэригтэ болоно. Дасанай зайн галай ажахыс хангаха хүдэлмэри мүн лэ өөр дээрээ даажа абанабди гэжэ АО-гой генеральна директорэй орлогшо **С.Г.Николаев**, табагыс даагша **Н.Г.Гаврилов** гэгшэд найдуулаа

Буряадай дасангуудай шэрээтэнэр: Агын - **Бадма** ламхай, Гүнэйн - **Цыбикжан** ламхай, Эгэтын - **Амгалан** ламхай, Дээдэ-Онгостойдохи Хамбын хүрэнэй - **Баяр** ламхай, Үзөөнэй - **Баяр** ламхай, Шэтын - **Түмэн** ламхан, Хурамхаанай - **Олег** ламхай, Анагай - **Мүнхэ** ламхай, Усть-Ордын - **Сергей** ламхай (Сутаев), Бургалтайн (Захаамин) - **Зоригто** ламхай, Мөөрөөшын - **Бата** ламхай, Чисаанай - **Цыдендамба** ламхай, Яруунын аймагай захиргаанай зүгһөө «Ярууна» сонинной редактор **Э.Будяев**, Якутскын Бурхан шажанай «Лотос» бүлгэмэй түрүүлэгшэ **Довдок** ламхай (Жалсарасев), Эрхүүгэй «Дари» бүлгэмэй түрүүлэгшэ **Билигтэ** ламхай (Батусев) болон бусад амаршалгын түгээүдыс хэлэжэ, бэлэгүүдыс барюулаа.

Удаань бүхэли бүлэг ивалгынхид дасанай добжоон дээрэһээ түрэл дасанаа согтой, абьяастайгаар амаршалба. Дээдэ, Дооло, Дунда - эдэ гурбан Ивалгаһаа тус тусгаа гурба-гурбан мянган түхэриг хандиб баринабди гэжэ Дунда Ивалгын (аймагай түб) Будаханла Жамбаловна Убашева мэдүүлбэ. Будаханла Жамбаловна Ивалгын дасанай мүнделхэлэ, 16 наһатай абаа юм. Хожомын тэрэ Ивалгынгаа гуршалга-үйлэлбэрини ажахыда 27 жэл соо нонишоноор хүдэлхэн, Ажалай Улаан Тугай орденээр шагнагдаһан, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гай гэшүүн 1975 онһоо 1982 он хүртэр абалан габьяатай. Ажалай ветеран сарюун ажалда, буряад дэглээ үмдэнхэй, Ивалга гурхайн айнааһаа наһажал эхэнэрүүдтэй сагта жэнхэни аялгануудаа ханхннса гэдүүлэ. Энэ наһанай буян гээшэ бээ.

Хурамша хууриной ветеранууд Иван Дыбаев, Владимир Запханов болон бусад түрэл буряад дэглэнүүдыс, малгайнуудыс мэдэжэ, бэһэнүүдыс бэһэлэнхэй, буряад абаастайгаар таталуулна, айндэрэй амаршалга юрөөлнүүдыс амарай агарта дэгдэхүүлнэ.

Дасанайнгаа ойн баярыс хайндэрлэн, дорьбоо табижа байһан ивалгынхидыс, онгынхидыс, хурамшынхидыс хаража бладаа, элы зоригтой хүхюун зоной аялууудаг дайлада Бурядаймнай найдал, аялаас, хүлдэ болоһон дасанай аянзэһэнниһ олоол дэмы бэшэ гэжэ мэдэдаа. Магал, «бин болго»гэһэнһээ мала гэһэн нэрын бин болоһон тухай мэдэжэ бэшэ хэмдн. Үрээжэлтэй, хамагыс Сүүгэл дасанай харюулха, шэнгээхэ, тэнсүүлхэ хэлтэйн орлогшын дасанай

тодожо абаа һэн шуу. Булгадай зургаан эсэрын гарбалтан Ивалгаһаа Галуута нуур хүрэтэр ажаһуудаг гээшэ. Буряад сэдхэлтэй, унаган жэнхэни хэлэтэй аад, бусалһаа үлүүбди гэжэ үбсүүгээ тоншоодоггүй сэнэгтэнэй дайда бусад нютагайхидыс һалгай баруун гэжэ илгаагүй, мүнөө хүрэтэр хүндэмүүшээр угтаһан зангаараа.

Дасан шадархн газар нютагай «Ошор-Булаг» гэжэ нэрэтэй байһанниһ мүн лэ гайхалтай. Бурядаймнай Буддын шажан Ошорто (хамагыс илагша эди шэднтэй, элэшэ, бутаршагүй хатуу, нур хүсэтэй) нюуса тарниһаа эхи абажа ябаһан гүб даа. Анхан сагта эндэ Ошор гэжэ нэрэтэй хүн ажаһууһан байгаа юм гү, мүнөө сохом һайн мэдэгдэдэггүй. Гэбэ яабашыс элы нангин һайхан, үлзы дэмбэрэлтэй «Ошор-Булаг» гэжэ нютагта Буряадай гол дасан хуурижаһал ёһоороо хуурижаа. Ошор-Булагай 55 жэлдэ аршаанта уһаяа түрүүшын үедэ һэмээхэн аажмаар һайлуулан, харин ХХ 90-ээд онуудай зуунай үеһөө хүсэтэйгөөр дэлбэрүүлэн, Буддынгаа Ошорто Номыс бүхы Буряад соогуураа дэлгэрүүлжэ, мүнөө хоёр дасанай орондо 27 дасан бин болоод байна.

Дасанай хажуудахи хууриг мүнөө Дээдэ-Ивалга гэһэн нэрэтэй бэд даа. Тээд тэрэнь совет үедэ зохёһон нэрэ болоно. Ошор-Булаг гэһэн буусань мүнөөнэй хууриһаа тээ баруулжаа, сабшалан соо оршодог. Мүнөөшье хүрэтэр тэндэнь Ошор-Булагай аршаан газар дорһоо хонгороор булгилан гаража байдаг. Мүн бүхы Буряад соогуураа үе мусын үбшэнүүдыс аргалдаг домто шаһараара алдартай Халюутын аршаан дасанһаа баруулжаа нэгэ хэды модондо оршодог, харин Халюутын гол дасанай «тахим» дээгүүр шахуу урлан. Ивалгын бүхы голыс амидаралта уһаараа ундалууддаг.

Дээдэ Ивалгада мүнөө «Ошор-Булаг» гэһэн таряанадай ажахы болон уран һайханай бүлэг бин. Энэ бүлэгэй һайн дуратанай хонгёо шанга хоолойгоороо түрэл буряад аялгануудаа ханг юурдажа байхыс шагнахада, үнэхөөрөөш урматай даа. «Ошор-Булагни - миһин дурани» гэһэн Алексей Бадасвай үгэ дээрэ Наран-Баатарай зохёһон дуе Светлана Тогочеева олоол холборхой дорюунаар, мэргэжэлтэ дуушалһаа дутуугүйгөөр гүйсэдхэбэ. «Байза, энэмнай хаанахи хэн гээшэ?» - гэжэ хажуудам зогсогшо басагадта хандахадам: «Манай Сталиной - Дээдэ Ивалгын басаган гээшэ. Мэдээжэ дуушан Зоригто Тогочеевэй абгай даа», - гэжэ ойлгуулжа үгэбэ. Мэдээжэ байгари «Байгал» театрай солнст Жаргал Бадмацыренов мүн лэ Ошор-Булагай аршааниһе амасажа, хоолойһоо хонгёос тэжээһэн байшаба.

...Ринчин Бурхисвай гайхамшаг аялга эдэлжэ, «Улаалзай» ансамблини улаан хубсаһатай эдир уян басагад гаража, «Улаалзай» гэһэн хатар гүйсэдхэбэ. Улаалзай сээгэй дэльбэнүүдыс һүлдэлхэн, тэг дундаа холбоотой зурууд бүдүүдыс зүг бүхэнһөө дүнгэлсэһэн басагадай яаралгүй зохидхоноор эрьсэлэн хатаржа, бүдүүдэ һэжэрэн һэгсэрэн байхада, дасанай добжоон дээрэ улаалзай сээгүүд зобожо хосорһон урда үсын ламанарай дурасхаалай тэмдэг мэтээр улабхин задараадхиха юм. Уярма һайхан энэ хатарыс Дээдэ-Ивалгын дунда хургуулини Ошор-Булаг тоонтотой эдир басагад гүйсэдхөө бшуу.

Материалайнгаа гаршаг болгожо табиһан «Аглаг энэ дайдынгаа ашыснь харюулһай» гэһэн дуун хорёогой газар нур харбаанай мурисөө харахаяа

ошоходомни эдэлбэ. Тиммэһээ имагал Бадмацыренов гэһэн солистын нэрыс соносожо үрдэб. Хэды жэлэй үнгэрбэшье, үргэмжэтэ һайхан энэ дайдын ашыснь харюулха гээшэ гайтайл байха даа. Ажабайдалай жама ёһоор үри хүүгэд үргэһэн эхэ эсэрингээ, нютаг дайдынгаа ашыс хэр оролдобошье, гүйсэд харюулжа шададаггүй, тэдэнэингээ урда хэтэдээ үритэй байдаг шуу.

Мүнөөнэй байдалһаа харахала, хатуу шэрүүн сагта сэдхэлэйнгээ ундыс Ивалгын дасанай Номуун аршаанһаа харяжа, хүн болоһон зарим зон хаанаһаа эхитэйгээ мартаад, тус дасан тимэ - нимэ гэдэг болонхой агша. Энхэрэлтэ эхынгээ үбэр худар нёлбохо гээшэмнай ямархан лэ үрэтэй байгша ааб? Өөһэдын лэ нюур руу бусажа эрэгшэ аа гү? Зоболон баршадтаа төөригшэдыс хайрламаар лэ байна даа. Тээд эхэ дасангынь гэрээ эбдлэһэн «буруунуудаа» сэдхэл дотороо багтаажа шадахал байха гэжэ энэ найр харуулба. Зарим лама санаартанай, хоёр-нэгэ дасанай түлөөлэгшэдэй эндэ харагдаагүйшье һаа, хүйтэн халхитай үдэр болоһон энэ һайндэр одоол үргэмжэтэй һайханаар, сэдхэлэй нангин дурасхаал боложо, эрэһэн айлшадыс баясуулба. Бэрхшээлэй тохёолдохо бүри үнэн хүзэгтэнэй этигэлын үлэмжэ хурса бологшо һэн. Үлзы дэмбэрэлтэ һүлдэ шэнжэсэ Ивалгын дасанай найр Джарун Хашорой субаргын октябрийн 14-дэ болоһон арамнайлаглада уужам тэнюун сэдхэлтэйгээр залаба гээшэ.

Эрын гурбан нааданда илагшадыс эндэ нэрлэгүйдэ аргагүй. Алайрай бүхэ Сергей Молоткин түгэсхэлэй тулалдаанда Баргажанай Баатар Цыреновыс газардуулжа, Ивалгын дасанай Сурхарбаанай абарга бүхэ боложо, 5500 түхэриг шанда хүртэбэ. Тинхэдэ шэгнүүр шэгнүүрээр илагшад гэбэл, 70 кг хүрэтэр - дасанай хубараг Цыбен Намсарасев, 85 кг хүрэтэр Батор Цыренов, 85 килограммһаа дээшэ - Сергей Молоткин гэгшэд болоно. Эдэ гурбанда тус тустань хонин шан барюулагдаа.

2400 метрэй зайда долоотой хээр мори зайдалһан Хурамшын Ажанов Жаргал, харин 1600 метртэ хээгшэ гүү унаһан мүн лэ Хурамшын Бальжинима Балмасв түрүүлжэ гараа. Түрүүлэгшэдтэ тус тустань мянга мянган түхэриг шагналууд барюулагдаа. Ветерануудай дунда эбэр номоор харбагшад мурисэбэ. Спортын мастер, Улаан-Үдын уран зурагай хургуулини директор Цырендоржо Магаков нэгэдлхи хуури, спортын ветеран Дашинима Эрдынсев хоёрдохи хуури, далан долоо наһа хүрэхэн спортын мастер, Сэлэнгэ нютагай Жарганагай Батажаб Бальчинов гурбадахи хуури, мүн Хурамшын Владимир Бардуев дүрбэлдхи хуури эзэлэе. Классическа номоор харбахадда, Соёлой институтдай студент Булат Шеланов түрүүлжэ гараба. Хоёрдохи хуурида «Динамо» бүлгэмэй спортын мастер Константин Филиппенко болон гурбадахидда - спортын мастер Софья Халудорова гараа.

Ивалгын дасанай найр наадан ерэхэ жэлһээ заншалта боложо, зунай Майдарини хуралай үелэ үнгэргэгдэдэг болохонь.

Николай БАДМАРИНЧИНОВ.
Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ фото.

«АЛАГЛАН, ЭРЭЭЛЭН ХАРАГДАНХАЙ АДУУНХАН – ШУЛУУНАЙМ ГОЁ ГЭЭШЭНЬ...!»

Бурядай суута эрдэмтэн Регби Ешиевич Пубасвай Эхэ газараа орхижо, бурханай орондо түрэнхөөн хойшо мүнөөдэр тэбхэр 10 жэл үнгэршэб. Би Регби Ешиевиче заатагүй бурханай орондо түрэн байха гэжэ сүм этигэнэм. Ушар юуб гэхэдэ, Регби ахатан хорхойдо хорингүй, хоёр заяандаа нүгэлгүй хүн байхан гэшэ. Тэрэ бүхы наһаараа түрэл арадаа гэгээрүүлхын тула оролдон ябаа. Имагтал Регби Ешиевич буряад эрдэмэй түүхэдэ эгээл түрүүшынхиеэ тибетологийн сектор ударидаа, мүн баһа тэрэ эгээл түрүүшынхиеэ залуу буряад эрдэмтэдые Түбэд ороние шэнжэлхэ хэрэгтэ дахуулаа, гадна тэрэ буряад эрдэмтэд сооһоо эгээл түрүүшынхиеэ Түбэд ороной болор эрдэни болохо «Пагсам чжонсантай» танилсуулаа, мүн баһа тэрэ эгээл түрүүшынхиеэ тибетологийн сектор хамгаалха хэрэгтэ хамсыгаа шуун оролдоо һэн. Эгээл тиимэһээ Регби Ешиевич Пубасвай хадаа Бурядай тибетологи байгуулһан ёһотой эсэгнэ болоно гэшэ. Эртэ урда сагай энэдхэг «Праджня-аданда» гэнэн субхашидта ингэжэ хэлэгдэһэн байдаг: «Удаахи табан эсэгэ гэжэ тоологдохо юм: тэрэниие түрэнхүн хүн - эсэгэ, хургаал заабари үгэжэ, дахуулан ябаһан хүн - эсэгэ, залуу эрдэмтэдэй ухаан бодолые һэргээһэн хүн - эсэгэ, тэдэниие аюуллаа абаран, хамгаалһан хүн - эсэгэ. Эдэ табан хүн эсэгэ гэжэ тоологдохо юм».

Мүн баһа эртэ урдын Энэдхэгтэ нимэ нэгэ сэсэн үгэ байһан: «Эрдэмтэн хаан хоёр хаанаше байгаа наа, адли сасуу бэшэ юм. Тэдэнэй илгаань гэхэдэ, хаание гансал өөрын гүрэндэ хүндэлдэг, харин эрдэмтэниие хаанаше хүндэлдэг».

...Урдахи стол дээрэмни Регби Ешиевичэй энэ наһан соогоо бүтээһэн ажалнууд обойлдон жэрүлдэнэ. Би тэдэниие дүмүүхэнээр иран харанаб: «Түбэд ороние Англиин эзэмдэн зонхилолго болон Англиин булимтарагшадта эсэргүү түбэд арадай тэмсэл (XIX зуунай һүүл болон XX зуунай эхин)», «1911-1912 онуудай хитад революциин үедэ хэһэн түбэд арадай сүлөөрэлгэтэ тэмсэлэй түүхэһээ», «Профессор Г.Ц.Цыбиковэй коллекциһээ абтаһан шэнэ түбэд документ», «Буддын шажанай бии бололго ба тэрэнэй удхань», «Агын степной дүүмын бии бололгын түүхэ», «Хуасай угай буряад Галсан-Жимба Дылгыровэй зохиоһон түбэд-монгол толи», «Профессор Г.Ц.Цыбиковэй бэшэһэн монгол дэбтэр», «Буддын шажанай терминологическа түбэд-монгол толи», «Монголой чахар гэбшэ Лобсан-Цультимэй бэшэһэн Цзонхавын намтар», «Монголой соёлой түүхын очеркнууд», «Ешей-Бальчжорой бэшэһэн «Пагсам-чжонсан» гэнэн хүдэлмэридэ монголшуудай түүхын материалнууд», «XVIII

зуун жэлэй түбэд эрдэмтын бэшэһэн эртэ урда сагай болон дунда үсын Хитадай түүхэ», «Сумба-хамба Ешей-Бальчжор - Түб Азинн түүхэһэн», «Пагсам-чжонсан - XVIII зуун жэлэй түбэд түүхын дээжэ», «1903-1904 онуудта Зүүн Түбэд аяншалһан Будда Рабдановой замай тэмдэглэлнүүд», «Ганчжур болон Данчжурые шэнжэлэлгэ», «П.А.Бадмас», «Хитадай Үбэр Монголой буряадууд тухай», «Агван Доржиев», «Т.Тобоевой «Хорин болон Агын буряадуудай урда сагай түүхэ» тухай, «Дунда зуун жэлнүүдэй Түб Азинн арадуудай соёлой түүхэдэ Түбэдэй буддизмын үзүүлһэн үүргэ» гээд лэ тооложо эхилбэл, заха үзүүртээ хүртэхэгүй хэбэртэйгээр наһагдана.

Зүгөөр эрдэмтын харгы ходел үүлэгүй эсбэр байгаагүй. Регби Ешиевичтэ гомдохо, голхорхо ушар али олон болодог һэн. 1973 ондо Бурядай нүгөөдэ эхэ эрдэмтэн Бидня Дандароной нүхэр байһанайнгаа түлөө Регби Пубасвай тибетологийн секторые даагшаһаа болуулагдһан байна. Гадна секторыень бүхы дээрэнэ хоринжо, үгы хэһэн юм. Тиихэдээ тэрэниие «националист», «буддын шажание магтан хамгаалагша», «буряад арадай урданай ёһо заншалнуудые һэргээхэ гэнэн хэдэлгэ табигша» гэнэн «алдар нэрэ» зүүлгэ бэлэй. Гадна Регби Ешиевичэй тодхор тэрээгээр дүүрээгүй. Олон удаан жэлнүүдэй туршада оролдон хүдэлһэн темэнь хаагдаа, эрдэмэй соведэй бүридэлһөө гаргагдаа. Эрдэмтын творческо амаралта абажа, хэжэ байһан ажалаа үргэлжэлүүлхэ гэхэдэнь, зүбшөөл үгөөгүй. Эгээл тэрэ үедэ эрдэмтэнэй бэшэһэн хэдэн статьянууд хорюул абажа, гэгээн нара хараха аргагүй болоо һэн. Бэлэн болоһон хүдэлмэриень хэблэлэй түсэбтэ оруулбагүй. Тиигэжэ тэрэниие саарһан дээрэ нэрэгүй болгохо гэжэ оролдоо бшуу. Мүн Цырен-Анчик Дугарнимаевай Р.Номтоев тухай бэшэһэн номойнь харюусалгата редактор байһанайнгаа тула Регби Ешиевич Пубасвай нартинн обкомой бюородо донгодолго абаһан байна. Тиихэдээ идеино-теоретическэ алдуу гаргаа гэжэ гэмнэгдэһэн юм.

Зүгөөр эрдэмтын нэрэ мартагдан мартагдаагүй. Он жэлнүүдэй үнгэрхэ бүри тэрэнэй бэшэһэн хүдэлмэринүүдэй гүн удхатай буряад арал зон бүри дүтөөр танилсаха бээ гэжэ найданаб. Танилтай хүн талын шэнээн гэдэгтэл, Регби Ешиевич олон тоото нүхэдтэй һэн. Монголой акадсмигүүд Б.Ринчен, Ц.Дамдинсүрэн, Нацагдорж, Бира, Норовсамбуу, докторнууд Ендон, Лувсандэндэв, Венгрийн эрдэмтэд Л.Лёриинц, Ветлиньфальве, Чехийн эрдэмтэн И.Колмаш, Германийн Загастр, Хейсич, Америкын О.Латимор,

Б.Д. Дандарон, Ц.А. Дугарнимаев, Р.Е. Пубасвай.

Аришаанда. 1983 он.

КНР-эй Чингэлтэй, Лубсанцэрэн гээд лэ тооложо эхилээ наа, захадань хүртэшэгүй юм. Академик Ц.Дамдинсүрэн Регби Ешиевичтэ нэгэ бэшэг соогоо ингэжэ бэшэһэн байна: «Би Танай бүтээһэн эрдэмэй хүдэлмэринүүд тухай ходо бодомжолдогби. Танай «Дандзи», «Чойлжун», «Сумба-хамбо» гэгшэдые оршуулан ушар хадаа эрдэмэй талаар бүтээһэн агууехэ баатаршалга болоно гэшэ». Медицинын эрдэмэй доктор А.Г. Базароной хэлэһэн үгэнүүдые дурлая: «Түбэд эрдэмэй түүхэ шэнжэлгээр СССР дотор түрүүшын доктор Регби Ешиевич

Пубасвай хадаа эрдэмэйнгээ хүдэлмэринүүдээр, хэблүүлһэн ном судараараа гансаше манай орон дотор бэшэ, харин дэлхэйн олон гүрэнүүдэй эрдэмтэдтэ мэдээжэ болоһон дээдэ гарай эрдэмтэн гэхэдэ алдуу болохогүй. Регби Ешиевич сүн сагаан сэльхэлтэй, даруу найхан зантай, зоной дунда хүндэтэй, гүн хурса ухаатай, эрдэм бэлигэй дабаанай оройдо гараһан арыун найхан Ага нютагай алдарта хүбүүн бэлэй».

Регби Ешиевич 33 жэлэй туршада Бурядай эрдэмэй түбтэ хүдэлхэдөө, олон тоото хари гүрэнүүдээр ябажа, тэндэ болоһон конференцинуудтэ элдхэлнүүдые уншаһан байна. Тэдэнэй заримыень нэрлэбэл, Монголд болоһон 1972, 1976, 1982, 1988 онуудай уласхоорондын конференцинууд, булдлын шажанай асуудалнуудаар

зарлагдаһан 1988 оной монгол-совет симпозиум, АБКМ-эй найдэртэ зорюулагдһан Генеральна конференци, монгол «Гэсэрые» шэнжэлэлгэдэ зорюулагдһан, «Монголой нюуса тобшодо» зорюулагдһан конференцинууд, Ашхабад, Ташкент хотонуудта болоһон уласхоорондын конференцинууд, 1980 ондо Дели хотодо үнгэрһэн дэлхэйн конгресс, 1984 ондо Буданештдэ болоһон Түбэд ороние шэнжэлэгшэдэй уласхоорондын симпозиум, 1989 ондо Токиодо болоһон уласхоорондын семинар, түбэдэй «Гэсэрые» шэнжэлхэ талаар Хитадай Чэнду хотодо болоһон уласхоорондын конференци гэхэ мэтэ болоно. Гадна Регби Ешиевич дэлхэйн суута эрдэмтэдээр бэшэг абалсажа, эрдэмэйнгээ хүдэлмэринүүдые эльгээлсэжэ байдаг бэлэй.

Регби Ешиевич Пубасвай 1928 ондо Ага нютагай Адуун-Шулуунай Алхаа нютагта түрэнхэн юм. Ага нютагайнгаа урдаа хараха эрдэмтэдые дахан, Ленинградта гүрэнэй университеттэ хурахаа ороо һэн. Тэдэмнай хэд болоноб гэбэл, буряад ороной суута эрдэмтэд, профессорнууд Гомбожаб Цыбиков, Базар Барадин, Цыбен Жампарано гэгшэд ха юм даа. Регби Ешиевич аха нүхэдтээ хамта Агын талада болон бүхы Буряад орондо эрдэм соёлой дэлгэрхын тула энэ наһаа зорюулаа.

Регби Ешиевич түрэл буряад хэлээ, хуушан монгол болон

шэнэ монгол хэлэнүүдые тон найнаар мэдэдэг хүн байгаа. Мүн тэрэ түбэд, англи, франци хэлэнүүд дээрэ гүймгэ уншадаг, бэшэдэг бэлэй.

Р.Е.Пубасвай залуу эрдэмтэдтэ тон анхаралтайгаар хандадаг һэн. Тэрэнэй шаби, философиин эрдэмэй доктор Л.Е.Янгутов ингэжэ хөөрэнэ: «Буддын шажанда зорюулагдһан уласхоорондын симпозиумдо би Регби Ешиевичтэй хабаадалсаха золтой байгаа һэм. Тэрэ манай совет делегаци ударидажа ошоһон юм. Симпозиумой заседанинуудые хүтэлбэрлэхэдөө, Регби Ешиевич эрдэм мэдээсээрэ сугларһан эрдэмтэдэй гайхал татаа бэлэй».

Р.Е.Пубасвай наһан соогоо бүтээһэн тон эхэ ажал хадаа «Пагсам-чжонсан» болоно. Тэрэ ажал хадаа оршуулхада хүндэ, эхэ хэмжээнэй 2 ботинхоо бүридэһэн зохёол юм.

Эрдэмтэн байл гээд лэ радио болон телевиденээр буряад арадай урданай ёһо заншал болон найдэрнүүд тухай дамжуулгануудые хэдэг һэн. Мүн баһа тэрэнэй үүсхэл оролдолгоор Буряад орондо буддын шажанай бии болоһоор 250 жэлэй айхабтар дэмбэрэлтэйгээр тэмдэглэгдэһэн юм. Тэрэ холодоо Далай лама болон Норбу римбүүшые Эхэ орон соогоураа үлэшэжэ ябадаг бэлэй.

СССР-эй буддын шажан шэнжэлэлгын ассоциациин түрүүлэгшэ, совет-энлэхг хани барисанай бүлгэмэй Бурядай бүлгэмэй президент Р.Е.Пубасвай нүхэдэйнгөө номуудые хинав заһаха хэрэгтэ тон эхэ сагаа зорюулдаг байгаа. Тэрэнэй хинав шалгалта дор «Түбэд медицинын атлас» «Чжуд-ши», Б.Бадарасвай, Э.Базароной, Г.Ц.Цыбиковэй, Б.Цыбиковэй болон бусадай номууд хэблэгдэһэй намтартай.

Би Регби Ешиевичэй түрэнхэн нютаг Алхаагаар гү, али Адуун-Шулуунай олон дахин айлшалаа ябаһанби. Одоол ёһотой дэлгэр найхан нютаг даа. Захагүй урда талада түбхинэһэн арал зонинь баян бардам байдалтай. Битингэжэ худалаар хэлэнэ бэшэ Унэншөөгүй наа, өөһэдөө ошоо харатгы. Тиихэдтнай адуунда адли хүрэг шулуунууд холоһоо угтан жэрүлдэхэ:

«...Алаглан, эрээлэн харагданхай Адуунхан-Шулуунайм гэгээнэ...!»

Эрдэмтэ тухай хөөрөөһөө Регби Ешиевичэй наһанай нүхэр Хандажаб Батоевнай үгэнүүдээр дүүргэе даа: «Тэрэнэй түбшэн зантай, энхэргэн найхан сэльхэлтэй, үринэртөө аргагүй мээхэй, хада уула шэнэ тулгууритай, нүхэр лэ гэгээн нүхэртэй ябаһан хүм».

Дондок БАЛЪЖИНИМАЕВ
Буряад Республикын соёлы
габьяата хүдэлмэринүүд

ПОТОМКИ КЯХТИНСКИХ КУПЦОВ

Буряты. Год 2001.

Эта встреча из категории особых. И не только потому, что она заведомо сенсационного характера. Больше в ней покоряет то, что бывает не часто при первой встрече - ощущение встречи если не с родными, то со старыми знакомыми точно. Инна Оровна Собенникова и Федор Олегович Калинин - московская семья. Обычная, на первый взгляд. - Но лишь на первый. Не знаю, каким параметрам сегодня подчиняются семьи в России, но то, что подобных, к сожалению, мало, - факт. Могло ли быть иначе в семье, где продолжают жить традиции цвета российской нации?

Корр.: Федор Олегович, кто ваши предки?

Калинин: Я свою родословную прослеживаю с 1807 года, когда князь Куракин женился на княжне Голицыной. Вообще мои предки пришли с Литвы, потомки князя литовского Гедимины, откуда и пошла известная русская фамилия Куракиных-Голицыных. По материнской линии я унаследовал фамилию Головинных из рода знаменитых мореплавателей Куракиных же - дипломатический род, они занимали самые высокие должности в царской России. Кстати, мой прадед Федор Алексеевич и Петр I были свояками, женаты были на сестрах Лопухиных. Прадеда называли "бриллиантовый князь". Но все это было до революции. В советское время хорошего было мало. Когда началась война 1914 г. у моей бабушки было четыре сына Федя, Саша, Евгений, Олег. Трое пошли добровольцами, стали летчиками. Федя погиб. Саша и Евгений воевали с французской стороны, награждены русскими и французскими орденами. Будучи в госпитале после ранения, они женились на кубинках и уехали на Кубу.

Корр.: Инна Оровна, откуда родом вы?

Собенникова: Мой отец родился в семье купеческой, в Троицкосавске (Кяхте). Дед мой, купец I гильдии Василий Алексеевич Собенников, хотя родился в семье служащего, - отец его работал бухгалтером у купца Лушицкого, впоследствии крупного мецената, стал потом почетным гражданином города Селенгинска. К 30 годам он настолько окреп, что с братьями своей жены открыл крупный торговый дом «Собенниковы и братья Молчановы», который охватил всю Сибирь: Верхнеуральск, Томск, Тюмень, Красноярск, Бийск, Сретенск, Урга, Семипалатинск, Омск. Кроме этого, в 1902-м компания организовала полумиллионное дело в монгольском княжестве Алашань. Это была торговля чаем, хотя к тому времени торговля чаем сворачивалась - его уже доставляли морским путем, и очень многие разорились. Эти же смогли удержаться, и очень большой процент от доходов направлялся на благотворительные цели - на строительство больниц, церквей, открытие школ и приютов. Дедушка был членом Императорского Географического общества, жертвовал

деньги на экспедиции Козлова в Монголию, Хара-Хото. Купцы сибирские были много образованнее, чем в средней полосе России. Чем это было вызвано? Наверное, тем, что было очень много миссионеров, город сам по себе в то время определял необходимость знаний, в том числе и языков.

Корр.: Как описан город Кяхта в бытность вашего деда губернатором?

Я читала литературу, основанную на воспоминаниях декабриста Бестужева. Кяхта в то время просто процветала. Было несколько роскошных церквей. Одна из них была удивительна тем, что алтарь был выкопан из горного хрусталя и построена она была итальянскими мастерами. То, что впоследствии она была разрушена особенно жалко. Тогда же был открыт краеведческий музей, образовано Императорское Географическое общество, очень много иностранных экспедиций направлялось в Кяхту. Было серьезное производство. К примеру, у одних моих родственников были кожевенные заводы в Тюмени и Троицкосавске, в селе Верхние Дурны, где число рабочих доходило до 95 человек. Кстати, в хозяйстве моего деда работники жили совсем неплохо. Им очень много платили, они имели свои дома и свое хозяйство и отношения с хозяевами были просто задушевные. О моем деде, Василии Алексеевиче написано, что таких отношений не было по всей России. Он делал застолья со своими работниками с французским шампанским и есть

даже свидетельства людей, подтверждающие это. Дед получил пять золотых наградных крестов на разных лентах: Андреевской, Владимирской, Семеновской, Анинской за разные заслуги. За попечительство, содержание приютов, помощь женскому реальному училищу. Кстати, газета «Знамя Байкала» располагалась на территории нашего дома.

Корр.: А какими были отношения внутри семьи?

Об этом мне больше рассказывала тетя, сестра отца. Было всегда очень много гостей, родственников, накрывались огромные столы. Существовали свои порядки: если ты за столом со всеми не поел, до следующего раза тебе ничего не дадут -

нравится или не нравится, капризы исключались. Никто не ложился днем спать. Просто лежать - это было невиданным делом, все было при деле. Было очень много лошадей, все каталось верхом. У самых маленьких были ослики и собаки - животных очень в доме любили.

Корр.: А что известно о периоде, когда в стране наметились кардинальные перемены?

К тому времени уже многие начали разоряться, уже трудно было торговать с Китаем, вся торговля шла через Суэцкий канал, что было гораздо дешевле и к году 1910-му наша семья собралась выезжать в Москву. У дедушки было четверо дочерей и два сына и им нужно было дать образование. Хотя образование получали и будущи в Сибири: брат деда учился в Мичигане, в семье Молчановых сын учился во Фрайбурге, Германии, кто-то в Лейпциге - все они возвращались и работали дома... Для переезда в Москву собрали 10 обозов, шли месяц, и дошел до Москвы всего один, тот, в котором и сохранился весь семейный архив. Как сложилась судьба детей? Одна из дочерей вышла замуж за немца-ботаника, профессора по орхидеям. Дочь Нина вышла замуж за Шведова, сына крупных купцов-миллионеров. После женитьбы они отправились в кругосветное путешествие, где, к большому сожалению, супруг Нины умер. Сохранилась фотография, где на острове Цейлон у ног мамы на коленях стоит молодая вдова. Последующую жизнь она прожила в Париже. Глариоза и Азела оставались в Москве. Глариоза вышла замуж за Молчанова, они с большим трудом выехали в Англию уже после 1917 года. Это были, наверное, последние из тех, кому удалось покинуть Россию тогда. Самая младшая, Азела, кроме того, что знала 5 языков, имела еще и актерское дарование. Известный в 30-х годах режиссер Александров очень высоко отзывался о ней. Замужем она была за внуком князя Урусова. А сыновья? Старший присоединился к белогвардейской армии и погиб в первый же месяц войны. Отец мой, Ор Васильевич, был заведующим кафедрой иностранных языков Свердловского университета.

...Последующая жизнь кяхтинской династии купцов Собенниковых так же, как и судьба потомков Куракиных-Головинных, сложилась более чем трагично. Репрессиям подверглись все только потому, что в жилах текла непролетарская кровь. Запоздалая реабилитация вернет честное имя посмертно всем членам семейств, но

вопросы происхождения будут преследовать и Федора Олеговича. Как это делалось, знает не понаслышке каждый второй потомок граждан страны того времени. Куда охотнее Федор Олегович вспоминает о далеких годах детства:

- Воспитывался я у бабушки, был ее любимцем. У нас на Пречистенке была большая 5-комнатная квартира, где на праздники собирались гости. Мама у нас очень хорошо пела, папа играл на гитаре. Ляля Черная была завсегдаем в нашем доме. Марина Черкасская-солистка цыганского театра "Ромэн" - моя двоюродная сестра. Яншин, великий актер, все они очень часто собирались у нас дома. Мы были знакомы и общались со многими, кто представлял цвет общества дореволюционной России. В доме все владели двумя-тремя иностранными языками, и в детстве, если что-то хотели скрыть от меня, говорили на французском. Правда, потом я и сам выучил его.

... Дочь Маша родилась в 1971 году. От матери, Инны Оровны, она унаследовала не только русскую кровь, но и кровь зырян, якутов, монголов и даже бурят. По линии отца, кроме русской крови - французскую и английскую. Училась она в специализированной школе с испанским языком, поскольку очень много родственников по отцовской линии проживает на Кубе. Надо сказать, что воспитанием Маши занимались всерьез: обучение языкам, теннис, плавание, горные лыжи, парашютный спорт и многое, что могло быть интересно и пригодится ребенку. Но то, что она примет решение об участии в конкурсе красоты - первом в СССР, и, мало того, станет победительницей, для родителей было скорее неожиданностью. Жизнь кардинально изменилась. Маша объездила всю Европу, была в Эмиратах, в Англии. Записала пластинку во Франции, участвовала в показе высокой моды у мадам Карвен, снялась в Италии в главной роли в фильме под названием "Да здравствует перестройка". И везде встречи на самом высоком уровне. Участие в престижном конкурсе красоты в Германии принесет титул "Принцесса мира". А потом представится возможность учиться в Голивуде. Сейчас Маша считается членом актерской гильдии Америки. На вопрос, как часто удается встречаться семьей, Федор Олегович отвечает:

- Мы очень часто разговариваем по телефону, обязательно встречаем вместе Новый год в Германии или в Америке. Если будут интересные предложения в Москве, она здесь останется.

- А в Кяхту? - спросила я напоследок.

- Она очень хочет поехать в Кяхту, на родину дедушки.

Норжима ЦЫБИКОВА.

МОНГОЛ МОРИДОЙ УРИЛДААН

Цырендүлма ДОНДОГОЙ

Энэ шүлэгэй ямар ушараар бэшгэдэһые тайлбарилха хэрэгтэй гэшэ ха. Юун бэ гэхэдэ, 1989 оной июль соо Монголой эхэ дуушан - арадай артист, Турын («Гүрэнэй» гэжэ ойлгое) шангай лауреат, миний бүлэ аха Цэвэгжавын Пурэвдорж 60 жилийнэйгээ ойдон түрэлхидөө Улаан-Үдэһөө уриһан байна.

Нагасымнай ойн баяр энэ гүрэнэй үндэһэн хайндэртэй тудалдажа, дэбхар эхэ баяр болоо һааб даа. Гайхалтай юмэниинь гэхэдэ, мориной урилдаан хэдэн үдэр үргэлжэдэг байгаа: ноёолон, хаяалан, бүдүүн морид, даагад гээд лэ ами аминдаа урилдаха.

Пурэвдоржын аха Эрдэнэ нагасын хургэн Жамбал манисе бүдүүн мориной урилдаанда абаашаа һэн. Старт хуртэрнь нилээн холо ошонгодоо, 5-һаа 14 наһан хуртэр үхибүүдэй мор-

доһон 400 гаран морид гансата табигдахадаа, хүрөөтэй байгаа бэлэй. Морин бүхэн ондоо хазаартые урдаа оруулхагүй гэжэ аһан шадалаараа харайха юм. Дээрэнь һууһан уурай зэргэһье, утаһье үхибүүдэй зариманиинь монсогод гэлдээд лэ унаһа. Моринойнгоо туруун доро орожо гэшхүүшэнэ аа гү гэжэ айхадан, агта хүлэгүүд ухаатай даа, халта халба хүрөөд, хүниие гэшхэхэ зангүй байгаа һэн.

Тэрэл урилдаа хараһанайнмай хойно Пурэвдорж эндэһэ ошонһье, Улаан-Баатарта һуудагһье хамаатанаа гэртээ сулгуулаад сайлуулба. Сайлалын үедэ мориной урилдаан тухай халуун хөөрэлдөөн болоо һааб даа. Эндэһэ ошонһон нам мэтын хүнүүд хара торюун олон мориной урилдахые наһан соогоо анха түрүүшынхэе хараһан болохоолоороо, гайхалаа баража ядан, хөөрэлдөөндэ оролсоһонмай гайхалгүй.

Манай баһа нэгэ дүтын түрэлминий бүлэ аха Нимбу Доржиевич Доржиевой басаган Надежда Донсоруноватай хамтарһан. Бурядай урдаа хараха композиторнуудай нэгэн Анатолич Андреев бидэнтэй ошолһон байгаа. Тийгээд лэ Монголд ажаһуудга аха дүүнэрнай монгол мориной урилдаан тухай дуу бэшэһые А.Андреев бидэ хоёрто тусхайтаар захиһан юм. Хамаатанайнгаа тэрэ захиһые

дүүргэхэ гэжэ би дуунай үгы гансата зохёооод, Анатолий Андреевтэ үгэһэн хум. Тээд... мүнөө хүрэтэр тэрэм аниргүй агша даа.

Магад, ургажа ябаһан залуу композиторнууд дуунай үгэ-пүүдые анхаржа, аялга зохёоо юм аалам гэжэ ханаад, «Монгол мориной урилдаан» гэжэ шүлэгөө «Дүхэригтэ» дурадхаба гэшэб. Тийхэдэе анхан шийдэһээрэ энэ шүлэгөө бэйгтэ дуушан

Цэвэгжавын Пурэвдоржо зориулаһани ойлгосотой.

Мориной шэхэн монсойгоо - Монгол талам дуудаа гү? Моринойн туруун табараа, - Монгол адуун урилдаа, Турьяа-турьяа-турьяазаа - Туруугаараа сахилзаа, Тоһон соогуур тодоржо, Туруутыем ахил даа, Шүмбэлзүүр хушуун

Дүүлинхэй - Шубуун һаарал дэбхяа гү? Шулуутай харгы шэлжэрхэй, - Шуран агтам шуумайгаа, Турьяа - турьяа-турьяазаа - Туруугаараа сахилзаа, Тоһон соогуур тодоржо, Туруутыем ахил даа, Хээрэйм шэхэн дүлэтөө - Хэрлэн голни дуудаа гү? Хүлэгэйм заяан үргэгдөө - Хүлэг солоо дуудуулаа, Турьяа-турьяа-турьяазаа - Туруугаараа сахилзаа, Тоһон сооһоо мултаргаа, Туруутамни шалгараа!

«Баатар мэргэн-2001» гэдэн конкурсдо

АЛАСАЙШ ХАРГЫ АРЮУН БАЙГ!

«Ухаан бэлиг - угһаа, хургаалһаа, Олзо амжалта - оролдосотой ажалһаа» - гэдэн манай буряадай сэсэн мэргэн хургаал үгэнүүд тон зүб гэжэ тоолодогби.

Багшын хүнгэн бэшэ ажал шэлээд, оройдоол 40 наһандаа «Буряадай габьяата багша», «Россин гэгээрэлэй отличник», «Багша-методист», «Сосорой шаңда - 3 дахин», «Жэлэй эрхим багша» гэдэн үндэр нэрэ солодо 2 дахин хүртэһэн, дээдэ шатын багша - иимэ зэргэнүүдтэй болоһон Гомбоев Баяр Самадановиче хотын ба республикын багшанар үнинэй таниха болонхой гэхэдэ, алдуу болохогүй.

Энэ хадаа 18 жэлэй туршада дүй дүршлөө мүлжэ, эрдэм мэдэсэеэ улам үргэдхэжэ, хэдэн зуун хурагшадые зүб харгыдань хурган хүмүүжүүлжэ ябаһанайн үрэ дүн болоно бшуу.

Би нютагайнгаа бэлигтэй хүбүүе, өөрингөө шаби Баяр Гомбоевые мүнөө сагта ёһотой Буряадай солотой, нэрэтэй түрүү хүбүүдэй нэгэн болоод ябана гэнжэ бодоод, «Баатар мэргэн - 2001» гэдэн конкурсдо бэшэхэ хүсэл түрбэ.

Ямаршые хүнэй наһанайн харгы зам бага наһанһаа, тоонто нютагаһаа, аба эжһнээ эхитэй ха юм даа. Баярай түрэн нютаг - элдин һайхан Оронго нютаг. Баяр хүдөөгэй юрын ажалша бүлэдэ хоёрдохи үхибүүнийн боложо түрэн. Эсэгэнь - Самадан Доржиевич Долгоржаб Эльбиковна ханитаяа 3 хүбүү, 2 басага үндэлгэхын хажуугаар, наһанайнгаа амаралтада гаратаргаа колхозойнгоо ажалда амжалтатай һайнаар тулажа гараһан нютагаймнай үнэр баян бүлын түрэлхин гээшэ.

«Хүн болохо багаһаа» гэхшээдэн, Баярай үбгэн баабай бүри жаахан ябахадань: «Энэл хүбүүн заатагүй багша болохо даа», - гэжэ аша хүбүүн тухайгаа хөөрөгшэ һэн.

Эдэбхитэй бэрхэ хурагша байһандаа багшанарай, дирекцийн талаһаа магтаал, шагналада ходоодо хүртэдэг, тэрэ үедэ үгтэдэг аяншалгын пүтөөр оло дахин шагнагданан байха.

Хургуулиа дүүргээд, өөрингөө хүсэл, эрмэлзлэл хүсэлдүүлхээ багшын дээдэ хургуулин оюутан болоһон байна. Оюутан байхадашые, «Байгалай долинүүд» гэдэн дуу, хатарай ансамбляда ябадаг, факультетэй волейболот суглуулагдамал командын гэшүүн байһан, комсомол залуушуулай ажалда ударидагшаар ходо ябадаг һэн.

Ажалайнгаа намтарай түрүүшын алхамуудые ямар эхилээбши, тиймээр лэ наһанайнши замай хуби заяан эрьдэдэг гэжэ хэлсэдэгын баһал зүб. Залуу багша Баяр Самаданович 1983 ондо Загарайн Первомаевкын дунда хургуулида биологи, химийн багшаар хүдэлхээ эльгээгдэһэн байна. Түрэлхин талаан бэлигын, иматгал багша болохо гэдэн табисуурын эндэл элээрэ бэлэй. Үхибүүдтэ ехэ зохиодор хандажа, эдэб һонин хэшээлнүүдые үнгэргэжэ, зоринхоноо бэлдүүлжэ, үхибүүдэй эгээл дуратай багшан боложо шадаа. «Эндэ хүдэлхэдэ, түрүүшээр бэлэн байгаагүй», - гэжэ өөрөө Баяр намда хөөрэдэг һэн. Нэгэдэхээр, журам барижа шададаг, хоёрдохээр, заадаг предметээ һайн мэдэдэг, аргагүй оролдосотойгоор темээ ойлгуулдаг байгаа.

Бэрхэ залуу мэргэжэлтэн уданшыгуй, 5 жэл хүдэлхэнэй һүүлдэ, 1988 ондо хотын 47-дохи хургуулида конкурс-шалгалта гаража, олон багшанар сооһоо шэлэгдэн абтаад, 4 жэлэй туршада хүдэлөө. Эндэ хүдэлхэдөө, эрдэм мэргэжлээ дээшлүүлжэ, орёо олон аргануудые шэнэ ажалдаа хэрэглэдэг, онсо оролдолог гаргадаг байһан. Өөрингөө ялас гэмэ онсо бэлиг шадабарие республикын багшанарай конкурсдо харуулажа, бүгэдэниие гайхуулажа, «Жэлэй эрхим багша» гэжэ үндэр нэрэ зэргэдэ 2 дахин - 1991, 1992 онуудта хүртэһэн байна.

Хүн зоние бэлигээрээ баясуулха, мэргэжэлтэ ажалаараа жаргуулха гэжэ түрэн хүнэй одото харгы ингээд эхилһэн намтартай.

Оройдоол арбаад жэлэй туршада республикын гол хотын хургуулида эрхим багша боложо гарашаха гэшэмнай амар бэшээ-э!

Би 1992 ондо багшанарай мэргэжэл дээшлүүлгын институтта курса гаража байхаддаа, Баярай үгдэн конкурсын видео-хэшээл хараа һэм. Тийхэдэ хургуулин кабинет соо бэшэ, хаанаб даа, шубуудай жэргээн, эрбээхэйндүдэй сэсэгһээ сэсэгтэ ниидэн байһан сэсэгтэ талада һууһан мэтэ байгаа һэн. Би досоогоо уяран, нүдөөрөө үһа гуйгажэ, шабараа омогорхон, багшанарай дунда һуугаа һэм...

Тэрэл жэл Баяр Самадановичта 3-дахи гимназийн директорэй орлогшын тушаала хүдэлхыень дурадхаа һэн. Эндэшые хүдэлхэдөө, эрилтэ

ехэтэй, эдэбхи үүсхэлтэй, оролдосотой бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ, ёһотой багша байһанаа харуулаа.

Жэл бүри хотын ба хүдөөгэй багшанарай урда нээмэл хэшээлнүүдые үнгэргэдэг, дүй дүршэл тухайгаа олон тоото эрдэмэй-практическа конференциүүдтэ элидхэлнүүдые хэхэхээ гадна, Японидо болоһон улаасхоорондын багшанарай хуралдаанда хабаадаха золотой байгаа. Дүй дүршэлын методическа номууд соо согсолон хэблэгдэжэ, республикын багшанарта ажалдань ехэхэн туһатай хэрэгсэл боложо үгдэн.

хурагшадай дунда хүндэтэй байһанайн, онсо бэрхээр зааһанайн гэршэ болгон, оюутад болоһон олон шабинарын дуратай багшашаа Соросой шаңда дэбжүүлжэ, Баяр Самаданович энэ гранта 3 дахин - 1997, 1999, 2000 онуудта хүртөө. Үнэхөөрөөшые, шабинарын республиканска олимпиада-нуудта ходоодоо түрүү һууринуудые эзэлжэ, багшатайаа ади, эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэридэ онсо илгардаг, олон шабинарын дээдэ хургуулинуудта нуража, багшынгаа мэргэжэлээр хаа хаанагүй ажалладаг.

Баяр Самаданович багшалхынгаа хажуугаар, эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэридэ, нийтын ажалда анхаралаа шууд хандуулан, һүүлшын арбаад жэлнүүдтэ «Жэлэй эрхим багша» гэдэн республиканска конкурсын журин түрүүлэгшээр жэл бүри хүдэлнэ.

Эрэ хүнэй амжалта, ажал хэрэг эхэнэр хүнһөө дулдандадаг гэжэ мэдэнэбди. Тиймэхээ Баярай хани нүхэр Светлана ажалдань ехэхэн туһа хүргэдэг. Сэсэн ухаатай, даруу зантай, найдамтай хани нүхэртээ 3 хүүгэдэй эхэ эсэгтэ боложо, дүүрэн тэгшэ ажаһуунал даа. Энээнһээ ондоо ямар жаргал хүндэ байхаб?

Мүнөө Баяр Самаданович Улаан-Удын 63-дахи хургуулида дүрбэдэхи жэлээ директорээр амжалтатай һайнаар хүдэлжэ байна. Жэлһээ жэлдэ энэ шэнэ хургуулин бүри дээшэ дабшажа, улам хүгжэжэ, хотынгоо хургуулинууд соо онсо һуури эзэлжэ, багшанарын - эрдэмэй шэнэ онол арга, һонирхолтой шэнжэлгэнүүдээрээ, ажалаараа; шабинарын - уран хурса ухаагаараа, эбтэй зетэйгээрээ республика соогоо суурхажа эхилэнхэй.

63-дахи хургуулин багшанар, олон тоото түрэлхидын, хурагшадын байгша оной октябрь нарын эхээр Москва хотодо үнгэргэгдэхэ Бүхэроссийн «Эрхим багша» гэдэн конкурсдо хабаадахаа зоринһон директорээрээ омогорхохол ёһоороо омогорхоно. Бидэ, Оронгын багшанар, суг һураһан нүхэдын урагшатай, амжалтатай, Буряад ороноо суурхуулжа ерэхыень үнэн зүрхэнһөө хүснэбди!

Иимэл эсэнь сусаһагүй хүдэлдэг, урагшаа тэгүүлһэн, тунхаришагүй зоригтой, туйлаһанаараа ханаагаа амардаггүй, һонор, хурса бодолтой, түрэлхин оюун бэлитэй, хүндэ туһалхые эрмэлзэдэг, хонгор сагаан сэдхэлтэй, ажалдаа онсо абьяастай, алишые тээшэ тэгшэ бэрхэ, эрэ хүнэй дээжэ - Баяр Самаданович Гомбоев «Баатар мэргэн» гэдэн нэрэ зэргэдэ одоол хүртэхэ бээ гэжэ найдаад, ингэжэ жүрөөнэб.

Урдашн ехэ ажал, Ухаан, сэдхэл, шадал. Багшанарайншн найдал. Бадаруулаг лэ үшөө зоригшн. Урма баяр, зоригтой Урагша амжалтатай дабшыш даал Улам саашаа ургажа, Ардадай багша болыш даал. Харгышн ходоодоо арюухан байг лэ даа, хүндэтэ шабинни!

Ханда ЮМОВА, Оронгын дунда хургуулин тоо бодолгын багша, Буряадай габьяата багша, Россин гэгээрэлэй отличник.

На конкурс: «Гуа сэсэн хатан - 2001» («Женщина года - 2001»)

«Я ЛЮБЛЮ ВСЕ СВЕТЛОЕ...»

- Людмила Лопсоновна! Ты для меня навсегда останешься Аселью, моей любимой героиней, - начал я беседу в ее уютной гостиной, рассматривая альбомы, с заслуженной артисткой России, одним из первых лауреатов Республиканской премии Бурятии Людмилой Дугаровой. - Расскажи, пожалуйста, о Бурдраме тех времен, когда ты поступила в труппу театра после Ленинградского института театра, музыки и кино.

- Я счастлива, что застала всех великих артистов Бурдрамы. Ведь тогда театр переживал как бы своей «золотой век», - говорит Людмила Лопсоновна. - Это такое счастье - работать рядом с выдающимися мастерами сцены, набираться у них опыта, учиться мастерству. Я восхищалась игрой Владимира Халматова, Марии Степановой и Найдан Гендуновой, из-за кулис следила за каждым их выходом на сцену.

Я же про себя думаю, как много прекрасных моментов у театральной общности связано с именем самой Людмилы Дугаровой. И столько замечательных ролей сыграно.

Людмила Дугарова выросла в многодетной семье, жившей в улусе Хужир горной Оки. Не сразу она нашла свое призвание: год проучилась на строительном факультете ВСТИ, потом еще год была студенткой экономфака сельхозинститута.

И тут его величество случай сыграл свою роль в ее судьбе. В то далекое лето 1964-го года ей случайно на глаза попало объявление о наборе в бурятскую студию Ленинградского института театра, музыки и кино. И она загорелась. Успешно прошла все три тура - и была зачислена в студенты.

Как быстро пролетели годы учебы в Северной Пальмире, в городе, где архитектурные ансамбли словно помыты из камня. Театры, музеи, концертные залы, сказочные белые ночи - все это осталось позади. Среди тех, с кем она училась, были будущие одаренные актеры: Михаил Елбонов, Майдари Жапхандаев, Чингис Гурьев.

Как ни странно, но именно в начале своей театральной карьеры Людмиле Дугаровой довелось сыграть свою «звездную роль». Такой ролью стала Асель в спектакле «Тополек мой в красной косынке» по повести Чингиза Айтматова. Этот спектакль вошел в число победителей Всероссийского фестиваля, национальной драматургии и театров в Ленинграде. Людмила Дугарова была удостоена Диплома первой степени за исполнение роли Асели.

Людмила Дугарова как бы слалась со своей героиней - юной, красивой, прекрасной в своей любви, духовно щедрой.

В 70-е годы ушедшего столетия во всей своей многогранности раскрылось лирическое дарование Людмилы Лопсоновны. Достаточно просто перечислить ее юных героинь, образы которых Людмила Дугарова воплотила на сцене Бурдрамы, и становится понятным основной лейтмотив ее творчества в эти годы: поэтическая девушка Айгуль из драмы Мустая Карима «Страна Айгуль», трепетная, сильная в своих страстях Баян-Слу в «Поэме о любви» Габита

Мусрепова, нежная и мужественная Виола из «Двенадцатой ночи» Шекспира и очаровательная в своей непосредственности и наивности Поленка из «Доходного места» Островского. И в этом же ряду и героини, уже вкусившие сполна горький опыт жизни: Вера в драме Максима Горького «Последние» и Нелли в спектакле «Униженные и оскорбленные» по Достоевскому.

В те же 70-е годы Людмила Дугарова стала общепризнанной «звездой» Бурятского драмтеатра. Она становится народной артисткой Бурятии, заслуженной артисткой России, лауреатом Республиканской премии.

Людмила Лопсоновна постоянно была в творческом поиске. Пробовала она себя в ролях более жесткого плана. Это разведчица Нила Снежка в спектакле «Барабанщица» по пьесе Анатолия Салынского, комиссар в «Оптимистической трагедии» Всеволода Вишневского.

Прошедшее десятилетие, наступившие рыночные реалии были трудным временем для театра. Людмила Дугарова была достаточно занята в разнообразном репертуаре.

Следует особо отметить в роли куртизанки Камалы в интересном и сложном спектакле «Сиддхартха» по пьесе Германа Гессе в постановке Юрия Александрова. Казалось бы, роль небольшая: всего несколько коротких выходов, минимум текста, а перемены во внутренней жизни героини огромные. Сложная женская судьба всегда волновала актрису, и ей всегда удавались роли сложного психологического плана.

На сцене Бурдрамы Людмилой Дугаровой создана целая галерея образов - сыграно ею около 80 ролей разного плана. Конечно, актрисой накоплен огромный жизненный и профессиональный опыт. Она считает, что лучшие, глубокие роли ее ждут впереди.

Вместе с мужем, известным журналистом Александром Александровичем Петруниным воспитали двух сыновей. Как все мы, она мечтает оставить своим детям и внукам чистую хрустальную воу и прозрачный, струящийся воздух, как на ее родине - в субальпийских лугах высокогорной Оки.

Как-то в одном из интервью Людмила Дугарова сказала, что любит в жизни все светлое. Она сама - очень светлый человек, тактичный от природы, душевный и добрый. Духовно красивые люди всегда остаются обаятельными, молодыми, словно годы не берут их.

Бато-Доржо СОДНОМОВ.

ПРОГРАММА ТЕЛЕПЕРЕДАЧ

Понедельник, 22

ОРТ Телеканал «Доброе утро»
Новости
«Земля любви». Сернал
«Каменская: Смерть ради смерти».

ОРТ 07.35 Утро Бурятия
07.50 08.50 09.50 10.50 ВЕСТИ-МОСКВА
08.00 09.00 10.00 11.00 ВЕСТИ
08.15 «Верность любви». Телесериал (Италия)

21.50 Прогноз погоды и гороскоп
РТР
22.00 Вести
БГТРК
22.35 Вести - Бурятия
РТР
22.55 ВЕЧЕРНИЙ СЕАНС. Детектив «Пуаро Агаты Кристи. Убийство по алфавиту»

Тивиком

07.00 Начало
08.00 Fox Kids на REN TV M/c «Икс-мен»
08.30 Fox Kids на REN TV. M/c «Кот по имени Ик»
09.00 Fox Kids на REN TV. M/c «Таинственные рыцари Тир На Ног»

Ариг Ус

08.00 «Сейчас»
08.20 Погода.
08.25 Дорожный патруль. Сводка за неделю
08.40 «Мое кино» с В. Мережко
09.30 Т/с «Крот», 11 с.

НТВ

08.00 «Сегодня»
08.25 «Криминал»
08.30 «Впрок»
08.40 «Афиша»
08.50 «Наши любимые животные»

ОТВ

17.00 М/ф «Супермен»
17.30 М/ф «Сильвестр и Твити»
18.00 Т/с «Удивительные странствия Геракла»

Вторник, 23

ОРТ Телеканал «Доброе утро»
Новости
«Земля любви». Сернал
«Каменская: Смерть ради смерти».

10.35 «Пегушок и солнышко». «Сказка про дурака Володю». М/ф
11.15 Сернал «Семейные тайны»
12.10 ДИАЛОГИ ЖИВОТНЫХ
13.00 ВЕСТИ

10.00 М/с «Мурашки»
10.15 «24» Инф. программа
Телеспешаз
10.30 «Футбольный курьер»
11.00 Фильм «Ничтожество»

ОПТОВО-РОЗНИЧНЫЙ ЦЕНТР «БАЙКАЛ»

Бельевой трикотаж (детск., взросл.) г.Москва, (нижние цены)
Муслиновое телом бязь: какасовый, трико 1/6, детское, взрослое.
Колодки 1/6, г.Москва, г.Смоленск

17.30 характером», 23 с.
17.45 Дорожный патруль
17.45 Победоносный голос верующего
18.15 «Тумэр морин» предлагает

НТВ

08.00 «Сегодня»
08.50 «Криминал»
09.00 «Сегодня»
09.15 «Впрок»
09.25 «Наши любимые животные»

Ариг Ус

08.00 «Восточный экспресс»
08.10 Метеопрогноз
08.15 «Сейчас»
08.50 Тушите свет

ОТВ

17.00 М/ф «Супермен»
17.30 М/ф «Сильвестр и Твити»
18.00 Т/с «Удивительные странствия Геракла»

ОРТ

БГТРК
Утро Бурятия
08.50 09.50 10.50 ВЕСТИ-МОСКВА
09.00 10.00 11.00 ВЕСТИ

Тивиком

07.00 Начало
08.00 Fox Kids на REN TV. M/c «Икс-мен»
08.30 Fox Kids на REN TV. M/c «Школьный пёс»

ООО «Байкал-Мет» МЕТАЛЛОИЗДЕЛИЯ
ЛИСТЫ (х/к, п/к, оцинкованные, кровельные, нержавеющая, профнастил). ТРУБЫ (ВГП, катаные, оцинкованные, титановые, сварные), КРУГ, МЕТИЗЫ (шурвалы, гвозди, гайки, трос, сетка рабица), АРМАТУРА, ШВЕЛЛЕР, БАЛКА, ШЕСТИГРАННИКИ, ТРУБЫ И ФАСОНИНА ЧК, ФИТИНГИ, БАТАРЕИ И Т.Д.

Среда, 24

ОРТ

- 07.00 Телеканал «Доброе утро»
- 10.00 Новости
- 10.15 «Земля любви». Сериал
- 11.15 «Убойная сила-3: Предел прочности»
- 12.20 Русский экстрим
- 12.50 Библиомания
- 13.00 Новости
- 13.15 Георгий Тараторкин и Анатолий Папанов в фильме «Дела сердечные»
- 15.00 Добрый день
- 16.00 Новости
- 16.15 Семь бед - один ответ
- 16.35 Программа «100%»
- 17.00 «Вечный зов». Сериал
- 18.00 Большая стирка
- 19.00 Вечерние новости (с сурдопереводом)
- 19.15 Однако
- 19.25 Смехопанорама Евгения Петросяна
- 20.00 «Земля любви». Сериал
- 21.00 «Кто хочет стать миллионером?»
- Телсигра
- 22.00 Время
- 22.35 «Убойная сила-3: Предел прочности»
- 23.45 Как это было. «Оружие для Китая. 1937-1950 годы»
- 00.30 Ночное «Время»
- 01.00 Тайны забытых побед. «Самарский резидент»
- 01.35 Голди Хоун в триллере «Обманутая»

ОРТ

- 07.30 Утро Бурятия
- 07.50 08.50 09.50 10.50 ВЕСТИ-МОСКВА
- 08.00 09.00 10.00 11.00 ВЕСТИ
- 08.15 «Верность любви». Телесериал (Италия)
- 08.45 «Православный календарь»
- 09.15 «Телетузики»
- 09.40 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ
- 10.15 «Экспертиза РТР»
- 10.30 «Национальный доход»
- 10.35 «Первая зима». «Сто пуговиц». М/ф
- 11.15 Сериал «Семейные тайны»
- 12.10 ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ
- 13.00 ВЕСТИ
- 13.30 «Санта-Барбара». Телесериал (США)
- 14.25 Мелодрама «Возвращение в Эдем». Т/с
- 15.30 «Что хочет женщина»
- 16.00 ВЕСТИ
- 16.30 ПРЕМЬЕРА. «Крылья любви». Т/с
- 17.20 «Дикий ангел». Телесериал (Аргентина)
- 18.20 ПРЕМЬЕРА. «Простые истины». Телесериал
- 19.00 Детское время. М/ф
- 19.15 Детское время. «Тудр баабайнда»
- 19.35 Фильм Иркутской ТРК «Аист» «Наши в Аргуне»
- 19.50 80 лет Российской Государственной страховой компании
- 20.00 Байгал
- 20.15 Прогноз погоды. Рек-тайм - время Вашей рекламы!
- 20.20 «Толи»
- 20.50 Зурхай
- 20.55 Родник тепла
- 21.15 Гороскоп
- 21.20 Подробно и обстоятельно
- 21.30 Республиканские новости
- 21.50 Прогноз погоды. Мир прессы
- 22.00 Вести
- 22.35 Вести - Бурятия

Тивиком

- 07.00 Начало
- 08.00 Fox Kids на REN TV. М/с «Икс-мен»
- 08.30 Fox Kids на REN TV. М/с «Шкодливый пес»
- 09.00 Fox Kids на REN TV. М/с «Таинственные рыцари Тир На Но»
- 09.30 Fox Kids на REN TV. М/с «Мурашки»
- 10.00 «24». Инф. программа
- 10.15 «Телеспешна»
- 10.30 М/с «Симпсоны»
- 11.00 Фильм «Неразлучные воры»
- 13.00 «Несчастный случай»
- 13.30 «Случайный свидетель»
- 14.00 «24» Инф. программа
- 14.15 «Телемагазин»
- 14.40 «Жизнь без риска»
- 14.45 «REN TV - 10 лет»
- 15.50 Сериал «Нина»
- 17.00 Fox Kids на REN TV. М/с «Таинственные рыцари Тир На Но»
- 17.30 Fox Kids на REN TV. М/с «Мурашки»
- 18.00 Fox Kids на REN TV. М/с «Шкодливый пес»
- 18.25 «Музыкальные поздравления»
- 18.55 «Чертенюк»
- 20.00 «24». Инф. программа
- 20.30 «Сейчас»
- 21.00 М/с «Симпсоны»
- 21.30 Фильм ужасов «Хэллоуин: 20 лет спустя»
- 23.40 Сериал «Нина»
- 01.00 «24». Инф. программа
- 01.30 «Телеспешна»
- 01.45 Фильм ужасов «Хэллоуин»

ОРТ

- 10.25 Т/с «Детектив Нэш Бриджес»: «Главный свидетель»
- 11.30 «Один день» с К. Набутовым
- 12.00 «Сейчас»
- 12.10 День за днем
- 12.30 «Сейчас»
- 12.35 Спорт
- 12.40 День за днем
- 13.00 «Сейчас»
- 13.10 День за днем
- 13.30 «Сейчас»
- 12.40 Тушите свет
- 13.50 Назю
- Перерыв до 17.00
- 17.00 Т/с «Женщина с характером», 24 с.
- 17.30 Дорожный патруль
- 17.45 Победоносный голос верующего
- 18.15 100 чудес света: «Царство аллигаторов»
- 19.20 Муз. подарок
- 19.40 «То, что надо!»
- 20.00 «Сейчас»
- 20.25 «Восточный экспресс». Метеопрогноз
- 20.45 Формула успеха
- 21.10 Т/с «Сыщики»: «Октябренок с самолетиком»
- 22.20 «Тумэр морин» предлагает
- 22.25 Т/с «Улицы разбитых фонарей»: «Шла Саша по шоссе»
- 23.40 «Восточный экспресс»
- 23.55 Метеопрогноз
- 00.00 «Сейчас»
- 00.30 Спорт
- 00.40 Без протокола

НТВ

- 08.00 «Сегодня»
- 08.50 «Криминал»
- 09.00 «Сегодня»
- 09.15 «Впрок»
- 09.25 «Наши любимые животные»
- 09.30 «Пять минут с Новожезовым»
- 09.35 «Афиша»
- 09.40 «Карданный вал»
- 09.45 «Большие деньги»
- 09.55 Сериал «Скорая помощь»
- 11.00 «Сегодня»
- 11.20 Профессия-репортер. Александр Южный «Женщина в зоне»
- 11.30 Шоу Елены Степаненко»
- 12.25 Экологическая программа «Среда»
- 12.50 «Впрок»
- 13.00 «Сегодня»
- 13.20 «Пять минут с Новожезовым»
- 13.25 Приключенческий фильм «Адьютеры Его Превосходительства»
- 15.00 «Сегодня»
- 15.25 «Криминал»
- 15.35 «Большие деньги»
- 15.45 «Афиша»
- 15.55 «Просто Марина»
- 17.00 «Сегодня»
- 17.30 Наше кино. И Ильинский в комедии «Праздник святого Йоргена»
- 18.50 Мир кино. Ж. Депардьё в комедии «Опасная профессия» (Франция)
- 21.00 «Сегодня»
- 21.30 «Карданный вал»
- 21.40 Детектив «День рождения Буржуа»
- 22.50 «Алчность»
- 23.35 «Криминал»
- 00.00 «Сегодня»
- 00.35 «Герой дня»
- 00.55 Дневник второго театрального фестиваля «Чайка»
- 01.15 Гордон
- 02.10 «Дневник Лиги чемпионов»
- 02.55 Футбол. Лига чемпионов «Бавария» (Мюнхен, Германия) - «Фейеноорд» (Нидерланды)

ОРТ

- 17.00 М/с «Супермен»
- 17.30 М/с «Сильвестр и Твити»
- 18.00 Т/с «Удивительные странствия Герракла»
- СВ-шоу
- 19.00 Т/с «Чудеса науки»
- 20.00 «Веселая компания»
- 20.30 Клип-презент
- 20.50 Товарный ряд
- 21.00 Т/с «Мамука»
- 22.00 Кино на СТС: «Золото Югры», 1 и 2 с.

Ариг Ус

- 08.00 «Восточный экспресс»
- 08.15 Метеопрогноз
- 08.20 «Сейчас»
- 08.50 Тушите свет
- 09.00 «Тумэр морин» предлагает
- 09.05 Дорожный патруль
- 09.20 «Грани»
- 09.50 Спорт Метеопрогноз
- 10.00 Формула успеха

СТРОИАРСЕНАЛ

САНТЕХНИКА

СМЕШИТЕЛИ
САНФАЯНС
МОЙКИ
БОЙЛЕРЫ
ТЕПЛОИЗОЛЯТОРЫ

ЭЛЕКТРО-
БЕНЗО-
РУЧНОЙ
АВТОМОБИЛЬНЫЙ
ИНСТРУМЕНТ

«СТРЕЛКА» ТП «ТУМЭР МОРИН», ПАВИЛЬОН №15, 35,
ТЭЛ./ФАКС: 34-97-66, 21-25-52;
МЕЛКОБАЗАР, РЫНОК КРЕСТЬЯНСКОЙ, ЗАЛ ПРОМТОВАРОВ

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-55-97 •

Четверг, 25

ОРТ

- 07.00 Телеканал «Доброе утро»
- 10.00 Новости
- 10.15 «Земля любви». Сериал
- 11.15 «Убойная сила-3: Предел прочности»
- 12.20 Смехопанорама Евгения Петросяна
- 12.50 Библиомания
- 13.00 Новости
- 13.15 Детектив «Следы на снегу»
- 15.10 Добрый день
- 16.00 Новости
- 16.15 Что да как
- 16.35 КОАП
- 17.00 «Вечный зов». Сериал
- 18.00 Большая стирка
- 19.00 Вечерние новости (с сурдопереводом)
- 19.15 Однако
- 19.25 Юмористическая программа «Сами с усами»
- 20.00 «Земля любви». Сериал
- 21.00 «Слабое звено». Игровое шоу
- 22.00 Время
- 22.35 «Каменская: Шестерки умирают первыми». 1-я серия
- 23.45 Человек и закон
- 00.30 Ночное «Время»
- 01.00 «Сати». Авторская программа Сати Спиваковой
- 01.35 Реальная музыка
- 02.05 Луи де Фюнес в комедии «Прекрасная американка»

ОРТ

- 07.40 Утро Бурятия
- 07.50 08.50 09.50 10.50 ВЕСТИ-МОСКВА
- 08.00 09.00 10.00 11.00 ВЕСТИ
- 08.15 «Верность любви» Телесериал (Италия)
- 08.45 «Православный календарь»
- 09.15 «Телетузики»
- 09.40 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ
- 10.15 «Экспертиза РТР»
- 10.30 «Национальный доход»
- 10.35 «Открытая таможня»
- 11.15 Сериал «Семейные тайны»
- 12.10 ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ
- 13.00 ВЕСТИ
- 13.30 «Санта-Барбара». Телесериал (США)
- 14.25 Мелодрама «Возвращение в Эдем». Т/с
- 15.30 «Что хочет женщина».
- 16.00 ВЕСТИ
- 16.30 ПРЕМЬЕРА. «Крылья любви». Т/с
- 17.25 «Дикий ангел». Телесериал (Аргентина)
- 18.20 ПРЕМЬЕРА. «Простые истины». Телесериал
- 19.00 Детское время. М/ф
- 19.10 «3, 4»
- 19.35 Шухала хөөрлөөн. Арадай Хуралай депутат Б.Ц. Дымбрылов
- 19.50 Читинские ключи
- 20.00 Байгал
- 20.15 Прогноз погоды. Рек-тайм - время Вашей рекламы!
- 20.25 «Худөө нотаг»
- 20.50 О сокровенном
- 20.55 «Дорогие мои старики»
- 20.20 Из золотого фонда БГТРК
- 21.30 Республиканские новости
- 21.50 Прогноз погоды и Гороскоп
- 22.00 Вести
- 22.35 Вести - Бурятия
- 22.55 Сериал «Семейные тайны»
- 23.55 БОЛЬШОЙ РЕПОРТАЖ РТР. «В часе от войны»
- 01.00 ВЕСТИ + ПОДРОБНОСТИ
- 01.30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА
- 01.40 Х/ф «Десять лет без права переписки»
- 03.45 Бокс. Дневник Международного турнира «Золотой ринг»
- 04.00 ГОРЯЧАЯ ДЕСЯТКА
- 04.55 Прогноз погоды

Тивиком

- 07.00 Начало
- 08.00 Fox Kids на REN TV. М/с «Икс-мен»
- 08.30 Fox Kids на REN TV. М/с «Шкодливый пес»
- 09.00 Fox Kids на REN TV. М/с «Таинственные рыцари Тир На Но»
- 09.30 Fox Kids на REN TV. М/с «Мурашки»
- 10.00 «24». Инф. программа
- 10.15 «Телеспешна»
- 10.30 М/с «Симпсоны»
- 11.00 Фильм «Хэллоуин: 20 лет спустя»
- 13.10 «1/52». Спортобзорение
- 13.30 «Случайный свидетель»
- 14.00 «24» Инф. программа
- 14.15 «Телемагазин»
- 14.45 REN TV - 10 лет
- 15.50 Сериал «Нина»
- 17.00 Fox Kids на REN TV. М/с «Таинственные рыцари Тир На Но»
- 17.30 Fox Kids на REN TV. М/с «Мурашки»
- 18.00 Fox Kids на REN TV. М/с «Шкодливый пес»
- 18.25 «Музыкальные поздравления»
- 18.55 «Чертенюк»
- 20.00 «24» Инф. программа
- 20.30 «Сейчас»
- 20.55 «Радар-спорт»
- 21.30 Трагикомедия «Стрелец неприкаянный»
- 23.35 Сериал «Нина»
- 01.00 «24» Инф. канал
- 01.30 Телеспешна
- 01.45 «Иллюзион». Фильм «Сердце матери»

ОРТ

- 19.45 Право знать
- 20.00 «На острие» (прямой эфир). «Восточный экспресс»
- 20.35 Метеопрогноз
- 20.40 Киноподробно
- 20.50 Формула успеха
- 21.15 Т/с «Сыщики»: «Оливковое дерево»
- 22.25 «Тумэр морин» предлагает
- 22.30 Т/с «Улицы разбитых фонарей»: «Данхилл»
- 23.40 «Восточный экспресс»
- 23.55 Метеопрогноз
- 00.00 «Сейчас»
- 00.25 Спорт
- 00.35 Без протокола
- 17.00 М/с «Супермен»
- 17.30 М/с «Сильвестр и Твити»
- 18.00 Т/с «Удивительные странствия Герракла»
- 19.00 «Молодожены»
- 19.30 «Филимонов и компания»
- 20.00 «Веселая компания»
- 20.30 Клип-презент
- 20.50 Товарный ряд
- 21.00 Т/с «Мамука»

НТВ

- 09.25 «Наши любимые животные»
- 09.30 «Пять минут с Новожезовым»
- 09.35 «Афиша»
- 09.40 «Карданный вал»
- 09.45 «Большие деньги»
- 09.55 «Без ренгата»
- 10.25 «Ох, уж эти дети!»
- 11.00 «Сегодня»
- 11.20 «Алчность»
- 12.10 Мультфильм «Три медведя»
- 12.20 «Квартирный вопрос»
- 13.00 «Сегодня»
- 13.25 Приключенческий фильм «Адьютеры Его Превосходительства»
- 15.00 «Сегодня»
- 15.25 «Криминал»
- 15.35 «Большие деньги»
- 15.45 «Афиша»
- 15.55 «Просто Марина»
- 17.00 «Сегодня»
- 17.30 Наше кино. Г. Сергеева, М. Жаров в фильме «Актриса»
- 18.45 Сериал «Салон красоты»
- 19.50 Детектив «День рождения Буржуа»
- 21.00 «Сегодня»
- 21.30 Детектив «День рождения Буржуа»
- 22.35 «Совершенно секретно. Информационный к размышлению»
- 23.40 «Криминал»
- 00.00 «Сегодня»
- 00.35 «Герой дня»
- 00.55 Футбол. Лига чемпионов. «Атлетик» (Бельгия) - «Локомотив» (Москва)
- 03.00 «Дневник Лиги чемпионов»
- 03.45 Футбол. Лига чемпионов. «Реал» (Мадрид, Испания) - «Рома» (Италия)

ОРТ

- 17.00 М/с «Супермен»
- 17.30 М/с «Сильвестр и Твити»
- 18.00 Т/с «Удивительные странствия Герракла»
- 19.00 «Молодожены»
- 19.30 «Филимонов и компания»
- 20.00 «Веселая компания»
- 20.30 Клип-презент
- 20.50 Товарный ряд
- 21.00 Т/с «Мамука»

НТВ

- 08.00 «Сегодня»
- 08.35 «Большие деньги»
- 08.45 «Наши любимые животные»
- 08.50 «Криминал»
- 09.00 «Сегодня»
- 09.15 «Впрок»

Ариг Ус

- 08.00 «Восточный экспресс»
- 08.10 Метеопрогноз
- 08.15 «Сейчас»
- 08.50 Тушите свет
- 09.00 «Тумэр морин» предлагает
- 09.05 Дорожный патруль
- 09.20 «Грани»
- 09.50 Спорт. Метеопрогноз
- 10.00 Формула успеха
- 10.25 Т/с «Детектив Нэш Бриджес»: «25 часов на Рождество»
- 11.25 «Дачники»
- 12.00 В нашу гавань заходили корабли
- 17.00 Т/с «Женщина с характером», 25 с.
- 17.30 Дорожный патруль
- 17.45 Победоносный голос верующего
- 18.15 100 чудес света: «Невидимый мир»
- 19.20 Муз. подарок

ИНСТИТУТ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ИННОВАЦИЙ (г. Москва)

(Некоммерческое высшее учебное заведение, лиц. № 16-002 от 09.09.1996 г.)

Представительство института объявляет набор студентов на заочное обучение по следующим специальностям:

- государственное и муниципальное управление (менеджер);
- юриспруденция;
- экономика: а) финансы и кредит; б) бухгалтер, аудит;
- психология.

Профессорско-преподавательский состав г. Москва

ИНСТИТУТ ВЫДАЕТ ДИПЛОМ ГОСУДАРСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Срок обучения на базе средне-специального образования - 4 года, высшего и высшего - 3 года

ОБУЧЕНИЕ НА ПЛАТНОЙ ОСНОВЕ

НАШ АДРЕС: 670000, г. Улан-Удэ, ул. Советская, 30, каб. 18.

Тел.: 21-36-44.

Пятница, 26

ОРТ Телеканал «Доброе утро»
Новости «Земля любви». Сериал «Убойная сила-3: Предел прочности»
Юмористическая программа «Сами с усами»
Библиомания
Новости Фильм Игоря Масленникова «Продление рода»
Добрый день
Новости Страна чудес. «Лесси»
40 лет шуга. КВН. Фрагменты биографии
Вечерние новости (с субтитрами)
Однако
Документальный детектив «Время разбрасывать камни». Дело Гохрана. 1994 год. Часть 2-я
«Земля любви». Сериал Поле чудес
Время «Каменная» Шестерки умирают первыми». 2-я серия
Фильм Нуаре в комедии «Открытие, полиция!»
Ночное «Время»
Триллер «Сладкая ложь»

ОРТ БГТРК
07.35 Утро Бурятия
07.50 08.30 09.50 10.50 ВЕСТИ-МОСКВА
08.00 09.00 10.00 11.00 ВЕСТИ
08.15 «Верность любви». Телесериал (Италия)
08.45 «Православный календарь»
09.15 «Телепузики»
09.40 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ «Экспертиза РТР»
10.15 «Национальный доход»
10.30 «Тысяча и один день»
10.35 Сериал «Семейные тайны»
11.15 «Новая «Старая квартира» ВЕСТИ
13.00 «Санга-Барбара». Телесериал (США)
13.30 Мелодрама «Возвращение в Эдем». Т/с «Что хочет женщина»
14.25 ВЕСТИ
14.30 ПРЕМЬЕРА. «Крылья любви». Т/с «Дикая ангел». Т/с
16.00 ПРЕМЬЕРА. «Простые истины». Телесериал
19.00 БГТРК
19.25 Детское время. М/ф ТВ-фонд представляет «Союзное дело»
19.45 Присягая на верность «Сагай суурьян»
20.00 Прогноз погоды Рек-тайм - время Вашей рекламы!
20.20 Гороскоп «Уянгын шур» Музыкальная программа «Если б снова начать...»
20.45 «Ваше право». Ответы на вопросы телезрителей
21.00 Радио для всех
21.15

21.20 Подробно и обстоятельно
21.30 Республиканские новости
21.50 Прогноз погоды и гороскоп РТР
22.00 Вести РТР
22.35 Вести - Бурятия РТР
22.55 Сериал «Семейные тайны»
00.00 Комедия «Операция «Б!» и другие приключения Шурика»
02.00 ПРЕМИЯ "ЗОЛОТОЙ ОВЕН". Х/ф «Москва». 2000 г
04.50 Бокс. Дневник Международного турнира «Золотой ринг»

ТИВИКОМ

07.00 Начало
08.00 Fox Kids на REN TV. М/с «Икс-мен»
08.30 Fox Kids на REN TV. М/с «Школьный пес»
09.00 Fox Kids на REN TV. М/с «Таинственные рыцари Тир На Нои»
09.30 Fox Kids на REN TV. М/с «Мурашки»
10.00 «24» Инф. Программа
10.15 «Телепузики»
10.30 М/с «Симпсоны»
11.00 Фильм «Стрелок неприкаянный»
13.00 Клуб «Белый понугай»
13.30 «Случайный свидетель»
14.00 «24» Инф. Программа
14.15 Телемагазин
14.45 REN TV - 10 лет
15.50 Сериал «Нина»
17.00 Fox Kids на REN TV. М/с «Таинственные рыцари Тир На Нои»
17.30 Fox Kids на REN TV. М/с «Мурашки»
18.00 «Data base» (все о компьютерах)
18.15 «Музыкальные поздравления»
18.55 «Чертенюк»
20.00 «24» Инф. Программа
20.30 «Сейчас»
20.55 «Жизнь без риска»
21.00 М/с «Симпсоны»
21.30 Комедия «Боги сошли с ума?»
23.45 Сериал «Секретные материалы»
00.50 Док. фильм «Стрингер»
01.40 Телепузики
01.55 Мелодрама «Спецы у моря»

АРИГ УС

08.00 «Восточный экспресс»
08.15 Метеопрогноз
08.20 «Сейчас»
08.50 Тушите свет
09.00 «Тумэр морин» предлагает
09.05 Дорожный патруль
09.20 «Грань»
09.50 Спорт. Метеопрогноз
10.00 Формула успеха
10.25 Без протокола
11.20 Грань
11.45 Дорожный патруль
12.00 «Сейчас»
12.15 День за днем
12.30 «Сейчас»
12.35 Спорт
12.40 День за днем
13.00 «Сейчас»
13.15 День за днем
13.30 «Тумэр морин» предлагает
13.40 Тушите свет
13.50 Назло
Перерыв до 17.00
«Сейчас»
17.00 Дорожный патруль
17.45 Победоносный голос верующего
18.15 100 чудес света. «Дикая жизнь. Мадагаскар»
19.15 Муз. подарок «Бурятия. Год 2001»: «Потомки кяхтинских купцов»
«Сейчас»
20.00 «Восточный экспресс». Метеопрогноз
20.25 ТК «Ариг Ус» представляет «Знакомые незнакомки»
Право знать
21.20 Формула успеха
21.30 Ток-шоу «Глас народа» с С.Сорокиной
23.15 Т/с «Улицы разбитых фонарей»: «Дело чести»
00.25 «Восточный экспресс». Метеопрогноз
00.40 Т/с «Улицы разбитых фонарей»: «Любовный напиток»

ОТВ

17.00 М/с «Супермен»
17.30 М/с «Сильвестр и Твити»
18.00 Т/с «Удивительные странствия Геракла»
19.00 «Скрытая камера»
19.30 Полное Мамату! «Частная милиция»
20.30 Клип-презент

20.50 Товарный ряд
21.00 Т/с «Мамука»
22.00 Кино на СТС: «Весельчак Пти-Ви»

НТВ

08.00 «Сегодня»
08.50 «Криминал»
09.00 «Сегодня»
09.15 «Вирок»
09.25 «Наши любимые животные»
09.30 «Пять минут с Новоженовой»
09.35 «Афиша»
09.40 «Карданный вал»
09.45 «Большие деньги»
09.55 «Очная ставка»
10.25 «Большие родители»
11.00 «Сегодня»
11.20 «Совершенно секретно. Информация к размышлению»
12.20 Док-шоу «Я и моя собака»
13.00 «Сегодня»
13.20 «Наши любимые животные»
13.25 Приключенческий фильм «Агент его превосходительства»
15.00 «Сегодня»
15.25 «Криминал»
15.35 «Большие деньги»
15.45 «Афиша»
15.55 «Продолжение следует...» с Юлией Меньшовой
17.00 «Сегодня»
17.25 Сериал «Салон красоты»
18.35 Премьера НТВ. «Пепси-чарт»
19.30 Наше кино. Л. Орлова в комедии «Цирк»
21.00 «Сегодня»
21.30 «Внимание: розыск!»
22.20 Наше кино. «Последние холода»
23.30 «Криминал»
24.00 «Сегодня»
24.40 Наше кино. А. Лазарев-мл., П. Кутелова и Г. Тараторкин в фильме А. Хвана «Умирать легко»
02.25 Мир кино. Д. Эндриус, Д. Мур, Р. Вебер и Бо Дерек в комедии «Десятька» (США)

АвтоЦентр ЖАССО
МИКРОАВТОБУСЫ ИЗ ЮЖНОЙ КОРЕИ
- имеются в наличии - продажа в кредит
- доставка по заявке
ВЫГОДНЫЕ УСЛОВИЯ. ГАРАНТИЯ
Тел.: 34-72-58, 34-26-13

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-55-97 •

Суббота, 27

ОРТ
Новости
Слово пастыря. Митрополит Кирилл
Зов джунглей
Веселые истории в журнале «Ералаш»
Играй, гармонь любимая!
Библиомания
Новости
Смехопанорама Евгения Петросяна
Смак
В мире животных
Здоровье
Боевик «Операция «Свобода»
«Серебряный шар». Валентина Серова. Ведущий - В. Вульф
История одного шедевра. Русский музей
Дисней-клуб. «Все о Микки Маусе»
Новости (с субтитрами)
Знаменитая комедия «За двумя зайцами»
«Как снималась «Убойная сила». Спецрепортаж
Большая стирка
Вечерние новости (с субтитрами)
«Слегким паром!» В гостях у Михаила Евдокимова
Веселые истории в журнале «Ералаш»
40 лет шуга. КВН. Фрагменты биографии
«Кто хочет стать миллионером?»
Телетра
Время
Арнольд Шварценеггер уходит в джунгли. Боевик «Хищник»
Футбол. Чемпионат России «Спартак» (Москва) - «Зенит» (Санкт-Петербург)

12.25 ДОБРОЕ УТРО. СТРАНА
13.00 «Сто к одному». Теленира
13.55 Ток-шоу Татьяны Велесовой «Рядом с тобой»
14.50 ПРЕМЬЕРА «Знание-сила»
16.00 ВЕСТИ
БГТРК
16.20 Детское время. Мультфильм
16.30 ТВ-фонд представляет. «Крестьянская застава»
16.45 Рек-тайм - время Вашей рекламы!
16.50 Читинские ключи
17.00 Театр и зритель
17.25 Мушкетеры
17.45 «Шепот земли и молчание неба». Из цикла «Люди XXI века»
18.15 Рек-тайм - время Вашей рекламы!
18.20 Гороскоп
18.25 Примите поздравления
РТР
20.00 МОЯ СЕМЬЯ
20.55 «АНШЛАГ»
22.00 ВЕСТИ
22.25 ЗЕРКАЛО
23.00 ВЕЧЕРНИЙ СЕАНС. ПРЕМЬЕРА.
Джек Николсон, Гленн Клоуз, Пирс Броснан, Дени Де Вито и Натали Портман в фантастическом фильме «Марс атакует» (США). 1996г
01.05 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. «Альфонсо»
02.45 Бокс. Дневник Международного турнира «Золотой ринг»

АРИГ УС

09.00 «Восточный экспресс». Метеопрогноз
09.20 «Сейчас»
09.25 «Детектив Нэш Бриджер»: «Фальшивомонетчики»
11.00 Вы - очевидец
11.35 Дорожный патруль
11.50 Х/ф «Поезд идет на Восток»
13.15 100 чудес света: «Летопись Серенгети»
14.20 Формула успеха
14.40 Т/с «Идеальная пара»: «Игра в поддавки»
15.45 Дорожный патруль
16.00 «Сейчас»
16.25 Нравы
17.30 Жизнь в Слово
18.00 «Просто звери» с Ю. Проскуриной
18.35 Т/с «Женщина с характером», 26 с.
19.05 Муз. подарок
19.35 То, что надо
20.00 «Сейчас»
20.20 Т/с «Сыщики»: «Исчезнувший Адонис»
21.30 Формула успеха
21.50 Т/с «Сыщики»: «Страсть»
23.00 «Тумэр морин» предлагает
Наше кино: О. Стриженов, В. Лановой в фильме «Приступить к ликвидации»
01.30 Дорожный патруль. Расследование
01.45 М. Дудикофф в фильме «Глушитель»

ТИВИКОМ

08.45 Муз. Канал
09.15 «В гостях у Тофика»
09.30 М/с «Симпсоны»
10.00 «Fox Kids» на REN TV, м/с «Инспектор Геджет»
10.30 М/с «Fox Kids» «Джин Джин из страны Пандаленд»
10.55 Жизнь без риска
11.00 Фильм «Боги сошли с ума?»
13.15 «Свет и тень»
13.45 «Секретные материалы»
14.45 Док. фильм «Территория смерти»
15.20 Фильм «Шестой»
17.15 «Тихая сенсация»
17.30 «Муз. поздравления»
18.30 М/с «Fox Kids» «Человек-паук»
18.55 Сериал «Баффи»
19.50 «Несчастный случай»
20.30 «24» Инф. программа
20.45 «Метро»
21.00 Фильм «Мистер Миллиард»
23.15 Фильм «Ай лав ю»
01.25 «Стремный городок Сауз Парк»
01.55 «Ночной музыкальный канал»

АРИГ УС

07.10 Мир кино. Д. Эндриус, Д. Мур, Р. Вебер и Бо Дерек в комедии «Десятька» (США)
09.15 Программа для детей «Улица Сезам»
09.45 «Большие родители»
10.20 «Без рецепта»
11.00 «Сегодня»
11.35 Криминал. «Чистосердечное признание»
12.10 «Женский взгляд» Оксаны Пушкиной.
12.40 Мультфильм «Приключения барона Мюнхгаузена»

ОТВ

09.00 «Удивительные странствия Геракла»
10.00 Товарный ряд
10.20 Музыка на СТС
10.30 «Улица Сезам» - «Джунior». Детский блок
12.30 Т/с «Зак и секретные материалы»
13.00 Кино на СТС: «Последний Римейк красавчика Жеста»
15.00 М/ф «Приключения Барона Мюнхгаузена»
15.30 «Давайте жить отлично»
16.00 «Мировой реслинг»
17.00 КВН-2001
18.50 Товарный ряд
19.00 Клип-презент
19.30 Шоу-бизнес
20.00 «Сделай мне смешно»
20.30 «Молодожены»
21.00 Т/с «Человек-невидимка»
22.00 Кино на СТС: «Семейка Адамс»
00.30 Мистер Ужас представляет... «Буги-мен»

13.00 «Сегодня»
13.20 «Квартирный вопрос»
13.55 «В поисках утраченного»
14.50 «Большой секрет для маленькой компании» Программа Л. Новоженова
16.00 «Своя игра»
17.00 «Сегодня»
17.25 «Путешествия на...»
18.00 Шоу Елены Степаненко
18.45 Мир кино. Б. Фонда и Г. Бирн в боевике «Возврата нет!» (США)
21.00 «Сегодня»
21.25 «Профессия-репортер»
22.00 «Очная ставка»
22.40 «ТЭФИ»-2001
03.40 «Цвет ночи»

МАГКАЯ
Диваны, кресла, мндиваны, пуфики, мягкие уголки, кресла-кровати
УЧЕБНАЯ
Стулья, парты, доски, банкетки
ОФИСНАЯ
Столы, стулья, кресла, кабинет руководителя, теля, шкафы, мебель на металлокаркасе
СПАЛЬНЯ
Спальни, кровати, кухни, столы, шкафы
А ТАКЖЕ МЕБЕЛЬ по индивидуальному заказу
670045, г. Улан-Удэ, Амбулаторная, 2, район Республиканской ГИБДД, проезд маршрутом №46.

Кафе "САРАН"
Комплексные обеды
Вкусно и недорого в уютной обстановке среди друзей
ул. Ключевская, 39, ост. ВСГУ, тел.: 41-11-00

Воскресенье, 28

ОРТ

- 09.00 Новости
- 09.10 Армейский магазин
- 09.40 Дисней-клуб: «Русалочка»
- 10.15 Утренняя звезда
- 11.00 Библиомания
- 11.10 «Непутевые заметки» с Дм. Крыловым
- 11.30 Пока все дома
- 12.10 «КВН - 2001». Летний кубок
- 14.30 Умницы и умники
- 14.55 Юмористическая программа «Сами с усами»
- 15.30 Дисней-клуб: «Черный плащ»
- 16.00 Новости (с сурдопереводом)
- 16.10 Владимир Меньшов и Александр Панкратов-Черный в комедии «Где находится нофельд?»
- 17.45 Веселые истории в журнале «Ералаш»
- 18.00 «Живая природа. Голубая бездна»
- 19.00 Вечерние новости (с сурдопереводом)
- 19.15 Аркадий Райкин в комедии «Мы с вами где-то встречались...»
- 21.05 Джим Хэкмен и Уилл Смит в боевике «Враг государства»
- 23.30 Времена
- 00.50 Сериал «Секретные материалы» («X-files»)
- 01.45 Фильм «Работа под прикрытием»

РТР

- 09.00 Марианна Вертинская, Зиновий Гердт, Савелий Крамаров в фильме-сказке «Город мастеров». 1965 г
- 10.20 «Телепузики». Программа для детей
- 10.45 Прогноз погоды
- 10.50 РУССКОЕ ЛОТО
- 11.40 Всероссийская лотерея «ТВ БИНГО ШОУ»
- 12.20 ДОБРОЕ УТРО, СТРАНА
- 13.00 САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР
- 13.55 «Городок. Ретро». Дайджест. Развлекательная программа
- 14.35 ФЕДЕРАЦИЯ
- 15.10 ПАРЛАМЕНТСКИЙ ЧАС

- 16.00 ВЕСТИ
- 16.20 ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ
- 17.25 «Вокруг света»
- 18.30 «Том и Джерри». Мультсериал (США)
- 18.50 «Комиссар Рекс». Телесериал (Австрия - Германия)
- 19.55 ТВ БИНГО НОВОСТИ
- 20.00 «Два рояля». Музыкально-развлекательная программа
- 20.55 «АНШЛАГ»
- 22.00 ВЕСТИ НЕДЕЛИ
- 22.55 Детектив «Кобра». Фильм 3-й. «Груз». 2-я часть
- 00.30 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. Х/ф «Мама, по горю»
- 02.20 «Спорт за неделю»
- 03.20 Бокс. Международный турнир «Золотой ринг». Финалы
- 05.20 Прогноз погоды

Тивиком

- 08.45 «Музыкальный канал»
- 09.15 «В гостях у Тофика»
- 09.30 М/с «Симпсоны»
- 10.00 М/с Fox Kids на RENT TV «Инспектор Геджет»
- 10.30 М/с Fox Kids на RENT TV «Джин Джин из страны Пандалец»
- 11.00 Фильм «Мистер Миллиард»
- 13.00 «Актуально-насушно»
- 13.30 «24»
- 13.45 Док. фильм «Стрингер»
- 14.45 «Военная тайна»
- 15.20 Фильм «На перевале не стрелять»
- 16.55 «Ближний круг»
- 17.25 «Музыкальные поздравления»
- 18.00 М/с «Fox Kids» на RENT TV «Человек-паук»
- 18.55 Сериал «Баффи»
- 19.45 «Жизнь без риска»
- 19.50 Клуб «Белый попугай»
- 20.30 «Мы и наш город»
- 20.50 «VideoГид»
- 21.00 Комедия «Девять месяцев»
- 23.20 Эротический триллер «Пленница любви»
- 01.30 Ночной музыкальный канал

Ариг Ус

- 09.00 «Сейчас»
- 09.35 Спорт. Погода
- 09.40 Дорожный патруль
- 09.50 Формула успеха
- 10.15 Премьера «Москва в 41-м». Фильм 3 «...Октябрьская трагедия»
- 11.05 100 чудес света: «Носороги. Необъявленная война»
- 11.55 Интернет-программа «СЕТЬ»
- 12.25 Наше кино: Н.Гундарева в фильме «Однажды 20 лет спустя»
- 13.45 «Без галстука» с И. Зайцевой
- 14.25 Т/с «Сыщики»: «Раскаившиеся грешники»
- 15.30 «За гранью возможного»
- 16.05 Страна чудес
- 17.30 Благая весть
- 18.00 «Сейчас»
- 18.20 Погода
- 18.25 Музыкальный подарок
- 18.50 ТК «Ариг Ус» представляет: «Прекрасное далеко»
- 19.10 Наше кино: В.Басов, Л.Гузеева в фильме «Чужие здесь не ходят»
- 20.45 Киноподробно
- 21.00 Ток-шоу «В нашу гавань заходили корабли»
- 22.00 «Итого» с В. Шендеровичем
- 22.25 Формула успеха
- 22.45 Т/с «Сыщики»: «Черт лысый»
- 23.50 Премьера: «За стеклом»
- 00.50 Т/с «Первая волна-3»: «Все еще на свободе»

ОТВ

- 09.00 «Один в кубе»
- 09.30 «Отражение»
- 10.00 Товарный ряд
- 10.20 Музыка на СТС
- 10.30 Улица Сезам - «Джуниор». Детский блок
- 11.00 «Няня - Мумия»
- 12.30 «Зак и Секретные материалы»
- 13.00 Комедия на СТС: «Ревущие воды»
- 15.00 Музыка на СТС
- 15.30 «Клеопатра 2525»

- 16.00 Т/с «Секреты семьи Арно»
- 17.00 Т/с «18 колес правосудия»
- 18.00 «Андромеда»
- 18.50 Товарный ряд
- 19.00 Клип-презент
- 19.30 «Осторожно, модерн-2»
- 20.00 «Первое свидание»
- 20.30 «Молодожены»
- 21.00 Т/с «Зена - Королева воинов»
- 22.00 Кино на СТС: «Семейные ценности Аддамсов»

- 13.25 Наше кино. Л.Гурченко, С.Шакуров и Е.Евстигнеев в комедии П.Томаровского «Любимая женщина механика Гаврилова»
- 15.05 Мир кино. Г.Хоун в комедии «Приток»
- 17.00 «Сегодня»
- 17.25 «Криминальная Россия». «Деревенский киллер»
- 18.05 Дог-шоу «Я и моя собака»
- 18.45 «Продолжение следует...» с Юрием Меньшовым
- 19.45 Мир кино. С.Сталоне и К.Рассел в боевике Андрея Кончаловского «Танго и Кэш» (США)
- 22.00 «Намедни»
- 23.10 «Кукль»
- 23.35 Премьера НТВ. Р.Полански и Д.М.Гоурен в фильме «Бесстрашные убийцы вампиров» (США)
- 01.45 Премьера НТВ. А.Болдуин, Д.Данн и М.Китон в фильме «Битлджам» (США)
- 03.45 «Кома»

НТВ

- 07.20 Мир кино. Б.Фонда и Г.Бирн в боевике «Возврата нет!» (США)
- 09.15 Программа для детей «Улица Сезам»
- 09.40 «Ох, уж эти дети!»
- 10.15 «Лепси-чарт»
- 11.00 «Сегодня»
- 11.35 «Служба спасения»
- 12.10 «Своя игра»
- 13.00 «Сегодня»

Промышленно-финансовая компания «Улан-Удэнский авиационный завод»

Ни для кого не секрет, что в настоящее время в сельском хозяйстве все чаще и чаще используются лошади. Этих прекрасных животных человек использует с учетом их назначения. Лошадий куот также с учетом их назначения. Например, верховых лошадей подковывают на более легкие подковы, в основном на передние ноги, а упряжных лошадей куот на стандартные подковы с шипами, летом - на две передние, зимой и в гололед - на все четыре конечности. Пригнанная подкова должна соответствовать форме копыта, плотно прилегать к подошвенному краю роговой стенки, не касаясь стелки. Промышленно-финансовая компания «Улан-Удэнский авиационный завод» предлагает решить вашу проблему и обеспечить конно-подковным инвентарем:

1. Подкова рабочая упряжная с 1 по 6 номер.
2. Подкова рабочая верховая с 1 по 6 номер.
3. Подкова спортивная для рыси летняя с 1 по 4 номер.
4. Подкова спортивная для рыси зимняя с 1 по 4 номер.
5. Подкова спортивная верховая с 1 по 4 номер.
6. Подкова для рыси зимняя изготавливается в облегченном варианте с острыми вворачивающимися шипами.
7. Гвозди подковные с 5 по 8 номер.
8. Шипы для рабочей подковы, тупые и острые, четырехгранного профиля.

Ориентировочный перечень на конно-подковный инвентарь

Наименование	Цена с учетом НДС
Подковы рабочие - упряжные № 1 - № 6	От 29,00 руб.
Подковы рабочие - верховые № 1 - № 6	От 31,00 руб.
Подковы спортивные для рыси летние № 1 - № 4	От 29,00 руб.
Подковы спортивные для рыси зимние № 1 - № 4	От 38,00 руб.
Подковы спортивные верховые (для конкура, выездки, кросса) всех видов: легкая, средняя, тяжелая № 1 - № 4	От 38,00 руб.
Подковы для пони	От 32,50 руб.
Гвозди подковные № 5 - № 8	От 104,80 руб.
Шипы подковные (тупые и острые)	От 2,35 руб.

Дополнительную информацию вы можете получить по тел.: (301-2) 25-30-60

АКЦИОНЕРНОЕ ОБЩЕСТВО
"ЗАВОД ЭМАЛЬПОСУДА"

позницы, баки, ведра, кастрюли, миски, кружки, чайники, наборы

Адрес: 670000, г. Улан-Удэ, ул. Борсоева, 97.

Заулинский мелькомбинат

ЗАКУПАЕТ

продовольственную пшеницу.
Расчет в течение 7 дней.

Обращаться: г. Улан-Удэ, тел.: 42-52-46, 42-40-86

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ
21-62-62

Производитель хлопчатобумажных тканей промышленная группа «Роско» предлагает

ШИРОКИЙ АССОРТИМЕНТ ТКАНЕЙ И ШВЕИНЫХ ИЗДЕЛИЙ

Принимаем заказы на пошив
Телефон (0932) 35-13-73 с 9 до 17 часов

Завод-изготовитель ОАО «Энергомаш» предлагает

АВТОКРАНЫ СМК-14
на базе шасси МАЗ-5337

БУРИЛЬНУЮ МАШИНУ МРК-750А4
на базе шасси ЗИЛ 131 (66), ЗИЛ 433422

БУРИЛЬНУЮ УСТАНОВКУ МРК-750
на базе ТТ-4м

Тел.: 8-902-317-24-80 с 9 до 17 часов.

от производителя по оптовым ценам

Мебель для дома:
стенки, кухни, шкафы плательные, шкафы для книг, столы кухонные, письменные, комоды, кровати, тумбы под телевизор и радиоаппаратуру, диваны, кресла

Мебель для офиса:
столы руководителя, шкафы для книг, компьютерные столы, модули, стеллажи

Мебель для кафе:
столы, скамьи из массива сосны, бар-стойки, витрины-горки

ЛЮБЫХ размеров и конструкций, в том числе по эскизам заказчика

Адрес: ул. КЛЮЧЕВСКАЯ, 21 ☎ 33-18-37

КУПИМ пиломатериал, ДСП, ДВП
ТРЕБУЮТСЯ станочники, столяр-сборщик.

Промышленно-финансовая компания «Улан-Удэнский авиационный завод» предлагает:

Сельскохозяйственную технику и запасные части:

- Сенокосилка универсальная КСФ-2.1 17985-00 руб.
- Измельчитель кормов ИКМ-0,8 12163-55 руб.
- Головка ножи к сенокосилке 368-30 руб.
- Спинка ножи к сенокосилке 126-57 руб.
- Пружина (палец воршилки) 16-00 руб.
- Пальцевый брус 799-73 руб.
- Палец 308-95 руб.
- Палец 126-59 руб.

Оргстеллаж:

- Матовое толщиной 4 мм, размер 1500x1700 мм 2313-30 руб.
- Прозрачное толщиной 6мм, размер 1500x1700мм 3470-00 руб.

Спецодежда:

- Салопи кирз., резин., рыбацкие от 173-80 руб.
- Костюм полевой (камуфлиров.) 327-60 руб.
- Костюм летний летний синий 588-00 руб.
- Костюм рабочий «Б» «Диагональ» 170-80 руб.
- Куртка ветная «Диагональ» 256-30 руб.
- Куртка утепленная камуфл. воротник иск. мех. 478-20 руб.
- Брюки форменные 458-00 руб.
- Полукомбинезон 380-00 руб.
- Ветровка (штормовка) 208-80 руб.
- Ботинки с высокими берцами «ОМОН» 608-00 руб.
- Пилотка нейлоновая, бейсболка от 28-00 руб.
- Футболка белая, черная, камуфл. от 88-80 руб.
- Перчатки, рукавицы от 7-75 руб.
- Халаты темные, белые от 78-18 руб.
- Халат нейлоновый 115-00 руб.
- Фартук нейлоновый 78-00 руб.
- Подшлемник стеганный 42-80 руб.
- Каска «Строитель» 47-65 руб.
- Маска токаря 75-25 руб.
- Очки газосварщика, защитные от 38-00 руб.
- Респиратор «Лелексто», РПГ 67 от 4-21 руб.
- Когти монтерские 739-47 руб.
- Пояс страховочный, предохранит. 479-08 руб.

А также:

- Панель боковая правая, левая ВАЗ 2121 418-00 руб.
- Крыло ВАЗ 394-15 руб.
- Дверь в сборе правая, левая ВАЗ 2109, 2105 888-00 руб.
- Стиральная машина «Белка-10 М» и запасные части к ней
- Изделия из полиэтилена (крышки, рукоятки и т.д.)
- Инструмент слесарный, режущий (метчики, плоско, резцы)
- Станки настольные сверлильные, абразивные
- Пломба свинцовая ф7, 10 (за 1 кг) 107-10 руб.
- Ножи туристические, складные (с худ. оформлением)
- Полиамидные тросы, шнуры, нити, тесьма и т.д.

БОЛЬШОЕ ПОСТУПЛЕНИЕ

- Фарфоровая белая посуда тарелки глубокие, поставные, для закусок, блюда, салатники. Разные размеры.
- Постельное белье: простыни, пододеяльники, наволочки, комплекты 1,5 и 2-х спальные.
- Чулочно-носовые изделия: мужские, женские, детские.
- КОНДИТЕРСКИЕ ЛОТКИ 600x300x10.

Магазин «АНТЕЙ», ул. Заиграевская, 3. Тел.: 25-30-71, 25-30-60, пос. Авиазавода (рядом со зданием администрации поселка).

Захааминай аймагай Үлэгшэнэй дунда хургуулийн 75 жэлэй ойдо

ШАНДААҢА ШАНГАТАЙ ХУБУУДНАЙ ЮМ

Үлэгшэнэй хургуулийн Ториний аймагта мэдэсэтэй болоходонь, шэнэ багшанар олоор ерэнэн юм, тинн тэдэнэй дунда гэр бүлөөрөө ерэнэн Гавриил Бахрунович бии бэлэй. Энэ багша манай нютагта анха түрүүн боксын хорилго хэхэ бүлэг бии болгоһон юм. Энэ ажал ехэ дэмбэрлэтэй, аша үрэтэй байһан гэхэ байһаб. Энээнһээ урид манай нютагһаа гараһан ондоо тээ нурахадаа боксоор урагшаа гараһан хубууд бии байһан, тэдэнэй эгээ эрхимын гэхэдэ, Цыренжапов М.Ц. - СССР-эй спортын мастерта кандидат болоһон юм.

Шэнэ секциин бии болоходо, хубууд олоороо ошодог болоһон, тэдэнэй эгээ эдбхитэн, аргагүй боксдо дуратай Банзаракцаев Сергей Дылыкович бэлэй. Энэ хүмнэй бүхы наһаараа гансал боксоороо оролдожо, пенсидэ гараад, мүнөөшье тэрэл шэгээрэ тренерээр ажалажа ябадаг - СССР-эй спортын мастер, РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник, Бурадай АССР-эй физическэ культурын багьяата хүдэмэрлэгшэ, олон тоото бэрхэ боксернуудые бэлдэһэн, тэдэнэйн дунда спортын мастер болоһон зон яһала олон юм.

Хойноһоо ургажа ябаһан залуу үетэн соһоо боксер Санжиев Р.Д.Ц. - СССР-эй спортын мастерта кандидат болоод ябатараа, үдэрэй гайгаар оһодо орожо, наһа бараһаһан юм.

Саашань Үлэгшэн нютаг тоонтотой Дугаров А.Д. - СССР-эй ба Уласхоорондын спортын мастер, СССР-эй чемпион нэрэ зэргэтэй хүн гээшэ, мүнөө түб хото Москвада ажаһууна.

Миний үетэн Цыренов Владимир Галсанович нютагтаа долоодохи класс дүүргөөд, Иркутскын физкультурна техникумэй шаби ябахадда, өөрынгөө шэпүүртэ боксоор Эрхүүгэй областин гурба дахин чемпион болоһон намтартай. Тинн Фрунзе хото ошожо, нураһалаа үргэлжэлүүлэхэдэ, боксоё орхёод хүнгэн атлетикээр бээ хорико хилээд, Киргизин ССР-эй чемпион болоһон, СССР-эй ба Уласхоорондын спортын мастер зэргэтэй.

Ленинградта нуража байхадаа,

ажабайдалай шалтагаанаар нютагтаа гэр бүлөөрөө ерэжэ, түрэл хургуулидаа багшалха үедөө СССР-эй суглуулагдамал командын гэшүүн байһан. Нэгэтэ хорилго эхилжэ гүйжэ ябахадань, адууша ажалтай Хайнчигай Бадма Володидо хандажа, минии унаад ябагша «Халтаархатай» хурданаа туршяа, би Дабаа Жалга ошохомини гээб.

Володидо юун арсаан байхаб, эгээл гоё гээд танай морин түрүүшээр оодорог, тиигээд хатараар ходо гүйг, хайбарлуулжа гү, али жороолуулаа хаа, та булигдаһан болохот гэжэ хэлсээ баталаад, гүйлгөөл гээшэ.

«Халтаарха» байра дээрэһээ оодороод, хоёр гурбан модо болоходо, эсэжэ захалаад, хатартань оруулаад гүйлгэжэ ябахадань, Володя нэгэл янзаар гүйһөөр хүсэжэ харагдаба. Арбаад модо дүхүү хатаргажа ябахадань, «Халтаарха» эсэжэ эхилбэ. Хайнчигай Бадма: «Үгы, энэ золитой урилдажа ябаһаар хайран мориёо халгааһамни гээшэ гү», - гээд, мориёо гэшхэдэ элдэнь оруулжа: «Халтаарха бидэ хоёр шүүгдээбди», - гэхэн юм. Харин Володя гүйһөөрөө гүйгөөд, Дабаа жалгаһаа эрьдэ гэдэргэ гүйжэ ябахадань, үбгэн «Халтаарха» хоёр Хойжо дабаанай адагаар гэшхэлжэ ябаһан юм.

Володя Эрдэнжап ахатаяа хабарай сагта Хамни түрэлэйдөө ошожо, түлэсэнь хахалжа үгэхэ гээд, Үлэгшэнэй адагта харгы дээрэ гаража, Джида - Армак - Закаменск ябадаг автобус хүлээхэдэнь, тэрэнь үгыл аад, үгы. Володя ахадаа хандажа, «Хээээл хүлээжэ байхамнайб, гүйлгөөд ябашая», - гэхэдэнь, Эрдэнжап солдат сабхияа нэгэ хараад: «Туршял даа», - гээб.

Автобус хүлээжэ байһан зон энэ хоёр наадажа зугаалсана гү даа гэлсэжэ байтарнь, Володя дахуулаад гүйлдөөд,

Үхүүрэй Духые дабажа харагдаба.

Энэ хоёрнай үнэхөөр гүйлдэбэ гээшэ гү гэдэжэ, зоной гайхалсажа байтарнь, 4-50 минута болоод, үнөөхи автобус гээшэнь ерэбэ. Үлэгшэндэ зоние буулгахынь буулгаад, нууца зониеень нуулгаад, Михайловка ороод, Бургалтайн адагта зогсоод, Хамни дүхэжэ ерэхэдэнь, Эрдэнжап ахань 200 метр тухай Володидоо урда гүйжэ, Хамнин захата орожо ябаһан юм. Хамни Үлэгшэн хоёрой хоорондо гушан модо зай бии.

Мүнөө үеын Үлэгшэнэй хургуулийн үхибүүдэй хур харбалгаар туйлаһан амжалта хадаа, энэ Владимир Галсановичта хабаатай юм. Юуб гэхэдэ, энэ хүмнэй республикын «Буревестник» эмхийн дарга ябахадда, анха түрүүн Үлэгшэнэй хургуулида хур харбаха ном абаашаһан юм, тиигээд энэ хүнэй нютагтаа али олон янзын туһа хүргэһые тоолоод яхабиб даа, нютагтаа яһала туһатай ябадаг хүн.

Бэлиг талаантай багша Ш.А.Хазаргаевай хүтэлбэри доро хүмүүжэһэн али олон спортын мастернууд ургаа гээшэб, омогорхогшоб.

Эдэ бэлигтэй хур харбагшадай дунда Бальжинима Цыремпилов онсо нуури эзэлнэ гээшэ. Оло дахин Россин, Европын чемпион болоһон, саашадаа дэлхэйн ба Олимпин нааданай чемпион болохыень гансашье би бэшэ, олон зон хүсэжэ юрөөжэ ябадагбди.

Бэе махабад хүгжөөхэ талаар багьяатай хубууд тухайгаа бэшэбэб. Соелой, хүмүүжүүлгын, искусствын талаар шалгаргаһад олон ааб даа.

Мүнөө үедэ түрэл хургуулидаа ажалажа ябаһан эрхим хүндэтэ багшанарта, ажалдань амжалта, ажабайдалдань амгалан тайбаниие хүсөөд, хургуули тухайгаа бэшэһэн шүлэгөөрөө дүүргэхэмни.

МАГТАН ДУУЛАНАБ

Алфавидтай намайе танилсуулжа, Аржытар гоёор бэшүүлэн, Аба, эжы гэжэ холбуулжа Анха түрүүн уншуулаһан, Арба хүртэр тоолуулжа, Арифметикын дүрбэн үйлые Алишье сагта мартахагүйгөөр Айдар наһандам сээжэлдүүлэн, Геометрин гурбалжанай нюусые Гайхалтай тодоор ойлгуулжа, Газар уһанай ямаршы хэмжээе, Гасалангүйгөөр гаргажа шадаха болгоһон,

Энэ тэрэ элдэб янзын Эршэ хүсэн, хаанаһаа бии болоод, Эрьхэ, мухарихые болуудат юм гэжэ

Эрхим физикын хургаалаар ойлгуулаһан, Зуун мянган жэлэй саана амидарһан Зоходог, буухирдаг, ниндэдэг, мҮххидэг

Зоболонто амитадай яһыень олоод, Зүһыень түһөөлдэг, зоологы үзүүлэн, Байгаал дэлхэе бараниень шэмэглэһэн

Баян дэлгэр ургасыень шонжээдэг Байһан ургамалнуудыень таниха болгоһон,

Биологийн хэсээлдэ анхаралтан ябуулаһан, Хамаг дэлхэйн элдэб бодосууд Халааха, бусалгаха, хүргэхэдэ хубирдаг гэжэ

Химийн эрхим хэсээлэй туһаар Хадуужа ябахы ашатай хургаһан Эрдэм бэлиг, мэдэсэ элбэгтэй Эжы, абадал зөөлхэн зантай, Энхэргэн найхан уяхан сэдхэлтэй Эрхим багшанарайм хүдэлэн хургуули.

Үбгэрхэ наһанай богоһо дээрэһээ Үндэр нэрэдэшин нэмэри болгон, Үйлэ, хэрэгэшин магтан дууланаб Үлэгшэн нютагай гэрэлтэ хургуули. Бадма АЮРОВ, тус хургуулиие 1960 ондо дүүргэһэн, республикын багьяата инженер.

Шэнэ шүлэгүүдһээ

Үгэ хүмүүжэл хоёройтнай
Үнэтэ удхань хубираагүй,
Сагай сайран ошошье,
Сохисо худалынь
хулараагүй.

НАНАГДААЛ НЮТАГНИ

Сэдхэлни хүннндөө юундэ
хэргэнэб?
Сээжэмни уйтара гэнтэ
марганэб?
нэшхэлээ дуудаад, хүсөөгүй
юумэдэл,
хэргүүхэн дуугаа олоогүй
юумэдэл.
хуруулан хайым
уурхай мэтэ
ханагаал нютагни -
мэдэрнэб нэг гээд лэ.
Сэнхирхэн унгартай хизаар
- нюдэндэм,
Сэнхирхэн ургын мийэрэл -
зүүдэндэм,
нэшхэндэл гэнэн наһамни,
хаанабши?
нэрюухэн-арюухан
агаарташ туһайб.
хуруулан хайым
уурхай мэтэ
ханагаал нютагни -
мэдэрнэб нэг гээд лэ.
Уула, хадангуудайш
дүхэригтэ ороод,
Үглөөнэй наранда
зальбарһаар хэриһэйб,
Үндэр Баабайн дэнзэтэ
оройгоор
Үргэмжэ дуунай аялга
дуулаһайб.
хуруулан хайым
уурхай мэтэ
ханагаал нютагни -
мэдэрнэб нэг гээд лэ.

Бальжинима ЦЫРЕМПИЛОВТЭ

БААТАР МЭРГЭН, БААТАРНАЙ

Урданай түүхын
хууданан соохи,
Урянаай домогой удха соохи
Үлэгшэн-Шоно
баатар дахинаа
Үлгэн нютагтам мүнцэлөө
ха гү?
Мүрэн голнууд гээгүүр,
гүрэн түрэнүүд гээгүүр,
Мүхэрээн ехэ гэлхэй гээгүүр
Мэндын хүлдэ тэмдэг мэтэ
Мэргэн годлинууд
зурагас гээ.
Баро-баро-баатарнай
Бальжинима алгартай
Баатар мэргэн, баатарнай.
Буурал сагай соло хэргээн,
Бураад-Монголоо үргэн
зорёот,
Заха Мони - Захаaminaа
Замби соогуур зэдэлгээт.
Аба, эжын, ашата багшын
Алтан захяа нангин сахин,
Элдин Түбиин мэргэшүүл
сооһоо
Эгээл мэргэн баатарынь
болохот.

Галина БАЗАРЖАЛОВА

ҮҮЛЭН-ДҮҮЖЭН

Үндэр Баабайн оройһоо
Үүлэдые шүүрэн
баримаар юм,
Эгээл даасатайень шэлээд,
Үзүүрһэнь
татан дүтэлүүлээд,
Үлгы соохоно мэтэ
Угаа зохидоор
хуушамаар юм,
Үлын доошоо харамар юм,
Өөдэ-уруугаа
аяншалмаар юм.
Үүлэн-дүүжэн аашатай -
Үдэ додоёо гээхээ
Үлүүсэ айһан дальбараадал
Үндэгшөөд лэ нийдэшхэ,
Хэтэрмэ шуурганда
туулгаһан
нэбхи хүнгэн далбагада
Хэлбэлээд лэ хийдэшхэ.
Үүлэн-дүүжэн,
Тэнгэрийн замаар, яаралгүй
Тэнсүүритэйхэн
тамарыш даа,
Тэнгын, хэмынь алдангүй
Томоотойхон ниисыш даа.
Үүлэн-дүүжэн зайдалха
Үнэтэ золоты тудда наа,
Үнгэтэ ехэ Замбингаа
Үнэн нюусые таамаар гү?
Үндэртэ жаргаһан Нарантай
Үүри мэтэ ханилмаар гү?
Үдэшөөр мандаһан Наратай
Үелэн бодолоо
шэбшэмээр гү?
...Үндэр Баабайн оройһоо
Үүлэн-дүүжэниие
шүүрэмээр гү?

Орёо зүридөөп, тэмсэл соо
Орьёлоо мэдэрэл, тэмсэл соо
Олохоол хэдэһэн юумэмни -
Одоол шиним харасал даа
Урдын урихан хатандал
Урдаһааш хараад
хуухам гү?
Асари буудал, юрьезн соо
Агуу хүсэл, нэрвезн соо
Абахаал хүсэһэн юумэмни -
Амарат шиним хандасал даа.
Урдын урихан хатандал
Урдаһааш хараад
хуухам гү?
Эрьезн түрьезн, хүгжэл соо
Эрезн марьян байдал соо
Эрихэл гэхэн юумэмни -
Эрын шини зориг лэ.
Урдын урихан хатандал
Урдаһааш хараад
хуухам гү?

Төөбинимни дуу дуулаба.
Урданай.
Түһөө шарайдань урайни сагай
Мүнхэ угалзанууд хээлэйтэй

Хони адуулаһан эжыгээ
Халаг-хүхы дажажа,
Холын холо ябашуужа гээд,
Хонгор гэнэн бодолдоо
Ухаа алдадаг хаһамни
Угаа элил доосоомни.
«Эжы, эжы зогсыл даа!»
Эрьежэл намайа дууланагүй,
Оог хуугай табиһадам,
Ойлгожол намайа тогтоногүй.
«нальин, эжыдэм
дуулгыш даа»,
наһандаа шэбшэн гүйхэдэм,
нэшхэ миралан долгило,
нэргээд, үлэсэн шангадаба.
нэг гэнэндэл эжымни
нэмээхэн наашаа эрьсэбэ.
Хайрата эжыгээ үгылэн
Хаа яхан уярхадам,
нальиннаа туһа гуйдаг
нааргүйхэн хаһам
сэнтэйл даа

Хүгжэмынь Н.Дамирановой

ТҮРЭЛ НЮТАГАЙМ

ХУРГУУЛИ

Энэрхы балшар наһанайм
Эхин хүсэлэ дэмжэһэн,
Эрдэмэй сэхэ харгы руу
Эжы шэнгээр дууданан -
Үндэр Баабай
түшэгтэй
Үлэгшэнэй хургуули.
Захаамин Торие залуулаад,
Заяан харилсаа нийлүүлэн,
Залуухан эдир үетэнэй
Замайнь залуур болоһон -
Сагаан Таабай
түшэгтэй
Сарюун нютагайм
хургуули.
Хонхын урин дохёогоор
Хонгор сэдхэлэм
хүлгүүлээд,
Хонгорхон дуунай аялгаар
Ходоо намайе хүлээһэн -
Хонгор уула түшэгтэй
Холшор сагайм
хургуули.

БАГШАНАРТАА

Баяраа, ганшуудалаа
мүнөөшье
Багшанартаа хубалдахаа
сэдхэхэш даа,
Бэрхэтэй сагай болоходо,
Багшанараал заатагүй
эрхэхэш даа.

«ТОМО ЮУМЭН ТОБОЙХОЛ ДАА УЛАМ ХОЛОНОО...»

Намжил НИМБУЕВ... Энэ хүбүүнэй бидэнэй дунда амидаржа, ажаябаһан үе сагайн манһаа холодон ошохо тума нэрэн ямар нэгэ шэдигтэ одон мэтэ, туяа гэрэлын тодо, улам хурса болоһоншуу, уран үгэдэ дуратай хүн бүхэнэй анхаралыг угаа хүсэтэйгөөр татана. Намжил Нимбуевай нэрэ поэзи хоёр бэе бэһэнэ илгаатай бэшэ байна.

Намжил Нимбуеве тои лэ ород хэлэтэ поэт гэжэ юрэнхы зон ханадаг. Гэхэ зуурта Намжил городто түрэнхэн, ехэ болоһон, ород хургуулида хураһаншыс наа, түрэххи хэлээ тон хайнаар мэдэдэг байгаа. Юундэб гэхэдэ, гэртэхининь - аха үсын поэт Ширав Нимбуевич һамажаб Пыловна хоёр гэртээ буряадаар хөөрөлдэдэг, бүхы дүрбэн үри хүүгэдээ түрэххи хэлэндэн хургаһан габьяатай.

«Габьяатай» гэжэ бэшэхэдэм, мийэд гэдэн, намайе наадалһанай хэрэггүй. Бишыхан хүүгэнэй түрэххи хэлэн дээрээ дуугархыс дуулажархин гэхэдэ, ород буряадгүй гайхадаг гальдэг манай хотодо, бүхэли сүүдхэ шахуу радиогой «табаһаа», сэнхир экранһаа ород хэлэн дээрэ дамжуула хэгдэдэг, ород дуу аялгын «адхаржа» байдаг, трамвай, автобус соогуур буряадаар дуугарһан хүнине шоо үзэдэг, шобто харадаг байһан оршондо үхибүүе буряад хэлэндэн хургаха гээшэ тиймэ амар хэрэг бэшэ байгаа даа! Тиймэһээ манай Улаан-Үдэдэ үхибүүгээ түрэххи хэлэндэн хургаха гээшэмнай үнэхөөрөө габьяа болоно.

Гэхэ зуура Намжил Нимбуев хара эртүүр, бүри 3-4 наһанһаа гэхээр өөрөө шахуу үзэгтэ ороод, хургуулида ороодуйдөө олон ном (иматгал хүүгэдэй бэшэ!) уншажа хураһан, нэгэл дахин уншаад лэ, шүдэг сээжэлдэжэрхидэг, тэрэнэ мартаха гэжэ байхагүй. Тиймэ бэлгитэй хүбүүн баһал эртүүр лэ юумэ зохиожо хураа һааб даа.

Намжил тон хайнаар, ямаршыс гажуу-мужуугүйгөөр буряад хэлээ мэдэдэг байгаа гэжэ дээрэ дурдагдаа һэн. Тийгээд лэ хожомын Москвада хуража байхадаа, гэртэхинээрээ эсэгынгээ тоонто руу жэл бүри ошодогоо ханажа уйдаада юм гү - буряад хэлэн дээрээ шүлэглэдэг болоһон байна бшуу даа. Жэшэнь, «Яруунын хүбүүнэй шүлэг» гэжэ 1967 ондо Москвада буряад хэлэн дээрэ бэшэн шүлэгэйн эхин бадагыс харуулаа:

Маарагтын сэлгээхэн дайдамни,
Мартаагүйб, мартаагүйб
шамайгаа.

Бүмбэрсэгэй нүгөө захадань
Бүүбэйлнэб харуул гунигаа.

1967 ондо һэн ха даа, нэгэтэ Эгэтын-Адаг ошоод, Дулма нагаса эгэшингээ захидаг байһан Яруунын аймагай газетэдэ Намжилай «Маарагта» гэжэ шүлэгыс харажархибаб.

- Абгай, шагнагты даа, Ширав Нимбуевичаймнай Намжил гэжэ поэт хүбүүнэй Маарагта тухай бэшэн шүлэгыс, - гээд уншажа үгэбэб. Нагаса эгэшмни ехэл анхаралтай шагнаад, иигэжэ хэлээ агша һэн:

- Барһаниш даа. Эсэгэн лэ
Маарагтын юм ааб даа. Яагаа зохидоор
бэшэ юм...

Гадна ородоор бэшэн шүлэгүүдээ буряадаар оршуулжа туршадаг байһан байна. Жэшэнь, «Утренний намаз» гэжэ шүлэгөө хайнаар буряадшалһыень шэжэлэе даа. А.Ш. гэжэ үзэгүүдээр далдалан, энэ шүлэгөө хэндэшьеб даа зориуланхай:

Не шуми, цветущая яблоня,
Не роняй розовых аистят,
Рожденных умереть на закате.

Не пляшите, журавли, в небе,
Спрячьтесь у меня за пазухой.

Не стучи, грачонок, о скорлупу,
Ведь всюду слышно.

Тише, ради бога. Тише!

На пороге моей
скромной хижини
Любимая расчесывает волосы,
Словно играет
На золотострунной арфе.

Мүнөө оршуулгыень харая:

Сэсэглэһэн мойһон, бү шууя,
Үдэшин харяанаар
Үхэхээ түрэнхэн
Сэнхир гургалдайхануудаа
Бү унагаа.

Тэнгэридэ хатараргша
тохорюунууд,
Үбэр дором шууд хоргодоодхигты.

Бү тэнэлыш үндэгээ, дальбараа:
Бүхы дэлхэй дээрэ дуулданал.

Бү шууягты,
Юрэдөө, бү шууягты!

Борбогорхон отогойм
Богоһо һандайлаад,
Дуугай инагни,
Дуугаа дуулан,
Үргөөгдөөгүй гүрөөһэндэл.
Үһээ һамнана -
Алтан хүбшэтэ
Арфа дээрэ наадангаар.

Оршуулгашыс наа, энэ шүлэгын буряадаар бэшэгдэн, бэсэ даанги зохиол болошоо. Юундэ? Юундэб гэхэдэ, ород хэлэн дээрэ нэрлэгдэн үлэр (яблоня) буряад дээрэ мойһон болоһой. Мойһоной сэнхирлиг сагаан сээсүүд гургалдайханууд боложо хубилаа. Ород хэлэн дээрэ тэдэн розовые аистенки байгаа. Алаг тунай дальбараа (грачонок) мийн лэ дальбараа гэгдэ. «На пороге моей скромной хижини» гэнэн мүр «Борбогорхон отогойм богоһо һандайлаад» гэгдэ. Отог гэхэдэ, үбһэн отог нүдэндэ харагдана бээ? Тийгээд лэ үбһэн отогто ямар богоһо байдаг юм гэжэ сээсэрхэхэ уншагшад дайралдажа магадгүй.

Зүгөөр отог гэжэ үгын удха угаа үргэн юм, яруугаар, саг зуурныхар үбһөөр хэгдэн отог тухай поэт хэлэнгүй. Отог отогоороо (род) ажаһуудаг үе саг руу аяншалаа һаамнай, орбогор-борбогоршыс наа, отогүүдын шуурганда хийдэшэхэ үбһэн бэшэ, харин бүхөөр баригдһан гэрнүүд байгаа; магад, һэеы гэр гү?

Гадна ород хэлэн дээрхи шүлэгэйн нэрэ анхарал татаадхина: «Утренний намаз». Юрэдөө, намаз гээшэ мусульман шажантанай мүргэлэй нэрэ, перси хэлэнһээ абһан үгэ ха юм даа. Исламистнууд гээшэ үдэртөө 5 дахин намаз хэдэг юм: үүр хираанаар, үдэ багта, үдһөө хойно, наранай орохо үедэ, һүниин эхиндэ.

Гэбэшыс Намжил Нимбуев энэ үгыс, мийн ханахада, интернациональна удхатайгаар хэрэглээ. Ямаршыс яһанай хүн хэдэншыс үедэ бурхандаа мүргэхэ аргатай. Магад, байгаалида мүргэнэ аалам? Намжилай шүлэг уншахада, бүхы байгаали дэлхэйдэ хандаһан удхатайгаар соностоно.

Буряад хэлэн дээрэ оршуулагдаһан шүлэг соохи зарим үгнүүдыс анхарая: үдэшин харяанаар гэнэн холбоо үгыс уншахадаа, боро хараание (сумерки) хэлээ гү гэжэ һанаадхөөб. Бодомжолһоор байтарни, боро хараан бэшэ болошоо. Харяан гэжэ үгыс Намжил хари (хариха) - уйги, идги гэнэн удхатай үгһөө - яан суффиксын ашаар бүрилдүүлһэн байна. Тийхэдэ үгэ зохиһон болоно бэшэ гү?!

Юундэ иигэжэ асуубаш гэхэдэ, буряад хэлэнэй ямаршыс толи - словарь соо харяан гэжэ үгэ байхагүй. Харяаха

гэжэ үгэ байхадаа, унда харяаха (утолить жадну) гэнэн лэ удхатай үгэ байна.

Үшөө нэгэ үгэ: алтан хүбшэтэ арфа гэнэн холбоо үгнүүд соо хүбшэтэ гэжэ үгыс анхаратыг. Хүбшэ гэхэдэ, бидэ олонхи ушарта ой тайга гэжэ ойлогдогбди. Зүгөөр энэ үгэмнай тетива гэнэн удхатай. Үсөөхэн ушарта хүбшэргэй (струны) гэнэн үгын ороңдо хэрэглэгдэдэг.

Тийхэдэ Намжил Нимбуев хэнһээшыс дутуугүйгөөр буряад хэлээ, үгнүүдэй удхыс мэдэдэг байһан байна бшуу даа!..

Намжил мэндэ ябаа наа, бүхы шүлэгүүдээ буряад хэлэндэ өөрөөл оршуулхал һэн даа. Өөрөөнь ондоо хэншыс Намжилай шүлэгүүдыс буряад дээрэ оршуулжа шадахагүй. Юундэ? Юундэб гэхэдэ, тэрэнэй шүлэгүүд тон лэ өөрын сохисотой, өөрын амисхаалтай.

Иигэжэ бэшэхэдэ, бүхы бэлиг шадабарья зангидажа, Намжилай шүлэгүүдыс оршуулан Георгий Дашабыловыс, Мери Хамгүшкееве муудхана бэшэб. Тэдэнэр Н.Нимбуевай шүлэгүүдыс хайнаар оршуулаа. Гэбэшыс...

Өөрын гансаханшыс оршуулгыс уншажа, шэнжэлжэ үзэхэдөө, өөрөөнь эрхим оршуулагша түрөөдүй гэжэ һананаб.

1971 оной октябрь соо тон хүлэгдээгүй тодхорто дайрагдажа, Намжилай манһаа хахасажа ошоһоор 30 жэл үнгэршэбэ. Сагай ябаса иимэ түргэн.

Олон ондоо һалбарита уран бэлгын 30 жэл соо яатараа хүгжэн байха һааб! Бүри 1967 ондо Литературна институттай 3-дахи курсы студент ябаһан Намжил Нимбуевай курсовой хүдэлмэри болгожо бэшэн «Отчего не свободен свободный стих» гэнэн статья уншажа үзэхэдөө, нилээдгүйхэн ехэ бэлгитэй, томохон лэ хүбүүгээ алһан байһабди гэнэн шаналал хурса хутагтын эри мэтээр зүрхыем үбшэнтэйгөөр дайраад абаа.

Намжилай хургуулин хурагша ябаханда, Илалтын гудамжаар Нимбуевтанай хуудаг байхада, гэртэн ородог, нүдэндөө шэлтэйхэн хүбүүе өөгшөөн харахадаа, немец хэлэн (хургуулида немец хэлэ үзэдэг байгаа) дээрэ хаа яа шулганалдахадаа («Югээ та хоёрни хэлснэбта даа?» - гэжэ шатар наадажа хууһан Ширав Нимбуевич энэхэ), ерээдүйн ехэ бэлгитэн урдмни байна гэжэ би хаанаһаа мэдэхэ байгаабиб?

Саг жэлэй үнгэрхэ бүри, сахилгаан мэтэ шүлэгүүдыс уншаһан хүн бүхэнэй зүрхэндэ баларшагүй сараа үлөөдэг шэнжэ шанарын улам хурса болохол даа. Үнэхөөрөөшыс, Сергей Есенинэй баталһаар, «томо юмэ тобойхол улам холоһоо...»

Ц.ДОНДОГОЙ.

Намжил НИМБУЕВ

ЯРУУНЫН ХҮБҮҮНЭЙ ШҮЛЭГ

Маарагтын сэлгээхэн дайдамни
Мартаагүйб, мартаагүйб шамайгаа,
Бүмбэрсэгэй нүгөө захадань
Бүүбэйлнэб харуул гунигаа.

Нюусгай эмээхэй дураяа сэлин
Нютаг зоноо һананаби.
Зүрхэнэйнгөө хилгааһа дайран,
Зүүдэлһэн шэнгээр дууланаби.

Дуумни тэрэ далаяараа һэбин,
Дуугай, һэрюун үүр хираанаар.
Буурал хадын орой дээрэхэнэ
Буун сасуугаа яаража, үрдижэ,

Наранай гарахатай улаалзай болоод,
Нариихан бээрээ найган бархирна -
Нюдэндэл гүнзэгы

нуурнуудыс хараад,
Нютаг зоноо, Маарагтаяа хараад.

Яруунын ягаарһан дайдаар
Янгинама хонгёо шэмээн соо
Наранай басаган, наһанай инаг
Намжаахан талаар хатарна.
Хүлэгэйн түбэрөөн соо түрэнэ.
Хүсэтэ дуранай дуун.

1967 он,
Москва хото.

ҮГЛӨӨНЭЙ МҮРГЭЛ

Сэсэглэһэн мойһон, бү шууя,
Үдэшин харяанаар
Үхэхээ түрэнхэн
Сэнхир гургалдайхануудаа
Бү унагаа.

Тэнгэридэ хатараргша тохорюунууд,
Үбэр дором шууд хоргодоодхигты.

Бү тэнэлыш үндэгээ, дальбараа:
Бүхы дэлхэй дээрэ дуулданал.

Бү шууягты,
Юрэдөө бү шууягты!

Борбогорхон отогойм
Богоһо һандайлаад,
Дуугай инагни,
Дуугаа дуулан,
Үргөөгдөөгүй гүрөөһэндэл
Үһээ һамнана -
Алтан хүбшэтэ
Арфа дээрэ наадангаар.

Таашаамаар амтатайхан
уралтай нэбшээ

Таалана альярхан
таряанай хоолосууд

Хадын ташаланда
урганан хоолосууд

Ханхиноса энээдээ халтахан эшээ

«Мание бу таала, нэбшээ!
Мание бу үлгэдэ, тэршээ!
Манда хүшэр лэ намай огторгой
Хүндэнүүд байнал ороһомнай,
Хүнүүдтэ талхан элбэгээр
Хүртэхэдэ, амбаартан ороод лэ!»

1966 оной октябриин 10.

Ц.ДОНДОГОЙ оршуу

1965 он. Буряадай элитэ уран зохиолшо Д.Батожабай «Төөриг-Анхэн хуби заяан» гэжэ трилогингоо гурбадахи роман - «Уг гурман далижалга» гэжэ романиие үүргэжэ, «Байгал» журналда толилоо.

Д.Батожабайн энэ трилогинин нэгэдэхи ном 1959 ондо тусхай ном боложо хэблэгдэһэн, хоёрдохи номын 1962 ондо гараһан байгаа. Дун хамта дээрээ арбаад жэл хүрэхэгүй болзор соо Д.Батожабай буряад литературын түрүүшын трилоги бэшэбэ.

Гэхэтэй хамта, трилоги бэшэхын хажуугаар Д.Батожабай, мүн баһа ондоо зохиолнуудые - драмануудые, либреттнуудые, зүжэгүүдые, повестьнуудые бэшэһэн байна. Тэрэ тоодо «Сэлмэг тэнгэрини сахилгаан» «Зүрхэнэй шарха» гэжэ хоёр драмануудые бэшэбэ. «Зүрхэнэй шарха» гэжэ драма 1965-66 онуудта Гүрэнэй академическэ буряад драмын театрай сценэ дээрэ табигдаа.

Эдэ арбаад жэл соо бүтэһэн ажалын хэмжүүр хараа һаа, Д.Батожабай хадаа уран зохиолой ондоо жанрта адли тэгшэ ажаллаха мэргэн шадабаритай, эршэтэйгээр, бээ гамнангүй хүдэлхэ бэлиг эхэтэй уран зохиолошо байһанаа харуулаа. Өөрынгөө хэһэн ажалаар Д.Батожабай түрэл литературингаа түрүү уран зохиолошодой зэргэдэ ласан ороо.

Д.Батожабай наһатай болоһон хойноо, хожомшог гуурһаа туршажа эхилһэн байна гэбэл болоно. Тэрэ 1921 ондо Агын буряад автономито округой Догой нотагта түрэн, Зугаалайда үүрэн бэшэ дунда хургуули үүргэһэн, удаань Улаан-Үдэдэ артистаар хүдэлһэн, 1940 оной буряад искусствын декадада хабаадалсаһан байна 1941 ондо шаарай сэрэгэй хургуулида орожо үүргэдэ, фронт эльгээгдэжэ, айсанай ара тала руу холо ниидэн, долтон ородог самолёт жолоо-дожо, дайнда хабаадалсаһан-нимэ ажалында олон юумэ үзэһэн хүн юм. Иимэ хүн уран зохиол бэшэхэ хэдэгдэ хэдэй ябаа.

Харин тинхэдэ тэрэнэй үетэн, хорёод ондо түрэнгэдэ, жэнсэлхэдэ, А.Бальбууров, Ц.Шагжин, Б.Мунгонов ба бусад эртэ бэшэжэ эхилһэн ба Д.Батожабайһаа урид алуу уран зохиолошодой тоодо орон, журнал, суглуулар болон гэжэ гэгдэнүүдтэ зохиолнуудын хэблэгдэһэн, тусгаар номуудыень хэблэжэ үрдэһэн байба.

Д.Батожабайн түрүүшын зохиол хадаа арадай үлгэрэй удха, сюжет, уран хэлэ дууряажа бэшэһэн «Сэсэн Сэнгэ» гэжэ үлгэр болоно. Тэрэн 1945 ондо бэшэгдэһэн гэхэ.

1945 онһоо 1952 он хүртэрхи тугасаа Д.Батожабайн бээ бээрэагын үе байгаа гэхэдэ хамгай. Юуб гэхэдэ, олон ондоо ажал газарта Улаан-Үдэдэ, Агын округто хүдэлһэншье, хүдэл-мэришье үгы ябаһан байна. Нэгэ ахтай таб-гурбан зүжэгтэнүүдые бэшэбэ. «Галта мурэн» гэжэ олон ахтай зүжэгтэй түрүүшын түсэб бүтээжэ эхилэбэ. Боро зэргын ашуудые тоһон шэрээр зураад үе: Агын колхоз, совхозуудай ашуд, конторонуудай дотор ба гадар ашуудые гоёохо шэрэһэншье болоод ябаба, агуухеэ уран зураашадай зурагуудһаа буулга-һан шэрээд үзэбэ.

Д.Батожабайн иигэжэ ами на-һаангаа, ерээдүйн уран зохиолошо болохо харгынгаа эхин дээрэ гурлодожо, Агын уужам ашуудгаар ябажа, он жэл хүрэхэгүй байхада, буряад уран зохиолошодой дунда шэнэ үзэгдэлтэнүүд болоһон байба. Д.Батожабайн дүү үетэн, хорёод оной бүүл багта ба гусаад оной үүрэн бэлигтэй хүбүүд, (Н. Дамдинов, Д.Жалса-

раев, Ц.Бадмаев, Ц.-Ж.Жимбиев, Ч.-Р. Намжилов, Ц.Галанов ба бусад) уран зохиолшын замаар алхамуудые хэжэ, номуудаа гаргажа, олонхинь Москва хотын литературина институтта орожо байба.

Д.Батожабай өөрынгөөшье үетэнһөө хожомдожо, удаадахи

Д.Батожабай гол түлэб зүжэгүүдые бэшэжэ, бэлигтэй драматург байһанаа үргэнөөр харуулаа.

Тэрэнэй драманууд «Галта мурэн» (1953), «Дойбод сохилго» (1954), «Барометр шуурга харуула» (1956) - эдэ бүгэдые Гүрэнэй академическэ буряад драмын театр зүжэг болгон

ябахадаа, хоорондоо дүтэ холбоотой, романтистууд түүхэшгэдэй хойноһоо гол түлэб дагадаг гээшэ.

Гэбэшье энэ ханамжа хэзээ бүхэндэ хүдэлшггүй шудхамал хуули бэшэ байһыень түүхын роман бэшэдэг бэлигтэй зарим уран зохиолшод элишэлһэн байдаг.

Даширабдан БАТОЖАБАЙ, ТЭРЭНЭЙ ТРИЛОГИ

Уран зохиол шэнжэлэгшэ, элитэ эрдэмтэн Цэрэн-Анчиг Дугар-Нимаев буряад зохиолнуудые шэнжэлһынь эли. Саһаа урид мордохон эрдэмтын архивһаа Буряад ороной элитэ уран зохиолшо Даширабдан Батожабайн ажал тухайда 1984 ондо бэшэгдэһэн статьяһаань наһанайн хани Х.Рыгынова-Дугарнимаева хэблэдэ бэлдэбэ.

залуушые үетэндэ гартажа байба.

1952 оной зунай тэн багта Д.Батожабай колхозуудаар зураг зураһанайнгаа түлөөһыень суглуулжа абаад, Ленинград гү, али Москва гү хургуулида орохон гээд, түмэр харгыгаар мордошобо ха гэхэн хураг Агын талаар дуудалһыень хананаб. Эрдэмэй хойноһоо зорихон тэрэ замынь, мүнөө болоходо, үнэхөөрөө эрхим эрын жолоогоо эрид татаха шадалтай байһые мэдүүлэбэ.

Д.Батожабайн уран зохиолшын ургалта 1952 онһоо эхилэбэ. Тиигэжэ урид гүйһэн дүү үеые хүсэжэ, холо дахиһан үетэнөө ахина, түрэл литературингаа түрүү уран зохиолошодой зэргэдэ ороно.

Д.Батожабай түрүүн Ленинград хотодо театральна институтта хахад жэл хураһанай үүрэгээр 1952-1957 онуудта Москва түб хотодо СССР-эй Уран зохиолошодой союзай дэргэдэхи М.Горькин нэрэмжэтэ литературна институт дүүргэжэ гараһан байна. Энэ институтта хуража байхадаа, ородой болон бусад арадуудай бэлигтэй олон нүхэдөөр дүтэ танилсаба: совет литературын элитэ түлөөлэгшэд С.Злобиной, Б.Ромашовой ябуулан семинаруудта хуралсажа гараа: мэдээжэ профессорнууд П.И.Новицкий, Б.А.Бялик, В.М.Сидельников, В.А.Дынник, Г.Н.Поспелов, С.М.Бонди, В.А.Архипов ба бусадтай ородой ба дэлхэйн арадуудай уран зохиол тухай лекцинуудые хадужа абаа - эдэ бүгэдэ хамта дээрээ уран зохиолшын мэргэжэлэ дээшлүүлхэ, бэлиг шадабаряа бээлүүлхэ талада ехэ тунатай байһаа. Эндэ хуража байхадаа, Д.Батожабай айнаа оролдосотой ябаа, үнэн зүрхэнһөө эрдэмдэ хуража гараһан байна.

1952 онһоо 1959 он хүртэр

сценэ дээрээ бээлүүлһэн байна. «Барометр шуурга харуула» гэжэ зүжэгын буряад уран зохиолой болон искусствын декадын үедэ Москва харуулагдажа найшаагдаһан юм. Мүн «Адуушанай дуун», «Алтан гэр» гэхэн кинофильмнүүдэй сценари бэшэжэ, тэдэн кино болгодон харуулагдаа бэлэй. Энэ үе соо түрүүшынгээ повестьнуудые («Адуушанай дуун», «Багшани хэн бэ?») бэшэбэ.

Д.Батожабайн зүжэг зохиолнууд хүнэй сэдхэлэй гүнзэгн нуоусые уудалан харуула зорилго табижа бэшгэдэнхэй. Драмануудын уран хурса хэлээрээ, хонирхолтой ороо сюжетээрээ, энээдэтэй сатирическэ үзэгдэлүүд болон хошон үгэнүүдээрээ нэн түрүүн танюуһатай байдаг. Амжалтатай ажаллажа, түрэл литературингаа түүхэдэ ашата нэмэри оруулаһанайнгаа түлөө 1959 оной декадын дун гаргалын үедэ Д.Батожабай Ажалай Улаан тугай орденээр шагнагдаһан юм.

1977 оной сентябрийн 23-да Д.Батожабай хүндөөр үбшлэһэнэй үүлээр наһа бараа.

Һүүшын жэлүүдтэ үбшэндэ нэрбэгдэжэшые байгаа бол ажаллажа ябаа. «Катастрофа» гэжэ драма бэшэһэнинь, тэрэн өөрын наһа бараһанайн хойно театрай сценэ дээрэ табигдаа. «Уулын бүргэдүүд» гэжэ роман совет засагай түлөө тэмсэл харуулан зохиол мүн, суута революционернууд Н.Каландаршвилай, М.Ербанов гэгшэдэй дүрэнүүдые харуулаа.

Буряад литературын омогорхохо зохиол хадаа Д.Батожабайн «Төөригдэһэн хуби заяан» трилоги байһаниинь эли.

Трилоги соо буряад зоний байдалые нилээн ехэ саг болзорой хугасаа соо боложо байһаар хаража бэшэгдэһэн. Арбан юһэдэхи зуунай хорёод жэлэй эсэ баһаа хоридохи зуунай эхинэй табан жэл абалсаһан болзор соо трилогинин үйлэ үргэлжэлэ.

Арадай түүхын али нэгэн үе харуулан роман бэшэгдэхээ урда тэрэ үе сагынь эрдэмтэд - түүхэшэд шэнжэлжэ үзэһэн, шэнжэлэ бэшэһэн байдаг гэжэ яһала зүб ханамжа байдаг. Үнэхөөрөөшье, түүхын шэнжэлэгэ ба түүхын роман хоёр урагшаа

Түүхэшэдэй огто шэнжэлэгдүй үйлэ хэрэг, саг үе гү, али түүхын ажал ябуулагшын ами наһан тухай өөһэдөө уран зохиолошод тон шэнэ шэнжэлэл хэжэ, тэрэ түүхын темэдэ өөрын ханамжа, тухай-ламжяа зохиол соогоо бээлүүдэг. Түүхын үе саг, зоний байдал, хүнэй ябадал тухай шэнэ бодол гаргаһан тэрэ зохиол хадаа удаараа шэнэ зохиол мүн

Д.Батожабайн романуудай урда тээ арбан юһэдэхи зуунай эсэстэ буряад зоний ажабайдал, үзэл бодол, абари зан, сэдхэлдэ боложо байһан хубилааланууд тухай дэлгэрэнгы шэнжэлэл хэгдээгүй. Түүхэ шэнжэлэгшэд тэрэ үеын буряадай байдал тухай ондо ондоо ханамжануудтай, арасалдаатай байба. Нэгэ зарим түүхэшэд буряад зон гээшэ полупатриархальна-полуфеодалына байдалтай: нүгөө зариманууд-феодалына байдалтай: гурбадахид-феодалынаһаа капитализмда орожо байһан байдалтай гэхэ мэтэ ханамжануудые хэлэсэдэг байгаа. 1962-63 онуудта хэблэгдэһэн П.И.Малахинов, И.А.Асалханов гэгшэдэй томо номууд соо энэ асуудал үндэһи баримтататаар, гүнзэгы онолтойгоор шиндхэгдэ, буряад зоний байдал гээшэ феодализмһаа капитализмда орожо ябаба гэхэн ханамжа тодорһон байна.

Д.Батожабай хадаа түүхэшэд-эрдэмтэдтэй зэргэ буряадай байдал шэнжэлэн үзэхэ байба, нягталан удаан саг соо Улаан-Үдэдэ, Москвада архив, библиотекэ-нүүдээр ябажа, ном, данса саарһануудые үзөө. Сэхыень хэлэхэдэ, уран зохиолшын өөрын гэртэхи библиотекэ трилоги бэшэхэ саг соонь олон дахин нэмээ. Тэрэн соонь энциклопединүүд, справочнигууд, зүүн баруун оронуудаар ябаһан аяншадтай тэмдэглэлүүд, түүхын шэнжэлэлнүүд, олон оронуудай зоний байдал, хубсаһа хунар үзүүлһэн үнгэтэ зурагууд, фотонуудай альбомууд, түүхын уран зохиолнууд... Нэгэтэ үшөө шэлэй заводто гэртэй байхадань ороходомни, хөөрлэдэжэ байтараа, столонгоо хугалга сооһо олон үнгэтэ зурагуудые ябталан хубаруулан каталожна хайрсаг гаргажа, тэрэн сооһо нэгэ зураг бэдэржэ абаба. Улаахан залаа тооробшо малгайнгаа оройдо сэгсэлүүлһэн, хүхэ торгон тэригтэй, хараасгайн далидал нэлигтэй, бага зэртэд гэхэн нүдэдынь тэгшэ ирагар хорь-моһоной дундаһаа дүүрэн харасаар сэхэ харан-нимэрхүү хүүхэнэй дүрэ зураг абаад байба. Тэрэнэ Аламжын хамган Жалмада адли гэхэ байба.

Трилогиёо бэшэхэдэ, Д.Батожабай арбан юһэдэхи зуунай эсэс ба хоридохи зуунай эхин үенүүдтэхи буряад арадай байдал тухай өөрын тодо хараа гаргажа, тэрэ үеын ангинуудай байдал нэбтэ хаража, түүхын ябасые мэргэн оножо бэшэбэ. Романууд соогоо буряад нотагуудта хуушан феодайна ажайлэдбэри, заншал, үзэл бодолой капитализмын шэнэ үеын нүлөө доро хубилжа байһые, капиталис, импералис хара мэхэтэй урданай ноёд, ламаһарай, баяшуулай хамжажа байһые, Буряад ороной бүхы Ород гүрэнэй байдалтай, бусад зүүн ба баруун оронуудтай холбооһонь үргэлжэ байһые, буряадуудай дундаһаа, нэгэн талаһаа, капиталис ёһоной ноёд, баядай бии болоһые, нүгөө талаһаа, эрхэ сүлөөгэй түлөө шэнэ ёһоной, хүдэлмэришэн ангиин тэмсэлтэй хамтарһан, марксизм-ленинизмын үзэл баримталан хубисхалшадтай уран гаража байһые - эдэ бүгэдые Д.Батожабай харуулаа. Буряадай түлөөлэгшэнэрэй дэлхэйн политикын эрьюулагэ руу орожо байһые харуулаһанинь хонирхолтой. Шэнэшье, тинһээ тинтэрээ зүбшые хараа шутам болоно.

Трилоги соо үргэн дэлсэ-тэйтгээр дэлхэйн бүмбэрсэгэй ондоо газар нотагуудта (Ага нотагта ба Англиин Лондон хотодо, Ородой түб Петербург хотодо ба орьёл үндэр саһата уулын Ахасада, баруун зүгэй Берлин хотодо ба зүүн зүгэй Бээжэн хотодо, Нэршүүгэй хүдэлмэришэдэй дунда ба урда Монголон хоһон губи талада, Шэтын түмэр замшадтай дунда ба дотор Монголой малшадтай дунда г.м.) боложо байһан ушарнууд харуулагдадаг. Хэды бээ бээһээ холо байһан олон ондоо газарнууд зурагладабашье, тэдэнэй түлөөлэгшэнэр нэгэ газартай - буряад нотагай байдалтай нягта холбоотой. Олон тоото геройнуудын гол герой Аламжын ябадалтай хабаатай, харин өөрөө Аламжа томо ехэ хүүснүүдэй тулаадаан событи-нуудай дундуур, долги... байһан даай дээрэхи ганса модон шэнги, нэгэ долгин доро булагдан, нэгэ долгин дээрэ хаягдан ябана. Аламжа бурхан шажаанда үнэнхөө шүтэнхэй юрын буряад хүн ябаһанаа, хэды ехэ дарлалта, зоболон үзэжэ, дарлагша ангиин хара хэрэгые бээ мяхаараа үзэжэ, үнэн зүрхэнһөө үзэн ядажа, шажан мүргэлдэ хүзгэлхөө болижо, ордото тэмсэлшэ боложо ябаад, һүүлдэ хүдэлмэришэн ангиин хэжэ байһан бодото пролетарска хүдэлөөндэ хабаадалсаһан гү гэхын үедэ тэрэнэй зоболондо ами наһан эсэстэ тулашана. Зүүн оронуудые нэтэр ябажа, тэмсэжэ, жаргалаа бэдэрһэн зоболонто Аламжа, зүүн оронуудаар тэмээ хамбыда зүдэрһэн зоболон тэмээн хоёр полицини һомондо дайрагдажа, бүтүү шуурган соо хурилан байһан хэдын ташаланда, өөдөө абиран гарахые тэгүүд тэгүүдхээр, адхарһан шуһаа нэгэдхэн, нүдэһөө дундан һүүлшын дунда уһаа хамтаруулан мүнхэрнэд. Тинхэдэнь Аламжын хүбүүн Булад үргэжэ абаһан эхэ, революционерка Искроватаяа хамта тэрэл хэдын нүгөө талада революционно даабари дүүргэжэ ябанад, тэрэ хадаа эсэргингээ тэмсэлэй хэрэг шэнэ пролетарска шатада үргөөд үргэлжэлүүлэ, Забайкалийн хүдэлмэришэдэй 1905 оной ээбсэгтэ тэмсэлшэдэй дунда ябалсана.

Трилоги ород хэлэн дээрэ олон мянган хэлгээр хэды хэблэгдэбэ. Гадна украин, литва хэлнүүд дээрэ ба Монгол орондо оршуулагдажа хэблэгдэнхэй. «Төөригдэһэн хуби заяан» үргэн нэлэнхы уншагшадтай дура татажа, суута уран зохиол болонхой.

Ц.-А. ДУГАР-НИМАЕВ.

18.12.84 он.

(Үргэлжлэл. Эхнийн октябриин 11-нэй дугаарта).

НААДАХА НИОУРНУУД
БОРСОЙ НОЁН - отогой ахмад,
Дүүдэй-Мэргэнэй эсэгэ,
БАМБАА ЭЖЫ - Дүүдэй-Мэргэнэй эхэ.

ХОЁРДОХИ ҮЗЭГДЭЛ

(Сарюун-Гоохон отогтоо гансааран. хүни. Уйдхар гунигта абтанхай).

Хашаланда ороһон абымни намая
Харига барижа үгэхөө байхадань,
Хайрата буурал эжымни намая
Харамнаһаар лэ үлөө бэлэй.

Булхайдга ороһон абымни намая
Бусадта барижа үгэхөө байхадань,
Буурал хүгшэн эжымни намая
Бусаажта шадаал үгы бэлэй.

Гасаланта энэ гэлхэй гээрэ
Гансаардан ябах хуби заяан
Эрьен байгша эгүүридэ
Эхэнэр хүндэ үгтэһэн хаяа?

Барянда хууһан шубуун мэтээр
Басаган наһамни үнгэрөө
бэлэй.

Уянда байһан унаган мэтээр
Утаата гэртээ үлөө бэлэй.

Ташаан гээрэ хууналби.
Талаан заяан хоёрыеш
Таһар татахаа байналби,
Тангил хайхан, тангилай!
Намтай ханилан хуугаа бол,

Зарин бөө (өөртөө):
Мээн, мээн мээн даа,
Минии гарһаа гарабалтай.
Мэдээн минии мэдээн даа,
Мэдхэлдэхээ ханабалтай.

Зангаа хубилаад гүйхэл хаа,

Дондок УЛЗЫГУЕВ

Ханилан ганса алдаашье наам,
Харин гоохон зэмэлэй бэшэ.
Харахан ханаа ханаашье наа,
Халуун аминай сэнтэй бэшэ.

Үншэрхэдэжэ үлөөшье наа,
Үнэн ёһоо алдахагүйли.
Үнөөрхэжэ санаашье наа,
Үхэлэй һабар болохогүйли.

Амраг ганса алдааш хадан,
Айдар гоохон гэмтэй бэшэ.
Атаа мээн болоош хадан,
Ами наһанай сэнтэй бэшэ.

Атаан, минии атаан даа,

САГААН ХАТАН

(Либреттэ)

(Сутай-Сэсэн нагаса амаршалжа, бэлэг барина. Арюун-Хатан хойноһоонь ябажа хатараар амаршална).

Үбгэн буурал нагасамни,
Үгэһэн сэсэн нургаалтнай
Үеын үедэ мартахагүйб.
Хэлэһэн хэды үгыетнай,
Хэшэгтэ нангин захяелтай
Хэтын сагта мартахагүйб.

Хубуун балшар наһанһаа
Хүтэрлэдэжэ ургаалди.
Үхэрэй хоёр эбэртэл
Зэргэлхэдэжэ ябаалди.
Шаргай-Баатар шамтайгаа
Шаналан шаналан хахасаал хэм.

Балшар бага наһанаймни
Бадма сэгсэг бэлэйлиш.
Баруун гарһаам хүтэлжэ,
Хүн болгон үргэлэйлиш.

Сэнгүү бага наһанаймни
Сэлмэг үглөө бэлэйлиш.
Сэлгэ талын аялга
Сээжэндэмни тарилаллиш.
Сарюун-Гоохон (гэнтэ заригад гэжэ
Дүүдэй-Мэргэн Арюун-Хатан хоёрые
тойруулан хараба-жүтөөрхэл түрээб):

Эдир залуу наһамни
Энэ тооһоор хушагдаа.
Этигэл баяр хоёрни
Шинии ёроор тушаагдаа.

Сахюур хайхан бэмни
Сагаан саһаар хушагдаа.
Сарюун-Гоохон алдарни
Арюун-Хатаар һолигдоо!
(Шаргай-Баатар наһааруулаха гэжэ
оролдоно. Теэд туһагүй. Сарюун-Гоохон
уйлан хайлан, Борсой-ноён, Бамбаа эжы
хоёрто хүгэдэн унана. Арюун-Хатан
ехээр сошон гайхана).

Тала дайдын отог гэжэ
Таран тараа бэшэл байха.
Тангаригта ёһо гэжэ
һалан һалаа бэшэл байха.

Хадан аба, эжым гэжэ,
Ёһоо алдаа бэшэл байха.
Ханил ганса нүхэр гэжэ,
Хаян хаяа бэшэл байха!
Хүшэгэ.

(Зарин бөө ороно. Дууень шагнана).

Хэтын сагта гансаарханаа
Хэды болотор тулиха хүнбиб?
Хэлыш намда, мүнхэ заяам,
Хэнтэй, хэзээ жаргаха хүнбиб?

Уеым нүхэр Шаргай-баатар
Үнэн хайханаар намда дурлаа.
Залуу хонгор Дүүдэй-Мэргэн -
Заяата ганса зүрхым шаналаа.

Хариһаа бусаһан инагаа хараад,
Халуун зүрхэм хоёрлоод байна.
Хабтагай талаяа баһал ханаад,
Харгы замни халаатаад байна.

Зарин бөө (хошоноор):
Гунигтайханаар дуулахым шагнаад,
Гургалдай гэжэ хананалби.

Гулдагар хайхан бэеиш хараад,
Гунан наһаяа ханабалби.
Сарюун-Гоохон (сошоно):
Та-тай!

Та гүт?
Зарин бөө:
Заяан шинии зайлаагүй,
Зарин Минии адхан соо
Загал улаахан буга болоод,
Заадан байхын харана гүш?
(Альган соогоо харуула).

Сарюун-Гоохон:
Харанаб, харанаб, заяамни!
Зарин бөө:
Бажууга болни-миниихи,

Табя болни - шиниихи.
Сарюун-Гоохон:
Заяан, заяан,
Хайрлыт намай.
Зарин бөө:
Заяан шинии буруулааг байна,

Залуу наһан хайратай.
Залаад табича болохоор байна,
Заахан юумэн хэрэгтэй.
Сарюун-Гоохон:
Байһан юумээ барихалби -

Байрадань оруулжа үршөөгымт,
Хэтэдэ ханажа ябахалби -
Хэлэжэ, заажа хэшээгымт.
Зарин бөө:
Сэгээн сэгдэг тэнгэриин

Сээжэн гээрэ бууналби.
Сээжэн арюун шарайеш
Сэхэ хаража хууналби,
Мангилайхан, мангилай!
Талаян табан тэнгэриин

Заяан хуби хоёрыем
Заһа гэжэ гуйлтагүй!

Сарюун-Гоохон:
Алмайраа наам, хэшээгымт,
Аршалжа намай хайрлыт.
Зарин бөө:
Заяагаһан нүхэрши
Замаа алдан төөрinxэй.

Шарайшалһан нүхэрши
Шамһаа зайлан хулжанхай.
Шандамани заяашань
Шабар сохин унанхай.

Асарһан тэрэ хүүхэниинь
Архан шолмос шэнжэтэй.
Үнэһэн хүхэ шарайдань
Үбшэн тахал янзатай.

Харгы замыш хүндэлэн
Харайн отолон гаранхай,
Ханилсаһанайш хүнэһы
Харха болгоод табинхай.
Жаргал зольш булажа,
Жалга нүхэ малтанхай.
Заяагаһан нүхэрыеш
Жараахайдгал залгинхай.

Арюун хонгор наһыеш
Альбан шолмос эдихээ байн.
Саашань болгоо үгыл наа,
Сарагдахаяа болихоо байн.

Далгатайхан заяашыш
Дабһа даряар хорлоод байн.
Даран һалгаа үгыл наа,
Даббагдахаяа болихоо байн.
(Үбэрөө онгилажо, нэгэ юумэ гаргаад,
Сарюун-Гоохондо харбайн үгэнэ).

Май!
Маргааша үглөө ноёнойдоо
Манжа барихаа ошоходоо,
Арюун-Хатанайн ундые
Адхангүйгөөр баряарай!

Нюдэтэ хүндэ харуулангүй,
Шэхэтэ хүндэ мэдүүлэнгүй,
Архан шолмосой аяга руу
Алдангүйгөөр юулээрэй!

Сарюун-Гоохон (нарбайһан юумыень
абанаа мэдэнгүй абажархинан аад,
гэнтэ ойлгожо, ехэтэ сошоно).

Юу?
Юу гэжэ?!
Холоһоо ерһэн гоохонии
Хорложо алаха...

Зарин бөө:
Аниргүй!
Ами наһанш үнэтэй гү,
Архан шолмос хайратай гү?!
Сарюун-Гоохон:
Ами наһан үнэтэйшье бэлэй -

Алаха хюдаха буруул байха.
Архан шолмос байгааһ гэлэй -
Абал, эжын үрил байха.

Адын аман ангайгаа.
Шүтөөн минии шүтөөн даа -
Шубгын үзүүр бултайгаа.
(Сарюун-Гоохондо)
Арсаба гүш?!
Сарюун-Гоохон:
Арсаба!
(Үгэһэн хорыень дээрэ үргэнэ).

Зарин бөө:
Гэршэ болохоо ханабалтайш,
Гэршэ гарахын харахагүйб.
Гээгэ дорш гүрбыхэн
Нугарһые алдахагүйб!

Гэнтэ ада шүбгэ гаргажа, шэлэ рууу
хадхана. Сарюун-Гоохон алдалан
унаба. Зарин бөө гартань байһан
хороёо абажа, сухаринаар гарахы
ошобо. Нэгэ хэһэг сагта Сарюун-Гоохон
хүдэлэнгүй хэбтэбэ. Аалихан үндэл
бодохоодоо, эрьелдэжэ эхилнэ).

Оо-ёо, ёо-о!
Оёоргүй нүхэн соо!
Оо-ёо, оо-ёо-ёо!
(Сутай-Сэсэн, Борсой-ноён, Бамбаа
эжы гурбан оробог).

Сарюун-Гоохон (мэдэрэлгүй гэмни
нюгэтэй):
Заахан улаан загални
Зарин-бөөгэй адхан соо-о!
Дуулана гүт?
Дуулана гүт?
Уйлана...

Зоходон, зоходон буйлана...
Бамбаа эжы:
Юу гэнэш, хүүхэмни,
Ягаабиш даа?
Борсой ноён:
Нойрмоглоно бэшэ гү?

Сутай-сэсэн:
Ооголһон абяа дуулаад,
Отогһоо минии гарахада,
Хүшүүргэ-хаалгань түрд гээд,
Хүн гарахадал болоо хэн...
Сарюун-Гоохон:
Хүзүүн гээрэм сэрд гээд...
Гал, гал, гал!!!

Бамбаа эжы (нугаһыень баринан)
һүнэһөө зайлаа гээшэ гү,
Нойрмоглоһон янзагүйл!
һү, һү асагты!
Сутай-сэсэн (һү үгэнэ. Бамбаа эжы)

Сарюун-Гоохондо уулгана):
Хэн байгаа гээшэб?
Яаха болоо гээшэбибди?
Борсой-ноён:
Хүбүүд булта агнуурида...

Сутай-сэсэн:
Дүүдэй-Мэргэн байгаа бол...
Бамбаа эжы:
Арюун-Хатанни дуудгым!

Сарюун-Гоохон:
Урда хадын энгэртэ
Ургы сэгсэг ургана.
Ургы сэгсэгэй дэльбэһээ
Улаан дүлэн бурьяна...

(Сутай-Сэсэнэй гаража ябахад,
Заарин бөө ороно. Хоюулан урга
Татааа зуг татаад үнгэрнэгд).

(2-доху) Заарин бөө:
Юу хээнэй хүлгөөн бэ?
Борсой Ноён:
Сарюун-Гоохон...бэримнай...
Санхатаа гэжээ гү...дэмырнэ.
Бамбаа эжы:
Ухааншнь хүгдэлхэн янзатай,
Улаан галаар улуурна...

(Заарин бөө гэр соогуур ябуултажа
элхэнэ, углууда ошоод дүгдэгшэнэ,
онгоо оруулха хэбэртэй. Арюун-
Хатаниие дахуулан Сутай-Сэсэн
ороно. Арюун-Хатан Сарюун-
Гоохоной толгой барижа байтараа,
шээг дээрнэ юумэ тухайлба янзатай,
Бамбаа эжыгэ, бултанда заана, тэдэнэ
юумэ ойлгоногүй. Арюун-Хатан
тэдэнгэ хүн хадхаа гэжэ харуула
ханаатай хатаран харуула. Энэ үгэдэ
Заарин бөө онгоо оруулжа, мүн лэ
хатарна: энэнь Арюун-Хатан Заарин
бөө хоёрой тулалдаан болошоно.
Заарин бөө Арюун-Хатаниие гэмтэн
гэжэ харуулхые оролдоно. Арюун-
Хатан бэе тээшэ заанагүй, гэбэшье
хүн хадхаа гэжэ ойлгуула гэнэ. Энэ
үгэдэ Сарюун-Гоохон гэнтэ заригад
гэжэ нэгэ үгэдэ Арюун-Хатан тээшэ,
нүгөө үгэдэ Заарин бөө тээшэ
дугташана).

Сарюун-Гоохон (өөдөө гэнтэ шэртэн
зааж):

Харым, харым!
Хягай дээгүүр
Сагаан, сагаан...
Хүн шубууд...
Харата гүт?!
Отгоргой дүүрэн...
Оо-оо-оо!!!
Түмэн, түмэн хүн шубууд...
(Аалиханаар алдалан унажа, наһа
барана).

Заарин бөө:
Дуулаба гүт?
Улаан галаар улуурнань -
Уняар тахал зүгнэбэ.

Сагаан шубуу хараашань -
Сабдаг шолмос тодорбо.
(Арюун-Хатаниие зааж):
Энэ эхэнэрхэ зайлагты,
Эюулээгүйгөө зайсагты!
(Гаража ошоно, бэшэ гурбан баһал
сүхариһаар гарабад. Арюун-Хатан
адалжа унаһан Сарюун-Гоохоной
дүгдэгэ гансаараа үлэнэ).

ХОЁРДОХИ ҮЙЛЭ
ГУРБАДАХИ ҮЗЭГДЭЛ

Сарюун-Гоохонийе арюудхалга.
Хабсаагагшад бүгдөөрөө. Ойн
соорхойдо Сарюун-Гоохоной бэе
гүрбэн модон тулгада арангалжа
малалтай, доронь бэлдгэн түлээн
малалганхай. Заарин бөө хуушхые
войрожо ябажа, дээшэнэ юумэ үргэнэ,
басана.

Шаргай-Баатар:
Шэээр шэээр гүйгөөшэ
Шээдэг соохор шээүүхэн,
Шэээрхэн намаяа орхёолши,
Шэнэлхэ хубита инаг хүүхэм.

Залуухан омог бэеиеш
Заяата гансааш тэбэрээгүй.
Халуухан инаг уралыеш
Ханхалал нүхэрш үнэсөөгүй.

Голоор голоор гүйгөөшэ
Гөёхон соохор шээүүхэн,
Голожол намаяа ошоолши,
Гомдолго минши инаг хүүхэн.

Урасхал долгин үһиеш
Ушармаар гансааш

Дурасхал болохо үгыеш
Аурлаһан нүхэрш

Хадаар, хадаар гүйгөөшэ
Хангал соохор шээүүхэн,
Халжал намаяа ошоолши,
Хайрата минши инаг хүүхэн!
(Заарин бөө арангада гал аһаана,
гүшын дүрбэн тээшэ дүрд гэжэ
үлэн соробхилно).

Заарин бөө:
Хари хольн газарһаа
Хобхаржа ерэнэ,
Хатаржа бууһан,
Хашуу гуулин ноёттой,

Хара ехэ ханаатай,
Сахал тахал шарайтай,
Салир гуулин хабартай,
Самсаал хурса нюдэтэй
Саадын ехэ табюулы,
Сагай ехэ аюулы,
Сабдаг ехэ шолмосы
Сараха шадалгүйб,
Самнаха мэдэггүйб!
(Арюун-хатаниие
тойрон дэбхэрнэ).

Сарюун-Гоохоной
хүнэһые
Сабдаг шолмос
залгиба.

Салир хурса шүгөөрөө
Сараа гарган эдибэ!
Зааханаа бэшэ,
Задалха аргамгүй,
Зарлиглаханаа бэшэ,
Зангилаха аргамгүй!
Ойро дүтын сагта
Ойн олон хүүхэды,
Табан жэлэй туршада
Талын олон хүүхэды
Заадаха хамбаанда
Залгилаяа байнал,
Забхарлаха хамбаандаа
Заадаханаа байнал!
Хатан төөгэй,
хангилай!

(Харанхалан унана.
Басагад, бэрээд, зон
Арюун-Хатанһаа
зайсан ошоног. Заарин
бөө хоёр тээшэнэ
хугадан бодхоно. Заарин
бөө мэдээ ороһон боложо):

Ахамад ноёд,
Арад зон,
Зайсуулагты энээни!
Зайсуулагты,
зайсуулагты!..

(Баһа харанхална, харуулад хоёр
тээшэнэ хугадан гарганад. Арюун-
Хатан юунэй боложо байһые ойлгожо,
Дүүгэй-Мэргэн):

Холын газар ябахадан,
Хоёр нюдэнэйм сэсэгдэл
Харалсаһан нүхэрием
Харын ехээр хардаба.

Арюун-Хатанай хэлээшээр
Сарюун-Гоохоной хүзүүн дээр
Нугарһыень хадхалан
Нюуса шарха байгаа хэн.
Сутай-сэсэн:
Гэрхээ гүйжэ гарахадан,
Гэнтэ хаалгань хаагдажа,
Хүнэй гараад ошохые
Хүсэд элээр дуулаа хэм.

Харата хэрэг хэншьеб даа
Хажууһаамнай хэжэ байн.
Хариһаа ерэнэ хатанай
Хара бороо хаяжа байн!

Борсой ноён:
Хари хольн бэригэнэй
Харатан бэшые хэн мэдэхэб.
Таһал үхэл асарһан
Табюул бэшынь хэн хэлэхэб!

Сарюун-Гоохоной хүзүүн дээр
Сараа гарган бажууһан
Арюун-Хатан бэригэнэй
Ада хюмһан бэшэ гү?

Һүниин харанхы балайда
Һүүдэр болон шургажа,
Һүнэлэ бэдэрэн ябааша
Һүртэ шолмос бэшэ гү?

Аба эжын юрөөлгүй
Ара хариин газарһаа
Абажа ерэнэ хатаншны
Аюулта дайсан бэшэ гү?

Эхэ элдин дайдаһаа
Энэ гэрхээр зайсуула!
Тоонто үлгэн нютаһаа
Тогтоонгүйгөөр тонилуула!
(Ахамад ноёд толгойнуугаа нэгэ
мүһэн дохиног).

Дүүгэй-мэргэн:
Үнэн мэргэн жанжинай
Үри бэеиень абахадан,
Үргэн хольн хизаарһаа
Үлгэн тоонтоо бусахадан,

Амраг ганса нүхэрөө
Альган дээрээ абажа,

Али болохо аюулһаа
Аршалан ябахад гэжэ
Үндэр тэнгэрийн
үнсэг дор,
Үнэн үгөө үгөө хэм.
Байгаа гэлхэйн

бахим дээр,
Бата тангариг үргөө хэм.

Үелхэн ганса амрагым
Үзэн ядан байхадатнай,
Заарин бөөгэй зарлигы
Залган хэлэн
байхадатнай,

Арюун-Хатанай
гансаарайнь
Аршалангүй орхихогүйб.
Хашалганда гансаарайнь
Хаанаш хээсэш
табихагүйб.

Ошоо хадаа - хоюулан,
Гараа хадаа - хоюулан,
Үлөө хадаа - хоюулан!
Үхөөш хадаа - хоюулан!

Бамбаа эжы:
Хүбүүн, яалайш,
хүбүүмиш!

Борсой-ноён:
Ахамад ноёдой зарлигы
Арсажа хэлэхэ аргамгүй.
Табан отогой үгые
Таһалжа хэлэхэ
аргамгүй.

Хүбүүн түрөө гэрхэмни,
Хүнэй зөөри байбаш.
Эрэ түрөө гэрхэмни,
Эмын бөөрэ байбаш!

Үргэхэдэжэ дүнгэхэ,
Үндэр тулга гэрхэмни,
Үмхи гэрхүүхэн байбаш.

Түшгэлэжэ жаргаха,
Түмэр тулга гэрхэмни,
Түүхэй шандаһан байбаш!

Өөхэн заахан ябахадан,
Өөрөө гартаа барингүй,
Сутай-Сэсэн нагасадаш
Сургуули хүүлэлхэн зэмэтэйб.

Эльгэн зөөлэн ябахадан,
Энэ бээрээ хургангүй,
Харатай сэсэн нагасадаш
Харууһа хүүлэлхэн зэмэтэйб!

Сахал тахал шарайтай
Сабдаг шолмос гэргэнтээ
Зайдан хооһоор зайда,
Тоймог хооһоор тоңило!

Эсэгтэйб гэжэ эндүүржэ,
Эрьежэ һөөргөө бү хара.
Эхэтэйб гэжэ алмайржа,
Тэхэрижэ һөөргөө бү ерэ!

Бамбаа эжы:
Борсой ноён, яалайбши,
(үйлэн хайлан)
Бодожо үзэхөө яалайбши,
Эрхэ ганса хүбүүнэй
Эсэгэнь бэлэйш, яалайбши!
Алдар нэрээ нэрлүүлхэ
Ашата ганса хүбүүгээ,
Үндэр нэрээ нэрлүүлхэ
Үнэтэ ганса хүбүүгээ
Үршөөхээ яалайбши,

Хайдан номыш үргэхэ,
Хайран ганса хүбүүгээ
Хайрлахана яалайбши!

Орой дээрэхи одон -
Ори ганса хүбүүгээ
Орхиюулаһа яалайбши!

Сутай-сэсэн:
Гэрхэхэн яһан газартаа
Гэнэдхээл байна гүш,
Гэдэргээ бусаха зам үгы -
Эндүүрхэдэжэл байна гүш?

Хаби һууһан заариндаа
Хардуулаһан байна гүш,
Хариха бусаха зам үгы -
Алдуу хэжэл байна гүш?

Заяан зарлиг хоёртоо
Занга табигал байна гүш,
Заларжа бусаха зам үгы -
Буруулажал байна гүш!

Борсой ноён:
Таһан хэлхэн зарлиг
Татажа һөөргөн абаһаан
Нелбожорхихон нелбоһон
Абажа һөөргөн эдгүрөө

Шиндгалан аргамжы
Таһа сохиог заншал
Шиндхэн шиндхэн
Бата сахидаг туршиһан
Харуул!

(Арюун-Хатан Дүүгэй-
хоёрые зааж):
Эдэ хоёр тоймогы
Эхэ нютаһаа үлдэхэ
Бузарлаһан харгы руун
Бусаан түрүн намнаха!

(Харуулад Арюун-Хатан Дүүгэй-
Мэргэн хоёрые туужа гаргана. Борсой
ноён, Бамбаа эжы, Сутай-Сэсэн
Ахамад ноёд аалиханаар төрөө
Галдуулажа байһан хүүрэй дэргэдэ
гунитта абтаһан Шаргай-Баатар
гансааран һууһан хэбээрээ һууна).

Шаргай-баатар:
(Заарин бөө хэмээхэнээр бөө
болон).

Заарин бөө:
Эрхын шэнээн ябахана
Эрын түхэл үзүүлэши
Барбагийн шэнээн ябахана
Баатар нэрээ нэрлүүлэши.
Үйдажа юундэ һуулайбши!
Тохойн шэнээн байхадан,
Толгой тоолон мұхарюулаши
Алдын шэнээн болоходоо,
Арын сэрэг хүшүүлаши.
Мууджа юундэ һуулайбши!

Шаргай-Баатар:
Хадын зэргэ гашуудал
Халуун зүрхым хабхалба.
Хашуу зоригойм далниеш
Хамха сохин таһалба.
Үйдангүйгөөр ялайбши?
Уулын зэргэ гашуудал
Ухаан зүрхым эзэлбэ.
Урма зоригойм далниеш
Удар татан хухалба.
Муудангүйгөөр ялайбши!

Заарин бөө:
Түгсүүл мэтэ гансааран
Түгльжэ һууха саг бошэ.
Дэгнүүл мэтэ дэрхыжэ,
Дэмы һууха саг бошэ!
Борсой ноён шамайе
Борбо дээрэш мұхиюулаш,
Үһээрхэжэ, галзууржа,
Үбдэг дээрэш һээрүүлаш
Сарюун гоохоной түлөөг
Саазалуулаха байһана
Табан хоногой шахаада
Таһа мартаад ябана гүш?
Шаргай-Баатар:
Мартаагүйб.

Заарин бөө:
Мартаагүй бол, шаталла,
Мартааш болотор бодожо үгэ,
Шаргай-Баатар:
Борсой-ноёной засаһан
Бодожо хайшаа ошоһон?
Болохо юумэниинь болуужа,
Заарин бөө:
Бодожо ошо гэнэгүйб,
Бодожо үзэ гэнэлби.
Шаргай-Баатар:
Бодохо юумэн халанхай...

Заарин бөө:
Түрэлхэн ганса хүбүүгээ
Борсой ноён үлдэлэй.
Түшгэлэжэ найдаха
Тулга үгы үлдэлэй.
Ошоо дээрэхи одон -
Ори ганса хүбүүнэйнь
Ондоо хариин газарһаа
Оложо ерэнэ хатаншны,
Олоши үрэхихэ
Оролон шолмос байжа,
Отогой зоние һүрдүүлбэ
Борсой-ноён мүнөөдөө
Болдог мэтэ ахирхан,
Гэрхэхэдэ мұхарха
Гэрхүүхэн эхтэ тахирхан!
Ойлгобо гүт?
Шаргай-Баатар:
Ойлгобо!

(Түгэхэлын хожом гараха).

А.САХАРОВСКАЯГАЙ зургууд

В феврале 1989 г. в Улан-Удэ был создан Центр восточной медицины. Инициатором и создателем Центра был талантливый врач-нейрохирург, кандидат медицинских наук Б.Г. Бальжиров. Своей деятельностью ЦВМ смог убедить скептиков в необходимости слияния двух направлений: современной европейской и восточной традиционной, взаимодополняющих и обогащающих друг друга.

Сегодня у нас в гостях специалист Центра восточной медицины, врач-гирудотерапевт Галина Афанасьевна Маркова. ГИРУДОТЕРАПИЯ

Гирудотерапия - это лечение пиявками. В лечебной практике используются более трех тысяч лет. До XX века гирудотерапия была известна во всем мире. А население леченое пиявками известно лишь из сказки «Золотой ключик», где главным поставщиком пиявок был Дуремар.

Между прочим, в Древнем Египте пиявками лечили фараонов, а окружение первого Президента России Ельцина ежемесячно на лечение закупали около 10 тысяч пиявок.

В последние годы произошел всплеск интереса к изучению пиявок, нестари известны целители различных заболеваний.

Широко масштабно применение синтетических лекарственных препаратов открыло дорогу всевозможным нежелательным побочным эффектам. Вылечивая одно, неизбежно отрицательно воздействует на другое. И как тут не вспомнить созданное самой природой эффективное средство лечения - медицинские пиявки. Здесь нет побочных осложнений - природа сама защищает от них.

Пиявка признана «фармацевтической мини-фабрикой», производящей сбалансированный комплекс биологически активных соединений, оказывающей многостороннее воздействие на человека, результатом которого являются оздоровление и омоложение организма.

При введении в кровь многокомпонентного, биологически активного вещества достигается обезболивающий, рассасывающий эффекты (при стенокардии, гипертонии, головных болях, шума в ушах, головокружении, последствиях черепно-мозговых травм, рубцов после операции, спасочной болезни).

Эффект «малого кровопускания» заставляет организм

задействовать внутренние резервные механизмы. Использование пиявок при заболеваниях сосудов, нижних конечностей (варикозная болезнь, тромбоз, тромбоз вен в ногах и т.д.) приводит к растворению тромбов, разгрузке венозного сосудистого русла, значительно уменьшается тяжесть в ногах, снижается отечность. Лечение пиявками применяют, как самостоятельно, так и в сочетании с

лекарствами. Также можно для профилактики многих грозных заболеваний. Широко применяются медицинские пиявки при заболеваниях колитов, печени, желчекаменной болезни, при заболеваниях сосудов: флебита, тромбоза и т.д. В области женской патологии

хорошо поддаются лечению бесплодие, хронические заболевания придатков матки, эндометриозы, гормональные нарушения, мастопатии.

Известно также, что пиявки заменяют многие медикаменты как гепарин, кавинтон, курантил и т.д.

В старину, накануне бала или торжества, дамы прикладывали за ухо по пиявке и совершенно преобразились. Появлялся блеск в глазах, кожа на лице становилась глянцевой и румяной. В этом плане специалисты отмечают, что применение пиявок снимает стресс, придает уверенность и игривость.

Свое применение гирудотерапия нашла и при лечении заболеваний дыхательной, нервной системы и органов слуха.

Пиявки помогут при многих заболеваниях, но при этом они не пацают от всех болезней. Но в любом случае применение пиявок для пациента полезно, если она не

противопоказана. А причин этому может быть немного: гемофилия, беременность, стойкая гипотония. И пожалуй, что наиболее интересно, медицинские пиявки обладают выраженным антистрессорным действием, что связано с нормализацией биоэнергетического потенциала человека.

пульсу, по ушной раковине, по акупунктурным точкам, методами Фолля и Су-джок в сочетании с общепринятыми методами современной медицины. Кстати, все врачи ЦВМ могут по пульсу ставить диагноз.

Эмчи-ламы (лекарки) и фитотерапевты - тибетологи назначают лекарственные средства, приготовленные по тибетским рецептам.

Пациенты Центра получают индивидуальное лечение и рекомендации по профилактике заболеваний, физической активности. Также все желающие могут в Центре восточной медицины пройти комплексную диагностику, проконсультироваться с врачами-специалистами. Здесь создан научно-производственный отдел для разработки и внедрения в производство лекарственных препаратов из растительного, минерального сырья с использованием традиционных технологий. Фитоаптека ЦВМ располагает широким ассортиментом экологически чистых трав, пряностей Востока. Отмечено, что лечению фитосборами хорошо поддаются заболевания желудочно-кишечного тракта, мочеполовой и дыхательной системы. Сфера применений фитосборов очень широка. Например, «Ману-штан» - лекарственное средство, которое эффективно лечит хронические заболевания печени, желчевыводящих путей.

При лечении больных в Центре восточной медицины используют различные немедикаментозные методы лечения заболеваний: иглоукальвание, прижигание, прогревание, кровопускание, биокоррекция, мануальная терапия, оздоровительная гимнастика Ушу и Цигун, классический, точечный и бесконтактный массаж, тибетские ванны, методика очищения

организма и коррекции веса. О комплексном лечении ЦВМ, в частности, об урологии мы спросили у врача-уролога фитотерапевта Санжиги Дашиевны Раднаевой.

- На Востоке говорят, что сердце - это царь, печень - царь а почки - сановники. Восточная философия, на которой основывается медицина, говорит о том, что болезни связаны эмоциональной сферой индивидуальности человека, с местом его проживания, рождением, поведением, образом его мысли жизни. Поэтому в ЦВМ каждому пациенту индивидуальное лечение.

К нам чаще обращаются больные с хроническими заболеваниями, люди, имеющие одну патологию. Поэтому особенно важным является индивидуальный подход, диагностика заболеваний, так их лечению. Для установления диагноза используются данные современных методов обследования и методы восточной диагностики.

Наиболее частой патологией мочеполовой сферы являются пиелонефриты, мочекаменная болезнь, солевые диатезы, аденомы, простатиты. При лечении подобных заболеваний необходим комплексный подход с использованием как современных методов лечения, так и методов традиционной медицины. Особенно иглоукальвание, прижигание, массаж и применение индивидуальных фитосборов. Например, в ЦВМ проходит опробование комплексного препарата «Фитопро» применяемый при простатите уже имеют неплохие результаты.

Согласно восточной медицине в природе и в организме человека имеются 5 основных энергий. Энергия почек отвечает за энергию холода, и заболевания почек связаны с другими внутренними органами. Например, заболевание или ночное недержание мочи часто связано с эмоцией страха, которое влияет на почки мочевой пузырь. Поэтому лечение необходимо применять иглоукальвание, прижигание, фитопрепараты нормализации энергии холода в организме. После комплексного лечения положительные результаты. Проблема урологической патологии актуальна. В нашей короткой беседе невозможно охватить все вопросы, поэтому мы приглашаем на консультацию и лечение в ЦВМ.

Б. АЮР

ЖА СТР АЖЕ ЗДОРОВЬЯ

Лечение пиявками следует рассматривать не только как лечебное, но и профилактическое средство, ведь пресечь развитие заболеваний легче, чем лечить.

ФИТОТЕРАПИЯ
Лечение травами и различными сборами издавна применяли народы мира и у нас в Забайкалье. В тибетском медицинском трактате написано, что на земле нет ничего, что не могло бы быть лекарством. О лечении лекарственными средствами - травами, сборами рассказывает врач-фитотерапевт Баярма Садасевна Сариева:

- Тибетская медицина является одной из наиболее развитых систем. Ее корни, уходящие в средневековье, слагаются из взаимовлияния, взаимодействия и синтеза традиций врачевания народов Азии. В уникальном классическом трактате тибетской медицины «Чжуд-ши» был систематизирован опыт многих поколений тибетских врачей. Тибетская медицина здоровья рассматривает как равновесие. Врач использует свои знания для обследования общего баланса здоровья. Лечение включает рекомендации по питанию и использованию лекарственных средств. Лекарства, которые обычно не имеют побочных эффектов, получают из природных источников, таких как травы, минералы и органические вещества. Готовят согласно определенным требованиям.

У нас основу лечебной деятельности составляет комплексная диагностика по

различные немедикаментозные методы лечения заболеваний: иглоукальвание, прижигание, прогревание, кровопускание, биокоррекция, мануальная терапия, оздоровительная гимнастика Ушу и Цигун, классический, точечный и бесконтактный массаж, тибетские ванны, методика очищения

различные немедикаментозные методы лечения заболеваний: иглоукальвание, прижигание, прогревание, кровопускание, биокоррекция, мануальная терапия, оздоровительная гимнастика Ушу и Цигун, классический, точечный и бесконтактный массаж, тибетские ванны, методика очищения

Редкие растения Байкальской Сибири

Редкие и исчезающие виды растений имеют небольшие ареалы, что определяется их высоким требованию к условиям обитания, малейшее изменение которых ведет часто к их исчезновению.

Человек оказывает весьма заметное отрицательное действие на природу рубкой леса, распашкой степей и пойменных лугов, с увеличением площадей, занятых промышленными постройками, загрязнением земель и водосом отходами промышленности, ядохимикатами, возрастающими заготовками ценных растений и просто сбором растений на букеты.

В «Конвенции по биологическому разнообразию», принятой на конференции ООН в июле 1992 г. в Рио-де-Жанейро отмечается колоссальное уменьшение биологического разнообразия на земном шаре. Никто из нас не знает, что мы теряем ежегодно то, что может исчезнуть в недалеком будущем.

Примером может служить факт полного уничтожения в окрестностях села Туран Тункинского района уникального

вида - мегалени Бардунова, единственное в мире местонахождение, которое было засыпано при строительстве носовой дороги. Единственная популяция этого вида была обнаружена в 1953 году, а в 1976 году уже не найдена. Всего 23 года понадобилось человеку, чтобы уничтожить это растение, существовавшее на Земле во времена динозавров. Почти такая же участь может постигнуть еще ряд видов древнейших растений, например, гармалу чернушковую, лагопсиса мохнатого, орехокрыльщика монгольского, абрикоса сибирского, миндаля черешкового.

Необходимость сохранения растения независимо от его возраста и практического применения, не вызывает сомнения, так как потеря любого биологического вида является невозможной.

Условия обитания редких растений Байкальской Сибири весьма разнообразны. Здесь встречаются растения сухих и влажных мест обитания: степи, пески, песчаные валы и пляжи, сухие горные склоны, лесной и субальпийский пояса хребта

Хамар-Дабан. Многие из них являются реликтами, свидетелями бурной геологической истории Байкальского региона. Благодаря своей красоте и декоративности одни валы стали весьма редкими, а другие из-за древности своего происхождения обладают невысокой конкурентоспособностью, что может привести к исчезновению.

Пережитки древних эпох, сохранились благодаря уникальности климатических условий северного макросклона хр. Хамар-Дабан - высокой влажности, сравнительно небольшими контрастами температуры воздуха и почвы, что нехарактерно для других частей Байкальского региона. Как например, голубая разнотравье сибирской ели, которая находится под угрозой вымирания вследствие отрицательного влияния газобразных процессов Байкальского ЦКК и промышленного комплекса Прибайкалья.

Многие широко распространенные редкие растения сокращают запасы и арал в связи с массовым сбором их на букеты и выкапыванием луковиц вблизи населенных пунктов, в местах активного

отдыха населения в зеленой и хозяйственного освоения. Мы привели здесь небольшое число редких и исчезающих растений. Если в Красную книгу Бурятской АССР (1988) внесены 104 вида растений, нуждающиеся местной охраной, то в готовящееся второе издание Красной Книги Бурятии будет включено уже более 150 видов растений. Следует рассматривать тревожный факт, так как Бурятия является одним из участков Мирового биосферного резерва, поэтому использование природных экосистем.

Мы призываем каждого человека к бережному отношению к этим редким и уникальным растениям, чтобы сохранить для грядущих поколений.

Майя Буярова
Старший научный сотрудник
Олег Аюуров
Заведующий лабораторией флористики и геоботаники
ИОЭБ СО РАН
Татьяна Палько
Научный сотрудник

«Аламжа Мэргэн Арюн Гоохон хоёр-2001» гэгдэн конкурсдо

ЗОНОЙ ТҮЛӨӨ ОРОЛДОН

«Каллисто, Намсараевта Парын толон миралһаар Паргаан байна дэлхэйс, Панаа зүрхөөрөө бэе бэсдээ Палаха аргагүй татасатайлди. Харьш харыс - харасам тэндэһээ Хани шамааа бэдэрэн уйдана...»

Индиин болон Номгон океануудые, Балтнин, Хара, Хойто, Япон, Карибска, Эгейскэ далайнуудые «Каллисто», «Академик Курчатов», «Дмитрий Менделеев», «Академик Мстислав Келдыш», «Витязь» гэхэ мэтэ эрдэм шэнжэлгын томо онгосонуудаар эсхэн тамаржа, уһанай микробуудые шэнжэлжэ ябаһан Баяр Бадмабазарович инаг ганса Нина нүхэрһөө иимэ телеграммуудые абахадаа, урма баяраар халидаг, шэнэ хүсэ нэмдэг лэ байгаа хаш.

Аспирантурада нуража байхадаа танилсаһан Баяр Нина хоёрой зүрхэ сэдхэлдэ дуран задаран халбаржа, ажабайдалай гүн руу шуумайн ниидхэ дали жэгүүр, зориг олгоо... Намсараевтанай бүлэ 1973 ондо биологийн эрдэмэй түб болохо Пушино зөөжэ, тэндэ арбан хоёр жэл соо ажаллажа гарахадаа, олон нүхэдтэй болоһон, ухаан бодолоо, болбосоролоо гүнзгырүүлһэн байха юм. Тэдэнэй урин дулааханаар дурсан ябадаг Пушино хотодо 20 мянган зон ажаһуудаг. Эндэ биологийн эрдэмэй шэглэлтэй институт бии. Эрдэмтэдэй байшанда солото хүнүүд сугларжа, фестивальнуудые, үдэшнүүдые үнгэргэхэ. Баяр Нина хоёр иимэ уулзалгануудай нэгэнһэньшысэ үлэжэ үзөөгүй.

Баяр Бадмабазарович 1974 онһоо Россин, Украинин шулуу нүүрһэнэй шахтануудые шэнжэлжэ, метанай тээрэлгысэ нуладхадаг микробуудые ургуулаа. Харин 1978 онһоо 4-5 нараар холын экспедицинуудтэ гарадаг болоһон байна. Сингапураа Шри Ланка, Сейшельскэ олтирогуудһаа Норвеги, Алжирһаа Япон хүртээр газар дайдысэ гаталжа, океан далайнуудые эсхэн тамаржа, химийн элдэб бодосуудай байгаалида амаараар нүлөөлдэг байһаниисэ шэнжэлээ. Микробиолог хэһэн ажалысэ, гаталһан замысэ тоолохо болоо һаа барагдахагүй х. Халуунаршаан уһанда ажамирдардаг бактеринуудээр һонирхдог.

1994 ондо Буряад ороноо зөөжэ ерэнһэнэ хойшо биологийн институтай микробиологийн лабораториисэ хүтэлбэрлнэ. Эдэ жэлүүдтэ Байгалай өбортохи ургамалай аймагысэ шэнжэлхэ талаар экспедицинуудые эмхидхэ. 1970 ондо МГУ дүүргэжэ, РАН-ай микробиологийн институтай аспирант болоо. Биологийн эрдэмэй кандидатай диссертаци хамгаалжа, Пушино, Москва хотонуудай академическэ институтуудта 25 жэлэй туршада хүдэлжэ гараа. Микробиологи, биотехнологи, экотоксикологи, биогеохими гэгдэн ороё

шэглэлнүүдээр мэргэжэнги. 1992 ондо биологийн эрдэмэй доктор болоо. 1995 оной сентябрь нараһаа Нью-Йоркын Эрдэмэй академиин бодото гэшүүн. Эрдэмэй 102 статьягай, 2 монографиин автор, 3 суглуулбарийн эрдэмтэ редактор. Эрдэмэй үндэртэ хүрэн Баяр Бадмабазаровичай хүбүүн Зоригто эсэгынгээ зам дабтахысэ хүсэн, эрдэмэй гүн руу эрид шуумайнхай.

Саяна басаганиинь Москвадахи Алас-Дурнын институтай аспирантура дүүргэжэ, хитад хэлээр

мэргэжэн. Хоёр дахин Түбэд орон ошожо, Лхаса, Лабран, Гумбум, Дашилумпо (Шигадце) гэхэшэлэн, нангин газарнуудаар аяншалаа. Гомбожаб Цыбиковэй хүрөөгүй газарнуудаар ябаһан байха юм. Иимэ зам Россин нэгшысэ эхэнэр гаталаагүй. Түрэлхидһөө, нютагһаа холо байхадаа, гансал өһөндтөө найдахаш, гадна буряад яһатанай нэрэ хүндысэ дээрэ үргэн ябахысэ бүхышадалаараа оролдохожгэжэ Нина Чимитовна хэлэдэг. Энэ бүлэдэ үхибүүдээшысэ иимээр хүмүүжүүлээ. Урдаа табиган зорилгоо дүүргэхысэ эмэлээдэг шэнжэнь үхибүүдтэнь сүм дамжуулагданхай.

Пуралсалай шэнэ онол аргуудысэ шэнжэлэлгын лабораторидо психологоор, удаань.

Горонодо ахалагша инспекторээр ажаллахадаа, Нина Чимитовна нийтын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг анханайнгаа абьяас алдаагүй. Хуулийн наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй клубуудысэ байгуулжа, элдэб хэмжээ ябуулгануудысэ үнгэргэхэ. Пушино хотын захиргаан шадамар бэрхысэнь мэдэжэ, ЗАГС-да хүдэлхысэнь уриһан байна. Нина Чимитовна шэнэ ажалдашысэ урагшатай, урматай ябажа, олон үүсхэлнүүдысэ гаргаад, тэдэнэ бэслүүлжэ шадда.

Эдэ заншалнуудаарнь Москвагай областной ЗАГС-да һонирхожо, методическа пособи бэшэхысэнь, нийслэл зөөжэ ерэхысэнь дурадхаа. Иигэжэ 1985 ондо бүлөөрөө Москва зөөгөөһэн. Тэндэхи областной ЗАГС-да түрүү мэргэжэлтээр ороходоо, шэнэ газарта дадалгада сагаа гээжэ байнгүй абаһаар лэ һонин

хэрэгүүдысэ эрхилжэ эхилшэбэ. ЗАГС-нуудай дэргэдэ психологическа албанууд байгуулагдаа, компьютернүүд нэбтэрүүлэгдэжэ захалаа. Харин залуу бүлэнүүдэй конкурснууд хэды һонирхолтойгоор эмхидхэгдэдэг байгаа!

Московско областийн ЗАГС-нуудай Управлениин начальнигай орлогшоор томилогдохонь, ажалынь буришысэ ехэ болоо һааб даа. Тийхэдэ областыдо 65 городской ба районно ЗАГС, 600 гаран поселково соведүүд тоологдодог байгаа. Нина Чимитовна бүхы областээр ябажа, эмхидхэлэй болон хиналталшалгалтын ажал ябуулжа, лекци, семинарнуудысэ, суглаануудысэ үнгэргэхэ.

Буряад угсаатанайнгаа аша туһада хүдэлхэ, ёһо гуримаа нэргэхэ, Сагаалганай һайндэрысэ заншалта болгохо тухай холо бодомжолдог болобо. Тийгээд 1989 ондо гэртээ 20 гаран зонийсэ суглуулжа, Сагаалганаар амаршалаад, Москвада хэды буряадуудай ажаһуудагысэ бүридхэхэ комитет байгуулан байна. Өһөдэдын уставтай болоод, бүридхэлдэ абаха талаар хэдэн нара ехэ ажал хэгдээ. Иигэжэ Москвада «Уртал» гэгдэн бүлгэм мүнделжэ, эдэбхитэй ажал эхилшэһэн байгаа. Нина Чимитовнагай үүсхэлээр амаралтын үдэр үхибүүдысэ буряад хэлэндэ нургаа, түүхэ болон ёһо заншалнуудтай танилсуулжа буряад хургуули нээгдээ.

Россин Федерациин Гэр бүлын шэнэ Кодексые зоёһон тодорхойлохо ажалда эдэбхитэйгээр хабаадаха зуураа, үндэһэ яһанай заншалһаа дулдыдан, үхибүүндэ фамили, обог олгохо арга хараалһан шэнэ статья дурадхажа, Нина Чимитовна тэрэнэ Юстициин министрствэдэ, удаань Россин Верховно Советтэ хамгаалжа шадда һэн. Иигэжэ тус статья Россин Гэр бүлын Кодексдо оруулагдан байна.

Нина Чимитовна 1994 онһоо Буряад Республикын Правительствын Аппаратда ажаллана. Эндэ мүн лэ зоной түлөө оролдожо, шунал эдэбхитэйгээр хүдэлһөөр зандаа.

Д. ЭРДЫНИЕВА.

ШҮЛЭГШЭ, ДУУША СЭДЬХЭЛТЭЙ, УРАН ДАРХАН СОЛОТОЙ

Үндэр Баабайн үршөөлтэй Захаминай зон заха холын газарта байдагбди гэжэ заахашысэ голхорхогүй, ямаршысэ саг байг - хүйтэй харалган гү, намжаа дулаан гү илгаагүй «Буряад үнэндөө» ульһатайһаа бэшгүүдысэ һубарюулан эльгээжэ, һанал бодолоо хубаалдан, байһа тухайгаа хөөрөжэ, хүндэмүүшэ, зугааша, эдэбхи үүсхэлшэ байһа гэршэлэн харуулдаг.

Илангаяа Нурта нютаг Захаамин соогоо онсохон ха гэжэ тухайлһаа Зонийн дэлгэр тэнюун, жэжэ-бужа зан гэжэ огто үгы. Нэгэндээ гү бариха болоо һаа - бултаараа, баяр болоо һаа - хамтаараа, һуульһаа замда үдэшхэдөөшысэ - нютагаараа.

Энэ нютаг үшөө уран бэрхэ дархашуулар суурхалаг урданай гулам мүн. Нуртаһаа уг гарбалтай дархаша, шүлэгшэ, барилдааша Валерий Дашиевич Цыбиков энээнине гэршэлнэ. Тэрэнэй эсэгэ Дамс Намсараевич суута дархан солотой, Буряад-Монголой эрхэ барилгашан гэгдэн нэрэ зэргэтэй. Эсэгынгээ урание дамжаһан Валерий Дашиевич модоор, үйһөөр янза бүрийн урлал хэрэгсэлнүүдысэ бүтээдэг. Энэ уран гартай багша Улаан-Үдын 37-дохи хургуулида ори гансака студия-мастерской байгууланхай. 1997 ондо Байгаалин музейн эмхидхэгдэһэн «Хуһадай арюун толон» гэгдэн тэрэнэй выставкэ олоһон һонирхол татаһан, гайхууланхай байна.

«Арадай уран гартан», «Буряад Республикын соёлой габысэ хүдэлмэрилэгшэ» гэгдэн үндэр нэрэ зэргэнүүдтэй Валерий Дашиевич Цыбиковэй үгэ дээрэ Б.Наранбаатарай зоёһон дуу уншагдаһа дурадханабди.

Д. ЭРДЫНИЕВА

ДАРХАНАЙ ОРОН - НУРТА

Үгэнь Валерий Цыбиков хүгжэмынь Б.Наранбаатар

Наранай толо сасараад, Нютагшэ эндэ байдаг юм. Дархан солоо дамжуулаад, Дуунайм эхин Нуртам юм.

Нурта үлгы шотагши Эжым түрэнэ газар юм. Дархан хубүүд эндэл юм.

Зэдэ голоо дэсхилээдэ, Захаамин зоной захал юм. Зондоо жсаргал үрэгээдэ, Заншал гэжэнь һайхан юм.

Нурта үлгы шотагши Абын түрэнэ газар юм. Дархан хубүүд эндэл юм.

Дүрбэн сагай эрвэсн соо Дархан хубүүд эндэл юм. Дайдын олон дархадһаа Дүрбэн уран солотой юм.

Нурта үлгы шотагши Миши түрэнэ газар юм. Дархан хубүүд эндэл юм.

НУРСЕЛЕНИЕ ГОТОВИТСЯ К ЮБИЛЕЮ

Малая родина... Как она много значит в нашей быстротечной жизни. Нурселение Иволгинского района, стало второй малой родиной многих людей из Бурятии, выходцев из далекой Аги, из Внутренней Монголии, КНР. В 2002 году намечается юбилей нашего села. Приглашаем желающих принять участие в подготовке мероприятия по адресу Каландаришвили 23, Дом Печати, кафе «Нурселение», кафе «Дари». Планируем провести конкурс лучших домов и т.д. Много предложений вместе встретите Новый год. Сагаалган.

Помещение предоставит Сужинская средняя школа. Ваше использование его как культурно-спортивного комплекса. Давайте встретимся, поговорим...

Орхон

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительств

Генеральна директор - ахамад редактор А.Л.АНГАРХАЕВ Редакторай уялга дүүргэжэ Д.Д. ЭРДЫНИЕВА РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: В.Е.ГУЛГОНОВ, В.В.ХИНГЕЛОВ (Буряад Республикын Правительств), Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), Б.М.Ж. БАЛДАНОВ (генеральна директорэй 1-дхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшо), Г.Х. ДАШЕЕВА (ахамад редакторай орлогшо), Б.В.ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ (секретариадые хүтэлбэрлэгшэ - генеральна директорэй орлогшо), таһагуудысэ даагшад: Н.Д.НАМСАРАЕВ, Д.Ш.ХУБИТУЕВ, Л.Л.Н.ГЕРГЕНОВ, Т.В.САМБЯЛОВА, Н.А.ГОНЧИКОВА, А.А.ФАДЕЕВА, С.Д.БУДАЕВ.

Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ хото, Каландаришвилиин үйлсэ. 23, Хэблэлэй байшан "Буряад үнэн". E-mail: unen@buriatia.ru.

Газетэ хэблэлэй 5 хуудан хэмжээтэй. Индекс 73877. Хамтын хэһэг 33.280. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг 17.00.

"Республиканска типографи" гэгдэн АО-до газетэ 6500 хэһэгээр хэблэгдээ. Директорэй телефон: 21-40-45. Б-0165-дахы номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 8371.

Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорэй - ахамад редакторай - 21-50-96, приемнын-21-54-54, ген. директорэй 1-дхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшын - 21-68-08, редакторай орлогшоной - 21-64-36, 21-33-61, секретариадай - 21-50-52; таһагууд: экономикын ба политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-60-21; «Морин хуур», «Вершинь» журналы редакция, «Буряад Республикын Хуулига шиндхэбэринүүдэй суглуулбарийн» редакция - 21-50-52; залуушуулай, оюутандай ажабайдалай болон олонийтын хүдэлмэрин, «Одон» журналай редакция - 21-54-93; мэдээсэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламн - 21-55-97, захилай - 21-60-21, коммерческэ ажалай - 21-60-21, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерийн-21-23-67, факс - 21-54-93.

Редакцияда ороһон материалнууд шэнжэлэгдэдэггүй, мүн авторнуудтань бусаагдадаггүй.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрэнүүдэй бэшлгысэ хазгайруулан ушарта авторнуудынь харюусалгатай. Редакциин һанамжа авторайхитай алли бэшэ байжа магад.